

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

**FRANTIŠEK FANTA: ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH GENERÁLMAJORA
ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Autor: Bc. Jakub Chovančík

Olomouc

2024

PROHLÁŠENÍ

Tuto magisterskou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré prameny a literatura, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Olomouc 5. května 2024

.....

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Pavlu Kreisingerovi, PhD. za jeho odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnou pomoc při konzultacích. Můj dík patří i pracovníkům archivů za jejich vřelý přístup a pomocnou ruku. Chtěl bych tímto poděkovat i své rodině a příbuzným za jejich trpělivost a pomoc s korekturami.

Obsah

1	Úvod	5
2	Rozbor literatury a pramenů	7
3	Počátky ve službách rakousko-uherských pozemních sil	13
4	Působení v československých legiích na Rusi	16
4.1	Počátky v československých legiích	16
4.2	Cesta k bratrskému shledání	16
4.3	Sibiřská anabáze	19
4.4	Transporty a návrat do vlasti	23
4.5	Osudy bratří Fantů	24
5	Služba v prvorepublikové armádě	27
6	Polský legion	37
7	Československá armáda ve Francii	44
8	Československé jednotky ve Velké Británii	53
8.1	Stažení do Velké Británie	53
8.2	Velení 4. roty a Fantův pobyt v Anglii	54
8.3	Trestní řízení s mjr. Fantou	61
8.4	Reorganizace brigády a Fantovo převelení	63
9	Československá armáda v SSSR	65
9.1	2. československá samostatná paradesantní brigáda	67
9.2	3. československá samostatná brigáda v SSSR	69
9.3	Karpatsko-dukelská operace	76
9.4	Přeřazení k 1. záložnímu pluku	81
10	Ve službách poválečné československé armády	83
11	Působení během repatriace Čechů z Volyně	86
12	Fantovy osudy během komunistických čistek	88
13	Osudy příbuzných v období 2. světové války	95
14	Závěr	101
15	Summary	104
16	Seznam použitých pramenů a literatury:	105
16.1	Prameny	105
16.2	Edice pramenů	106
16.3	Literatura	106
16.4	Diplomové práce	107
16.5	Periodika	108
16.6	Sbírky zákonů a nařízení	108
17	Přílohy:	110
18	Anotace	123

1 Úvod

Životní příběhy legionářů, příslušníků československé branné moci a bojovníků odboje doma i na zahraničních frontách v období druhé světové války. To jsou příběhy nespočetného množství vojáků, kteří se svými činy zasloužili o republiku. Ačkoliv by se mohlo zdát, že se každému dostalo pozornosti opak je pravdou. Osudy mnoha těchto osob nejsou dosud adekvátně prozkoumány a zpracovány. Často se jejich osudy dostanou na povrch pouze letmou zmínkou, popřípadě krátkým medailonkem, který však ani zdaleka nedokáže vystihnou celý životní přínos dotyčných osob. V následujícím případě se nebude jednat ani o zmínku ani o medailonek, nýbrž o ucelené zpracování pozoruhodného životního příběhu jednoho z československých generálmajorů.

Tématem této magisterské diplomové práce je zpracování životního příběhu generálmajora československé branné moci Františka Fanty, který byl jednou z významných osobností československých vojenských dějin. Jen stěží lze vybrat, která etapa vojenského působení dokáže plně charakterizovat jeho největší přínos. Od Fantova prvního vojenského vystoupení v československých legiích na Rusi uplynulo již 105 let. I přes tuto skutečnost se doposud neobjevila rozsáhlejší práce, jež by se jím detailněji zabývala. Tato práce si proto klade za hlavní cíl zpracovat životní příběhy generála Fanty. Jedním z cílů je seznámení čtenářů nejen s vojenským životem, ale také s osobními událostmi a v určitých částech také jeho nejbližšími rodinnými příslušníky.

Počáteční část práce je zaměřena na počátky Fantovy vojenské kariéry. Tím byl vstup do Rakousko–uherské armády a pozdější dlouhý pobyt v zajetí. Navazující etapou života byl vstup do československých legií, kde se připojil nejen ke svým krajanům, ale také vlastním bratrům. Po účasti na sibiřské anabázi vedli jeho cesty z Vladivostoku do nové československé armády. V prvorepublikové armádě setrval až do propuštění v roce

1939. Následovaly podobné události jako u mnoha jiných vojáků, a to cesta do Polska k Legionu Čechů a Slováků. Po porážce Polska se dostal do zajetí v Sovětském svazu, odkud odcestoval do Francie. V rámci jednotek shromážděných v Agde se zúčastnil bitev na řekách Marně, Seině, Grand Morin a Loire. Po ústupu se přesunul do Británie, kde chránil pobřeží. Ke konci války pokračoval v boji na východních bojištích a prošel si Karpatsko-dukelskou operací. V rámci nového Československa působil v armádě do roku 1951. Na závěr života podobně jako většina hrdinů, kteří bojovali za svobodnou republiku skončil v zapomnění a nelibosti vládnoucího režimu.

Pro vypracování této diplomové práce bude využita metoda biografické analýzy. V tomto případě budou zajištěny historické události i samotná osobnost. Tato metoda bude doplněna i metodou přímou a nepřímou. Ačkoliv má metoda své nevýhody, v tomto případě poskytuje skvělý způsob jakým uchopit danou problematiku. Práce, jak již vypovídá, bude koncipována chronologicky. I přesto, že téma lze uchopit i retrospektivní metodou, chronologická metoda se jeví jako nejlepší postup využitím široce rozšířené progresivní metody.

2 Rozbor literatury a pramenů

Jak již bylo v úvodu poznamenáno doposud není známa žádná souvislá monografie, jež by se zabývala osobou generála Fanty nebo podobným tématem. Dosavadní stav bádání na toto téma je poměrně strohý a krátký. Za zmínku ovšem stojí tři publikace, v nichž se nachází krátké medailonky. V publikaci *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*¹, *Legionáři s lipovou ratolestí II.*² a *Elita armády: československá vojenská generalita 1918-1992*³ existují doposud jediné základně rozvržené zmínky.

Do výběru literatury lze zařadit i poměrně nepočetnou skupinu publikací, která Františka Fantu povětšinou jednoslovně zmiňuje. Jednou z takových monografií je *Deník z doby válečné: červen 1939 - leden 1943*⁴ od Ludvíka Svobody. V tomto případě jsou paměti do značné míry poznamenané skromností v množství informací. Další publikací podobného charakteru jsou *Ozvěny bojů*⁵ od Karla Klapálka. Generál Klapálek zmiňuje Fantu o poznání více, nicméně se nejedná o nijak dlouhé pasáže. V těchto úryvcích jsou navíc i chybně uvedené údaje. Mezi posledními stojí za zmínku publikace Jiřího Friedla *Na jedné frontě: vztahy československé a polské armády (Polskie Siły Zbrojne) za druhé světové války*⁶ a publikace Gustava Svobody *1. československá divize ve Francii (1939-1940)*⁷.

¹ LÁNÍK, Jaroslav; ČAPLOVIČ, Miloslav; RAJLICH, Jiří: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha 2005. s. 69.

² STEHLÍK, Eduard; ČERNÝ, Karel; CHRÁST, Radim; SEĎA, Antonín. *Legionáři s lipovou ratolestí II. Žďár nad Sázavou 2015*. s. 109.

³ MASKALÍK, Alex: *Elita armády: československá vojenská generalita 1918-1992*. Banská Bystrica 2012. s. 177.

⁴ SVOBODA, Ludvík: *Deník z doby válečné: červen 1939 - leden 1943*. Praha 2008.

⁵ KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*. Praha 1987.

⁶ FRIEDL, Jiří: *Na jedné frontě: vztahy československé a polské armády (Polskie Siły Zbrojne) za druhé světové války*. Praha 2005.

⁷ SVOBODA, Gustav; JAKL, Tomáš: *1. československá divize ve Francii (1939-1940)*. Praha 2010.

Základní literaturou pro legionářské téma bude publikace Františka Emmerta *Československé legie v Rusku: velký příběh malé armády, která změnila mapu Evropy*⁸. Společně s publikací *Pamětní kniha 1. střeleckého pluku Jana Husí*⁹ poskytnou přehledné doplnění pramenů z dob působení legií v Rusku.

Pro události druhé světové války se nabízí dvě přehledné a detailní monografie. První od Eduarda Čejky *Československý odboj na Západě (1939-1945)*,¹⁰ která jak již vyplývá z názvu bohatě doplňuje kapitoly věnované zahraničním vojskům ve Francii a Anglii. Druhá monografie od Jiřího Šolce *Padáky nad Slovenskem: 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*¹¹ představuje krátké kapitoly k této východní jednotce. Poválečné období spojené s přestavbou československé branné moci a politickými čistkami je sice časově krátké, avšak obsáhlé období. Toto období nejlépe vystihuje obsáhlá již zmiňovaná monografie *Elita armády: československá vojenská generalita 1918-1992*.¹²

Primární prameny pro toto téma byly nalezeny ve Vojenském ústředním archivu v Praze. Vojenský archiv lze v tomto případě označit nejen za hlavní zdroj pramenů pro tento výzkum, ale rovněž za nejrozsáhlejší a nejvíce využívaný v této diplomové práci. I přes tuto skutečnost se jednalo o mnoho pramenů rozličného charakteru. Pravděpodobně nejdůležitější část tvořili dokumenty osobního charakteru v podobě kvalifikační listiny nebo kmenových listů. V případě Fantovy rakousko-uherské a také legionářské minulosti bylo využito i osobní karty legionáře a obsáhlejších dokumentů legionářského poslužného

⁸ EMMERT, František: *Československé legie v Rusku: velký příběh malé armády, která změnila mapu Evropy*. Brno 2018.

⁹ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha 1. střeleckého pluku Jana Husí*. Praha 1920.

¹⁰ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha 1997.

¹¹ ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem: 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997.

¹² MASKALÍK, Alex: *Elita armády*.

spisu. V oblasti pramenů týkajících se působení v legiích bylo použito i legionářské dokumentace Frantových bratrů Václava a Antonína. Tyto další archivní dokumenty poukázaly na rozdílnost v detailech zapsaných informací z průběhu sibiřské anabáze a napomohly tak k detailnějšímu probádání jednotlivých událostí. Obzvláště ve společných oblastech pak nesporně rozšířily informační základnu.

Následující archivní fondy kvalifikačních listin vojenských osob a kmenových listů. V těchto fondech se nacházely nejrozsáhlejší informace o Fantově vojenské kariéře napříč celé jeho službě. Tato kariéra byla poměrně pestrá, a proto obsahují fondy nespočet různých druhů dokumentů. V některých případech ovšem není záruka této pestrosti i zárukou informační výpovědní hodnoty materiálů. Viditelné rozdíly tvoří především informačně obsáhlé období první republiky opotí skromnějšími dokumentům z konce 40. a počátku 50. let.

Doplňujícími prameny těchto fondů byly nejen další sbírky, ale rovněž fondy jednotlivých vojenských útvarů, v nichž generál Fanta sloužil. Pro období působení v krakovském legionu byl ústřední fond Polského legionu. Zde bylo využito převážně válečného deníku, jehož využití bylo spíše sporadické vzhledem k množství upotřebitelných informací. Dodatečným pramenem v tomto případě zastala sbírka 22 s informacemi o Fantově transportu přes Libanon do Francie. Obdobným způsobem bylo využito pramenů i ve fondu československých vojenských jednotek ve Francii. V tomto případě bylo využito jak deníku praporu, tak i deníku celého pluku v němž Fanta sloužil.

Jedním z posledních pramenů československé zahraniční armády ze západní provenience byl znovu válečný deník, uměle vytvořená sbírka 24 a dílčí dokumenty ke kursům. Válečný deník se jako pramen zásadně lišil od předchozích fondů, neboť byl ve

velké míře jeho autorem sám František Fanta. Ten byl v tomto případě z prostředí 4./2. roty, nicméně poskytl i osobní pohled z Fantovy strany, a to nejen jako velitele. Velmi ojedinělým pramenem k tomuto období byla sbírka 24. Ta obsahovala obsáhlý záznam trestního řízení vedeného s Fantou, v němž byl obviněn za neuposlechnutí rozkazu a sabotáž. Tento pramen lze zařadit mezi nejvíce ojedinělé dokumenty a rovněž za jediný pramen tohoto druhu v celé Fantově kariéře. Za zmínku stojí i prameny o Františku Fantovy nacházející se v korespondenci adresované vojenské kanceláři prezidenta republiky.

Poslední prameny pocházející z vojenského archivu byly zaměřeny na československé jednotky organizované na východě v SSSR. Podobně jako tomu bylo v případě pramenů z Velké Británie jsou i v tomto případě válečné deníky. Ty jsou již pouze částečně sepsány rukou Františka Fanty. Stále však představují nejdetailnější chronologické zmapování událostí, jimiž Fanta prošel zejména v roli velitele 4./3. praporu a nakrátko i velitele 3. československé samostatné brigády. Vojenskou působnost v SSSR poté doplňuje i sbírka 37. Ta obsahuje převážně korespondence mezi československými jednotkami ve Velké Británii a SSSR. Ve fondech 3. československé samostatné brigády a sbírky 37 se tak dochovaly nejen kompletní údaje o nasazení, výcviku a povýšeních, ale také depeše z fronty, které dokumentovali jeho transport společně se zprávami o Fantově povýšeních až do bojů o Dukelský průsmyk.

Z fondů vojenského archivu bylo rovněž využito pramenů týkajících se osvědčení č. 255, které potvrzuje Fantovu činnost v zahraničním vojsku. Těchto pramenů bylo užito i v rámci doplňujícího výzkumu osudů Fantových rodinných příslušníků během druhé světové války. Předně se jednalo o spisy k Fantovým bratrům Václavovy a Antonínovy. Doplňující výzkum osudů Fantových rodinných příslušníků si vyžádal i hledání v jiných

archivech s cílem rozšíření pramenné základny. V této oblasti bylo využito archivních fondů v Moravském zemském archivu v Brně, kde se nalézají fondy k internačnímu táboru ve Svatobořicích. Sbírky, ačkoliv jsou neúplné a poškozené, sestávají se z kartotéky tábora včetně osobních karet uvězněných osob. Tyto sbírky poskytly alespoň základní informace týkající se zatčení a uvěznění nejbližších rodinných příslušníků. K doplnění primárních informací k věznění alespoň některých příbuzných osob bylo využito i pramenů z Vojenského ústředního archivu v Praze. Doplnující informace poskytl již dříve využitý fond osvědčení podle zákona 255, jenž obsahoval osvědčení obou Fantových bratrů a detailních výpovědí o životě a činnostech v tehdejší protektorátu.

Další zdrojem pramenů odlišného charakteru byl Národní archiv v Praze. Zde se nacházely prameny ke krátké politické angažovanosti Františka Fanty za stranu Československé sociální demokracie. V těchto záznamech figuroval na seznamech důstojníků, jenž patřili k levému křídlu. Množství pramenů nalezených k Fantově osobě bylo, avšak značně skromného charakteru.

Posledním zdrojem pramenů jsou archivní materiály v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Ten má k dispozici pouze omezené záznamy. Generál Fanta byl nedlouho po obnovení republiky sledován obraným zpravodajstvím pro údajnou spolupráci se zahraničními agenty a členství v ilegální organizaci zamýšlející převrat. V archivu se rovněž dochoval pouhý záznam skartovaného spisu státní bezpečnosti s krycím názvem „Nováček“.

Dalšími zdroji pramenů osobního charakteru mohou být s největší pravděpodobností nejbližší rodinní příslušníci. Tyto prameny nebyly v práci využity z důvodu komplikovaného a neúspěšného dohledání rodinných příslušníků.¹³

¹³ Autor se pokoušel o dohledání a kontaktování rodiny. Na základě elektronické korespondence s osobami, které byly vybrány podle podobnosti příjmení. Výsledky z tohoto průzkumu nebyly bohužel uspokojivé. U kontaktovaných osob se objevovala nižší než poloviční odezva. V důsledku těchto komplikací a negativní zpětné vazby se bohužel nepodařilo nalézt a kontaktovat přímé příbuzné.

3 Počátky ve službách rakousko-uherských pozemních sil

František Fanta se narodil v roce 1892 v Podklášteří v třebičském politickém okrese, do rodiny Václava Fanty a Marie Fantové (Tonfarové). Fanta pocházel z rodiny továrního dělníka. Měl celkem dva sourozence, kteří měli později během války podobný osud jako on sám. Po absolvování pěti let studia na obecné a následně tří let na měšťanské škole pokračoval učebním oborem.¹⁴ Fanta se vyučil jirchárem (bělokožešníkem) a vystřídal zaměstnání v továrnách na kůži v Třebíči, Velkém Meziříčí, Vídni a Durbachu.¹⁵ Cesta k vojenskému řemeslu tedy nebyla nijak naplánována. První spojení s armádou začalo v roce 1913, během povinných odvodů k prezenční vojenské službě. Ještě před koncem roku poté narukoval ke 14. zeměbranceckému pěšímu pluku c. a k. armády v Jihlavě, kde absolvoval základní výcvik. Výcvik dokončil Fanta těsně před vypuknutím první světové války, než dokázal získat více zkušeností byl odeslán jako četař a velitel družstva na východní frontu.¹⁶

Podobně jako u mnohých mužů v jeho věku představovala válka určitou příležitost. Možnost, jak dosáhnou privilegií a postavení spojených s maskulinitou. Fanta v době vypuknutí války neměl vybudované rodinné zázemí, diskutabilní je i otázka ekonomického osamostatnění, vzhledem k častému střídání zaměstnání během relativně krátkého období. Mohl by tedy být zařazen do skupiny vojáků, kteří „nemají co ztratit“, neboť nemají tolik vazeb. Tyto aspekty s přihlédnutím na budoucí vojenskou činnost tak mohly předznamenat i Fantův přístup k válce a budoucí směřování vzhledem k minimálním závazkům

¹⁴ Vojenský ústřední archiv–Vojenský historický archiv Praha (dále jen VÚA-VHA Praha), fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 37.

¹⁵ STEHLÍK, Eduard; ČERNÝ, Karel; CHRÁST, Radim; SEĎA, Antonín. *Legionáři s lipovou ratolestí II.* s. 109.

¹⁶ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 37.

v domovině.¹⁷ Mnoho branců přišlo do armády v rámci všeobecné branné povinnosti a po odsloužení předepsané doby se navraceli do svého občanského života k původním povoláním. Tyto osudy ovšem nesdíleli všichni vojáci. Někteří se rozhodli pokračovat a udělat z armády své zaměstnání a hlavní zdroj obživy. Jak již bylo výše zmíněno armáda byla spojena s možností růstu na společenském žebříčku a v mnoha jiných ohledech. Na druhou stranu museli tito vojáci mnoho obětovat. Vojenská disciplína sebou nesla mnohá omezení, jako častá změna bydliště, nebo nemožnost uzavírat sňatek bez souhlasu nadřízeného.¹⁸

Po půl roce stráveném na ruské frontě se dostal 27. června 1915 na území Haliče v oblasti městečka Sokal do nepřátelského zajetí. Dle seznamů ztrát rakousko-uherské armády lze vyčíst i absenci Fantova jména v seznamech padlých.¹⁹ I na rakouské straně tedy nebylo pochyb o jeho zajetí. Během jeho zajetí byl umístěn do pracovního tábora, podobně jako ostatní českoslovenští zajatci na jiných frontách byl nasazován na těžké manuální práce. V rámci tohoto využití byl nasazen u 45. inženýrské družiny.²⁰ Jakmile se dozvěděl o vzniku a působení České družiny, zažádal o vstup do služby. Po deseti měsících zajetí strávených v Rumunsku v Mostakanech jej čekala další podobně dlouhá doba, než

¹⁷ HUTEČKA, Jiří. *Muži proti ohni: motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914-1918*. Praha 2016. s. 37–39.

¹⁸ FASORA, Lukáš; HANUŠ, Jiří; MALÍŘ, Jiří; VYKOUPILO, Libor. *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006. s. 287-292.

¹⁹ *Alphabetisches Verzeichnis der in den Verlustlisten Nr. XXXII. Vídeň 1915*, s. 15. Dostupné také z: <https://digitalnistudovna.army.cz/view/uuid:d44a0ee0-2050-11df-acc3-0013d398622b?page=uuid:d5f240a0-2050-11df-827c-0013d398622b> [cit. 30. 04. 2024].

²⁰ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Průběh služby.

byl nasazen v rámci československých jednotek. Dne 4. července roku 1917²¹ byl zařazen do přechodného stavu k záložnímu praporu u 2. roty jako střelec.²²

²¹ Časové údaje o Fantově zařazení se poměrně odlišují. Některé dokumenty se o zařazení zmiňují již 29. června, tedy o pět dní dříve.

²² VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, František Fanta (22.2.1892).

4 Působení v československých legiích na Rusi

4.1 Počátky v československých legiích

Vstup do československých jednotek na Rusi nepředstavoval pro Fantu velkou změnu oproti předchozímu období. První kroky v rámci záložního praporu v Žitomiru proto nesměřovaly na bojiště, ale do poddůstojnické školy. Následujícího roku 1918 byl Fanta 20. května převelen k 1. střeleckému pluku Jana Husi k 10. rotě. V rámci další účasti v poddůstojnické škole byl za vzorné chování povýšen na četaře. Později také absolvoval divizní instruktorský kurs jako kádrový poddůstojník. V rámci 1. střeleckého pluku se František Fanta účastnil postupně většiny bojů na Transsibiřské magistrále.²³

Během svého působení v legiích došlo u Františka Fanty k velké a radostné události. Válečné konflikty pro většinu rodin představují spíše odloučení od blízkých, popřípadě smutné zprávy o jejich úmrtí. To se ovšem netýkalo rodiny Fantovy. Jak bylo již na počátku zmíněno, pocházel ze tří sourozenců a šance, že se setká s alespoň jedním sourozencem na frontě byla malá. Vlivem velkých souher náhod se ovšem stalo nemožné. Všichni tři bratři se setkali v legiích a působili v nich až do období, kdy byli evakuováni. K jejich vzájemnému setkávání nahrávaly mnohé okolnosti. Jediné dlouhodobé odloučení proto pravděpodobně zažili až při evakuacích, a to vzhledem k prodlevám mezi jejich transporty.

4.2 Cesta k bratrskému shledání

Války ve většině případů znamenaly pro mnohé rodiny daleká odloučení jejich členů. Otcové, synové a bratři šli do první světové války. František Fanta nebyl jediným

²³ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Průběh služby.

příslušníkem z rodiny Fantů, který narukoval do rakousko-uherské armády. Do války nastoupil i jeho starší bratr Václav Fanta a mladší bratr Antonín Fanta. Pravděpodobnost setkání s rodinným příslušníkem přímo na bojišti byla poměrně malá. Přesto se v případě Fantů udála výjimka. Po dlouhé cestě kterou ušli, se dokázali setkat v československých legiích jako legionáři, kteří bojovali za samostatný stát. Ačkoliv se jejich cesty propletly, v průběhu sibiřské anabáze se postupně oddělily.

Václav Fanta, jenž se narodil 15. října 1884 byl z bratrů nejstarší a rovněž měl za sebou nejdelší službu v armádě. Do zajetí padl 14. září v prostoru Tarnopolu (dnes na území Ukrajiny). V době jeho zajetí sloužil u jihlavského 81. pěšího pluku jako četař. Pobýval v zajetí u Sarny ve Volyňské gubernii (dnes Rovenská oblast na území Ukrajiny), kde si také v květnu roku 1916 podal přihlášku do československých legií. K legiím přistoupil 28. dubna 1917 po téměř dvouletém zajetí v rámci 38. pracovní skupiny.²⁴ U legií byl stejně jako všichni bratři zařazen k 1. střeleckému pluku, v tomto případě však u 7. roty. V následných bojích prošel společně s ostatními legionáři pravděpodobně nejslavnější bitvou u Zborova. Následně byl 31. října 1917 povýšen na svobodníka. Rovněž byl vyznamenán křížem svatého Jiří IV. stupně²⁵ za své mimořádné válečné skutky. O dva měsíce později byl přiřazen k plukovní kanceláři.²⁶

²⁴ VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Václav Fanta (15.10.1884).

²⁵ Vojenský řád Svatého mučedníka a vítěze Jiřího byl určen převážně pro generály a důstojníky, kteří dosáhli na bitevním poli mimořádných vojenských dovedností. Řád byl zřízen již v roce 1769 pro velitele, kteří dosáhli rozhodujícího vítězství a úplného zničení vůči silnějšímu nepříteli, popřípadě zaznamenali další významné úspěchy na bitevním poli. Vojenský řád byl rozdělen do čtyř skupin. Čtvrtý řád, jenž obdržel Václav Fanta byl nejnižším stupněm, jenž se vyznačoval stříbrným tlapatým křížem se svatojiřskou stuhou, který nosili vojáci na hrudi. DUROV, Valerij Aleksandrovič: *Ruská a sovětská vojenská vyznamenání*. Praha 2006. s. 4-5.

²⁶ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Václav Fanta (13.10.1884), Služební výkaz, Vyznamenání a pochvaly.

V dubnu roku 1918 byl převeden do úřadové roty a později během evakuace byl 27. května raněn v boji u Zlatoustu.²⁷ Toho dne došlo k napadení štábního vlaku 1. československého střeleckého pluku. Útok ze zálohy sice dokázali legionáři obrátit ve své vítězství a obsazení nádraží a města Zlatoust, avšak za cenu mnoha padlých a devíti desítek raněných, mezi kterými byl i Václav Fanta. Václav Fanta při tomto útoku utrpěl střelná zranění do obou rukou, přičemž měl štěstí, že se dostal do nemocnice. Zranění zde byli ponecháni a zbytek jednotky se vydal zajistit bezpečný průchod.²⁸ Stalo se tak jen den před bojovým nasazením jeho bratrů v Penze. Václav Fanta se s bratry nesetkal přímo ve stejné jednotce, avšak v rámci útvaru pluku zůstal až do 3. srpna, kdy byl vymazán pro svou dvouměsíční nepřítomnost. S bratry se přímo setkal až během působení na magistrále, kde měl možnost kontaktu s nimi vzhledem k jeho pozdějšímu působení ve vojenské nemocnici.²⁹

Antonín Fanta, nejmladší z bratrů, nastoupil svou službu rovněž k 81. pěšímu pluku v Jihlavě. Zajat byl o tři měsíce později po Františku Fantovi. Stalo se tak dne 7. září 1915 v prostoru Tarnopolu, kde byl později zajat i starší bratr.³⁰ Antonín Fanta byl při zápisu do československých legií zapsán k 1. střeleckému záložnímu pluku u 6. roty až 2. března roku 1918. Dne 20. května byl poté převelen na doplnění 1. střeleckého pluku Jana Husi. O den později tak doplnil pluk a hlásil se u 10. roty, kde již sloužil František Fanta. Oba

²⁷ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Václav Fanta (13.10.1884), Služební výkaz, Průběh služby.

²⁸ FIDLER, Jiří: *Dějiny československých legií v datech*. Praha 2019. s. 214-215.

²⁹ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Václav Fanta (13.10.1884), Žádost staršího lékaře československého lazaretu v Omsku.

³⁰ VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Antonín Fanta (15.12.1895).

bratři poté společně absolvovali mnohé bitvy sibiřské anabáze, dokud se vlivem tehdejších událostí neoddělili.³¹

4.3 Sibiřská anabáze

Prvních bojů na Transsibiřské magistrále se František Fanta účastnil již v Penze. Boj o Penzu začal 28. května, když na nádraží dorazil vlak s obrněnými automobily, dělostřelectvem a kulomety s nabitými pásy namířenými na československé vozy.³² Vzhledem k porušení dohody proto na rozkaz poručíka Švece došlo k rychlému a tichému obsazení tohoto vlaku i s veškerým vybavením. Během tohoto prvního incidentu nedošlo ke ztrátám na životech, s ohledem na nízkou morálku rudoarmějských stráží. Otevřený boj následoval až v odpoledních hodinách, kdy se legionáři museli potýkat s přesilou a také konfrontací s dvěma stovkami českých komunistů. Jedna z rot 3. praporu, ve které byl i Fanta, zaútočila na vojenské baráky. Očekával se odpor německých a maďarských vojáků, kteří se ovšem rozutekli. Jednotky byly vyslány společně s 2. praporem, který měl za úkol obsadit městské čtvrti přilehlé k nádraží až po vyschlou řeku Suru.³³ Tyto jednotky měly v prvotních fázích potíže pouze s kulometnou palbou opilých ruských vojáků. Boj o město a další nádraží v Penze začal 29. května v brzkých ranních hodinách. Po nekonečném osmi hodinovém boji se legionářům podařilo dobýt celé město a získat zbraně k opětovnému vyzbrojení všech jednotek.³⁴

Další střetnutí, jež absolvoval se svou jednotkou byla bitva u Samary. Boje se nejprve odehrávaly v prostoru železniční stanice Lipjagy. Útokem byl pověřen hlavně

³¹ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.; VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Antonín Fanta (15.12.1895), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.

³² PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*. s.41.

³³ PITRA, Rudolf: *Z Penzy do Ufy, zápisky bratra Pitry* (1. pluk 7. rota). Praha 1920. s. 15–16.

³⁴ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*. s. 42.

4. střelecký pluk, který dobýval nepřátelské zákopy stejnou osvědčenou metodou jako u Zborova. Pád Lipjagu předznamenal pozdější pád Samary. V následujících střetech se osvědčily jednotky 1. střeleckého pluku, 1. a 3. prapor, které byly nasazeny na středu sestavy a nesly plný nápor rudoarmějců.³⁵ Dne 8. června se podařilo postupujícím jednotkám získat most, a tím i předmostí do Samary, která do večera padla. Samara tak poskytla čs. legiím možnost oddechu a doplnění výstroje a výzbroje, vzhledem k silně protikomunistickému směřování města.³⁶

Při postupu k Ufě byl Fanta nasazen do předního voje společně s celým 3. praporem 1. střeleckého pluku v čele s por. Švecem. Jednotky měly k dispozici i obrněný vlak Orlík. Vzhledem k ruské taktice ústupu a ničení kolejí a mostů postupovaly tyto jednotky stanici za stanicí. Jeden z větších střetů zažil 3. prapor na stanici Šinkak-Kul, kterou se rudoarmějské jednotky snažily opakovaně dobýt. Posledním velkým odporem byla bitva u Udrjaku. Do bitvy bylo nasezeno na 800 německých vojáků, kteří byli při střetu s 9. rotou a Fantovou 10. rotou rozprášeni. Československým jednotkám dopomohlo i nasazení Orlíku, který způsobil dokonalý zmatek. Zprávy o porážce se dostaly i do Ufy, do které ještě téhož dne dorazil Orlík v čele s 9. a 10. rotou. Jednotky poté poklidně zajistily zbytek města a připravily se na další postup. Následujícího dne, 6. července, se vydává Orlík s technickou rotou, 9. a 10. rotou na stanici Miñar, kde došlo k rozprchnutí sevřených rudoarmějských jednotek.³⁷ V den připomínky upálení mistra Jana Husa tak jednotky nesoucí jeho jméno, dosáhly spojení s ostatními československými jednotkami ze

³⁵ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*. s. 44–45.

³⁶ FIDLER, Jiří: *Dějiny československých legií*. s. 226.

³⁷ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*. s. 44–45.

Západní skupiny.³⁸ To představovalo symbolické vítězství a rovněž zisk velkého množství zásob.³⁹

Krátce po vítězstvích v Ufě a Miňaru byl Fanta i s celým 3. praporem nasazen při bojích o postup k Simbirsku. Jednalo se o posílení jednotek u stanice Jutaz, které o dva dny později pomáhaly v obraně před ruskými obrněnými vlaky. Postupujících střetů u stanice Brandino se sice Fanta neúčastnil, nicméně byl i s celým 3. praporem nasazen na eliminaci rozprchlých jednotek. I přes pomalý postup se podařilo 3. praporu zlomit odpor. Dne 22. července proto již nikdo nebránil československým jednotkám vstoupit do Simbirsku společně se Samarskou armádou. Celý 3. prapor se tak pod vedením podpor. Karla Kutlvašra vyznamenal.⁴⁰

Poněkud hořkou kapitolou bojů bylo Fantovo nasazení při bojích v Kazani a jeho okruhu. Do oblasti nastoupil František Fanta již 6. srpna společně s mladším bratrem.⁴¹ Po bleskovém úderu bylo město s podporou srbského oddílu dobyté i s pevností a následujícího dne získáno pod kontrolu s příchodem Kapellovy národní armády. V boji získali legionáři obrovské množství zásob včetně ruského státního pokladu.⁴² Již 10. srpna čelily československé jednotky útokům v oblasti Morkvaši-Spaskoje a Nižního Uslonu.⁴³ Fantova 10. rota čelila útoku s kazaňským důstojnickým praporem, se kterým zastavily útok a za podpory 9. a 11. rotou dobyly oblasti zpět. V následujících dnech došlo

³⁸ FIDLER, Jiří: *Dějiny československých legií*. s. 244–245.

³⁹ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*. s. 45.

⁴⁰ Tamtéž. s. 48–49.

⁴¹ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.; VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Antonín Fanta (15.12.1895), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.

⁴² PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*. s. 50-51.

⁴³ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.; VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Antonín Fanta (15.12.1895), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.

ke stažení jednotek a zmenšení frontové linie. Od 22. srpna se začaly stupňovat útoky podnikané Rudou armádou.⁴⁴

Při jednom takovém útoku byly československé jednotky 26. srpna zatlačeny za řeku Volhu. Bojové akce skončily se ztrátami čtyř mrtvých a 16 zraněných legionářů.⁴⁵ Jedním ze zraněných během obrany proti Rudé armádě byl i bratr Františka Fanty Antonín, který utrpěl závažná zranění průstřelu obou stehů.⁴⁶ Z bojiště v Nižnim Uslonu byl poté poslán do nemocnice v Čeljabinsku na léčení. Tímto okamžikem ovšem skončilo i krátké, téměř čtyřměsíční, společné putování dvojice bratrů Fantových. František Fanta následně pokračoval v bojích u Kazaně a jeho okolí až do 9. září.⁴⁷

František Fanta, tentokrát již bez bratra, byl vyslán 2. října na zajištění nikolajevské fronty, na pozici oslabeného levého křídla. S jednotkami Rudé armády se vyslaná 9. a 10. rota střetly v Kamenném Brodu.⁴⁸ Po bojích trvajících od 4. do 5. října se celému 2. praporu a přidruženým jednotkám podařilo probít cestu do Samary. Ačkoliv se jednalo o prapor, do Samary společně s 9. a 10. rotou Františka Fanty dorazila jen pouhá třetina bojeschopných legionářů. Jednotky byly často vyčerpané a počet zraněných byl vysoký.⁴⁹

Posledním Fantovým významným bojovým nasazením byly boje, jenž svedl na řece Iku a západních Bebejích. Boje se udály mezi 14. a 15. listopadem, během kterých byl celý 3. prapor nasazen na operaci společně s 2. a 3. plukem s cílem zahnat jednotky Rudé armády. Při útoku na Kamaly toho také dosáhly a zatlačily Rudou armádu až k Bulgumě.

⁴⁴ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*, s. 52-53.

⁴⁵ Tamtéž, s. 53.

⁴⁶ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Antonín Fanta (15.12.1895), Nález vojenské lékařské komise II. divize č. 1437.

⁴⁷ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*, s. 60-61.

Bojové nasazení Františka Fanty zde skončilo a následovalo stažení celého pluku do Čeljabinsku, kde se měl ujmout strážní služby. Následná strážní služba již nepředstavovala boj ve velkých bitvách, avšak stále se vyznačovala nestálým prostředím.⁵⁰

Boje u Penzy, Samary, Ufy, Simbirsku, Kazaně a na řece Iku, to je jen krátký výčet bitev, kde se František Fanta vyznamenal, nejdříve jako velitel družstva a poté také zástupce velitele čety u 10. roty.⁵¹ Pro Františka Fantu to nicméně byly poslední okamžiky ve velkých bitvách, neboť byl ještě téhož roku přidělen k jednomu z prvních transportů do Československa.⁵²

4.4 Transporty a návrat do vlasti

František Fanta v době, kdy začínala evakuace legionářů z Ruska, působil stále v 1. střeleckém pluku. Jakožto příslušník nejstaršího pluku byl mezi prvními vojáky, kteří zamířili k transportům domů do Československa. Dne 5. října 1919 odjel první vlakový transport jednotek směrem do Vladivostoku.⁵³ Vzhledem k tomu, že patřila Fantova rota ke 3. praporu musel vyčkávat ve Vladivostoku další dva týdny, než byl zajištěn transport. Lodí, která dopravila do Terstu druhou část 1. střeleckého pluku Jana Husi, byla portugalská loď SS Trás-os-Montes.⁵⁴ Velitelem 14. transportu, který čítal na 1 643 legionářů, byl jmenován velitel československé rozvědky podplukovník Vojtěch Vladimír Kocanda. Transport vyplul 18. prosince 1919, do Terstu dorazil 2. února 1920. Na území Československa se většina legionářů dostala až o šest dní později. Stejně jako u ostatních

⁵⁰ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*, s. 63-77.

⁵¹ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Čistopis kvalifikační listiny část I. 1922, Popis služební činnosti.

⁵² VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, Účast v bojích, taženích a zvláštních posláních.

⁵³ PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha*, s. 77.

⁵⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Čistopis kvalifikační listiny část I. 1922, Popis služební činnosti.

transportů nebyl ani tento bez obtíží. Během plavby se museli legionáři potýkat se škodami na lodí, uvíznutím na mělčině, tajfunem ve Žlutém moři a bohužel také úmrtím jednoho legionáře, který byl pohřben u Adenu v Rudém moři. I přes překážky ovšem dokázali dorazit do Terstu a následně se vrátit domů. V Československu byli 9. února triumfálně přivítáni v Praze.⁵⁵

Vojenské povinnosti ovšem návratem neskončily. Po návratu se Fanta dočkal povýšení na poručíka a bylo mu svěřeno velení 7. čety 1. roty u 1. pěšího pluku.⁵⁶ Se svým návratem pravděpodobně také přehodnotil František Fanta svou budoucí profesní dráhu a zůstal ve službách prvorepublikové armády jako důstojník z povolání, a to u 1. pěšího pluku nově dislokovaném v Českých Budějovicích.⁵⁷

4.5 Osudy bratří Fantů

Nejmladší bratr Antonín Fanta byl po svém zranění v boji u Kazaně umístěn v čeljabinské nemocnici. Již po dvou měsících byl vymazán ze seznamu 10. roty a rovněž i pluku pro svou dvouměsíční nepřítomnost. O měsíc později byl dočasně uschopněn zdravotnickou komisí, avšak pro neřadovou službu. Byl proto převeden pod pravomoci skopového hospodáře. Vzhledem k únavě končetin a neschopnosti frontového boje bylo jeho působení v legiích ukončeno v brzké době. Dne 18. listopadu na základě nálezu vojenské lékařské komise II. div. IV.-80. čís. 1437 byl Antonín Fanta evakuován na japonské lodi Italy Maru, která vyplula 22. listopadu 1919.⁵⁸ V rámci 11. transportu, pod velením majora Alexandra Štěpána, bylo evakuováno na 980 legionářů, které tvořili

⁵⁵ *Legionářský směr*. Praha 2020, čís. Speciál: Transporty z Ruska, s. 46–47.

⁵⁶ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, František Fanta (22.2.1892), Služební výkaz, průběh služby.

⁵⁷ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1945.

⁵⁸ VÚA-VHA Praha, fond Poslužný spis legionáře, Antonín Fanta (15.12.1895), Služební výkaz, průběh služby.

převážně invalidé a nemocní. Transport, který se neobešel bez ztrát dorazil do Terstu 6. ledna 1920.⁵⁹ Po návratu do Československé republiky byl Antonín Fanta zařazen do 31. pěší pluku, který byl výsledkem spojení legionářského 31. pěšího pluku z Itálie a 81. pěšího pluku c. a k. armády,⁶⁰ v němž původně do doby svého zajetí Antonín Fanta sloužil. Rovněž mu byla v březnu toho roku udělena Československá revoluční medaile. V květnu ji doplnila i Spojenecká medaile. V rámci 31. pluku sloužil až do své demobilizace 16. září 1921.⁶¹

Nejstarší bratr setrval na frontě a v samotném Rusku pravděpodobně nejdélší dobu ze všech bratrů. Po svém zranění na bojišti byl umístěn do nemocnice v Omsku, kde po vyléčení začal působit jako artěščík a postupně působil v nemocnici jako správce skladu produktů a následně jako náčelník pracovního oddílu. V průběhu první poloviny roku 1920 obdržel Václav Fanta Československou revoluční medaili a Spojeneckou medaili. Za svou spolehlivou a svědomitou činnost v nemocnici byl mimo jiné mnohokrát povýšen, naposledy do hodnosti šikovatele.⁶² Šikovatel Václav Fanta byl 11. srpna roku 1920 na základě rozkazu č. 185 §13 naznačen k evakuaci 36. transportem na lodi USAT Hefron. Během dalších dnů se ovšem změnila situace a Václav Fanta odplul s 35. transportem, během kterého byla mimo jiné odeslána domů celá 5. vojenská nemocnice. Na lodi USAT President Grant odplul Václav Fanta společně s 1 944 legionáři a 3 837 dalšími pasažéry, které mnohdy tvořili jednotlivé rodiny. Transport pod velením majora Vladimíra Černoška

⁵⁹ *Legionářský směr*. Praha 2020, čís. Speciál: Transporty z Ruska, s. 40–41.

⁶⁰ FIDLER, Jiří; SLUKA, Václav: *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha 2006, s.497.

⁶¹ VÚA-VHA Praha, fond Poslužných spisů legionářů, Antonín Fanta (15.12.1895), Demobilizační záznam č. 41130/21.

⁶² VÚA-VHA Praha, fond Poslužných spisů legionářů, Václav Fanta (13.10.1884), Služební výkaz, průběh služby.

vyplul 24. srpna 1920.⁶³ Václav Fanta dorazil do Československa 15. října a podobně jako František Fanta setrval v armádě.

⁶³ *Legionářský směr*. Praha 2020, čís. Speciál: Transporty z Ruska, s. 92–93.

5 Služba v prvorepublikové armádě

Budování československých ozbrojených sil v období první československé republiky započíná v roce 1920 dle zákona č. 193/1920.⁶⁴ Toto období je důležité hned v několika aspektech. Jedná se o období budování československé branné moci, během kterého docházelo ke spojení domácího a zahraničního vojska. Domácí vojsko tvořily zbytky rakousko-uherské armády, paramilitární jednotky a také dobrovolníci. K jejich bojovému nasazení došlo během konfliktů v Sudetech, Těšínsku a na území Slovenska.⁶⁵ Zahraniční vojsko bylo složeno z československých legionářů ve Francii, Itálii a Rusku, jenž bojovali na francouzské, italské, srbské, soluňské a ruské frontě první světové války. francouzské a italské legie se navrátily dříve, a proto se společně s domácím vojskem účastnily prvních bojů.⁶⁶ Poslední složkou, která se vrátila mezi lety 1919 a 1920 byly legionářské transporty z Ruska. Právě tento druhý aspekt je důležitý, neboť se vrátil František Fanta a ostatní legionáři⁶⁷, kteří měli posílit řady tehdy nově budované branné moci, a to početně i zkušenostně.

Prvotní fáze budování československé branné moci byla charakteristická nestálostí organizace. Mnohé úřady a odbory se stále vytvářely, jiné zase zanikaly a opakovaně se obnovovaly. Změny v organizaci se netýkaly pouze velení, ale také podoby, složení, velikosti a skladby armády. V roce 1920 došlo k ustálení základních vyšších jednotek a jejich rozložení. Fanta tak v době svého návratu nastoupil k jedné z pěti unifikovaných

⁶⁴ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 193 ze dne 19. března 1920 Sb., Branný zákon republiky Československé. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1920, částka 111, s. 469-478.; *Věstník čs. ministerstva národní obrany*. Praha 1921, roč. 4, č. 42. s. 215-295.

⁶⁵ *Legionářský směr*. Praha 2019, čís. Speciál: Válka o Slovensko, s. 10–46.

⁶⁶ FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s.7.

⁶⁷ *Legionářský směr*. Praha 2020, čís. Speciál: Transporty z Ruska, s. 10–17.

divizí, které byly situovány v prostoru Čech. O první ustálené organizaci vojenské správy pak lze hovořit až v období od roku 1922 do roku 1926.⁶⁸

Prvotním fázím výstavby armády na území Československa, tehdy ještě četař, František Fanta, unikl vzhledem k jeho bojovému nasazení během sibiřské anabáze. Navrátil se až na zlomu organizační výstavby a v době, kdy už byla relativní ustálené organizace již v hodnosti poručíka. S novou hodností se rovněž ujal i nového velení 7. čety 1. roty u 1. pěšího pluku.⁶⁹

Mezi červnem a zářím roku 1920 posílil František Fanta základní rámec armády, když byl přijat do vojska jako důstojník z povolání. Por. František Fanta se tak zařadil mezi 10 600 důstojníků a generálů, kteří tvořili téměř polovinu vojáků z povolání.⁷⁰ V září roku 1920 začal působit jako velitel čety u praporu nováčků v Českých Budějovicích. Na postu setrval pouze další čtyři měsíce, poté následovalo převelení na pozici velitele 2. čety 1. roty 1. pěšího pluku,⁷¹ který byl součástí nově vzniklé páté divize⁷² v rámci deváté pěší brigády dislokované v prostoru Českých Budějovic.⁷³ Fantovo působení u 1. pěšího pluku nebylo náhodné. Pluk, jakožto vojskové těleso pěchoty, vznikl 1. října

⁶⁸ STRAKA, Karel; KYKAL, Tomáš: *Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932*. Praha 2013, s. 62-67.

⁶⁹ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1936.

⁷⁰ BÍLEK, Jiří a kol.: *Vojenské dějiny Československa; 3. díl (1918-1939)*. Praha 1987. s. 178-180.

⁷¹ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1936.

⁷² Pátá divize vznikla přejmenováním z velitelství 9. pěší divize domácího vojska v rámci procesu unifikace na počátku roku 1920. Velitelství páté divize nacházející se v Českých Budějovicích vzniklo na základě výnosu Ministerstva národní obrany čj. 14.002-pres.1920. Divize se v tomto období rozprostírala v politických okresech České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Blatná, Benešov, Kamenice nad Lipou, Kaplice, Milevsko, Pelhřimov, Písek a Prachatice. FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s. 474.

⁷³ Velitelství brigády vzniklo na začátku roku 1920, jako výsledek unifikace a přejmenování 17. pěší brigády. Stalo se tak na základě stejného výnosu Ministerstva národní obrany, kterým vzniklo velení celé páté divize. Brigáda fungovala v lokaci Českých Budějovic dalších 17 let do doby, než bylo na základě výnosu Ministerstva národní obrany čj. 6.763/Taj.-hl.št./1.odděl.1937 zrušeno velitelství brigády 31. prosince roku 1937. FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s. 143.

roku 1920 jako proces unifikace branné moci. Jednalo se o sloučení legionářského 1. střeleckého pluku „Mistra Jana Husi“ a dvou domácích vojenských pluků, 29. střeleckého pluku a 91. pěšího pluku.⁷⁴

Spojení těchto pluků bylo význačné, neboť se jednalo o velmi eminentní a široce známé vojenské útvary, avšak na rozličných stranách fronty. Obě jednotky lze zařadit jako elitní jednotky, v jednom případě vznikající zahraniční československé armády a v případě druhém císařsko-královské armády. Není proto pochyb, že když nahlédneme na budoucí označení vojenské jednotky, kdo ustoupil do pozadí v oblasti označení a čestného názvu. C. a k. pěší pluk č. 91 nebo také K. u. k. Infanterieregiment Nr. 91 pocházející z Českých Budějovic. Nový pluk vznikl 1. ledna 1883 vzhledem k reorganizaci armády a rušení pátých praporů u pluků.⁷⁵ Tvořili jej i vojáci 11. pěšího pluku,⁷⁶ na jehož dlouhou tradici navazoval a od něž přebíral jako svou první standartu praporec 11. záložního velitelství. Posádka společně se sídlem štábu byla umístěna do Českých Budějovic, kde se nacházela Mariánská kasárna,⁷⁷ v níž stále pobývaly minimálně dva prapory a štáb pluku.

Na počátku první světové války byl 91. pěší pluk mobilizován a téměř ihned poslán na srbskou frontu. Začátkem roku 1915 byl přesunut na ruskou frontu do bojů v Karpatech. V květnu toho roku se pluk připojil k ofenzivě do Haliče, která vyvrcholila bitvou u Sokalu

⁷⁴ STRAKA, K.; KYKAL, T.: *Československá armáda v letech budování a stabilizace*. s. 70.

⁷⁵ V rámci reorganizace armády došlo k navýšení počtu pěších pluků z počtu 80 až na 102 v rámci C. a k. armády (Společná armáda). Nové pluky vznikaly vzhledem k reorganizaci a snižování počtu praporů z pěti na čtyři. Přebytné prapory poté tvořily nové pluky. V rámci nově vzniklého 91. pěšího pluku vznikly následující prapory: první prapor tvořil původní prapor polních myslivců č. 24 (Zadar), druhý prapor pocházel z praporu polních myslivců č. 34 (Ulog-Obrnje u Mostaru), třetí prapor přišel z píseckého 11. pěšího pluku a čtvrtý prapor pocházel z jindřichohradeckého 75. pěšího pluku. CIGLBAUER, Jan: *Jednadvadesátníci: skutečný příběh dobrých vojáků 91. regimentu*. Pelhřimov 2018. s. 8-11.

⁷⁶ Písecký 11. pěší pluk byl jedním z nejstarších vůbec. Jeho historie sahala až do 17. století.

⁷⁷ Od roku 1918 byly kasárny přejmenovány na Švecovy kasárny po zesnulém plukovníkovi Josefu Jiřím Švecovi.

a ztrátou 61 % mužstva.⁷⁸ Jak již bylo dříve zmíněno v bitvě o městečko Sokal bojoval i František Fanta, tehdy jako četař 14. zeměbranceckého pluku. V době, kdy se Fanta dostal 27. července⁷⁹ do zajetí, bojoval 91. pěší pluk již na sokalském předměstí Babiniece.⁸⁰ Následně byl pluk převelen na italskou frontu. Zde bojoval nejprve u města Monfalcone a poté byl nasazen do 6., 7., 8., 9. a 10. bitvy na řece Soči. V závěru roku 1917 se poté jako záloha účastnily jednotky pluku bitvy u Caporetta. Krátce na to byly převeleny na řeku Piavu, odkud posléze odešly bojovat zpět do Srbska.⁸¹

Ve službách vznikající republiky se jako první osvědčil štáb 91. pěšího pluku během bojů na Slovensku. Pluk samotný byl nasazen do oblasti jihočeského pohraničí, kde se podílel na obsazování separatistických oblastí, mezi nimi i Českého Krumlova. Větší boje zažili vojáci až v Kaplici, kde sídlilo velitelství volkswehru, která se později stala posádkou pro 1. střelecký pluk a také pro Františka Fantu.⁸² Zbytek pluku působil také na Slovensku, odkud se stáhl až 29. září. Dne 30. září byla definitivně ukončena existence 91. pěšího pluku, když se v Praze spojil se zbytkem 1. střeleckého pluku.⁸³

Nový pluk v konečném důsledku tvořili ostřílení vojáci, kteří prošli mnoha krvavými bitvami první světové války a ruské občanské války. Je tedy na místě upozornit na kontinuitu, kterou nový pluk následoval, i když již nedisponoval všemi názvy nebo označeními bývalých jednotek. Její ostřílení příslušníci i přesto sloužili společně nově vzniklé Československé republice a pozdější československé branné moci.

⁷⁸ CIGLBAUER, Jan: *Jednadvadesátníci*. s. 10-142.

⁷⁹ VÚA-VHA Praha, Osobní karta legionáře, František Fanta (22:2:1892).

⁸⁰ CIGLBAUER, Jan: *Jednadvadesátníci*. s. 143-144.

⁸¹ Tamtéž. s. 174-375.

⁸² VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1936.

⁸³ CIGLBAUER, Jan: *Jednadvadesátníci*. s. 420.

Vznik nového pluku proběhl na základě výnosu Ministerstva národní obrany čj. 5.700-org. 1919. Velitelství se nejprve nacházelo v prostoru Černínských kasáren v Praze. V lednu roku 1921 došlo ke konečnému přesunu do kasáren Jana Žižky z Trocnova v Českých Budějovicích. Datem vzniku přebíral pluk rovněž i čestný název „Mistra Jana Husi“ od 1. střeleckého pluku, tím bylo zajištěno pokračování odkazu tohoto významného útvaru.⁸⁴ Čestné pojmenování vojenských útvarů převzala československá branná moc ve svých počátcích pouze u 16 vojenských útvarů. Vyjma čestného názvu převzal pluk i prapory, stuhy a vyznamenání.⁸⁵

V listopadu roku 1921 byl František Fanta povýšen do hodnosti nadporučíka pěchoty⁸⁶ na základě věstníku osob č. 37/1922.⁸⁷ V této době stále setrval na pozici velitele 2. čety 1. roty, a to až do dubna roku 1924, kdy byl znovu převelen. Během tohoto období byl značně aktivní ve zlepšování svých znalostí a zkušeností. To dokládají četné záznamy o absolvovaných kursech a studovaných školách. První rozšíření vojenského vzdělání absolvoval již v roce 1921, když absolvoval instrukční školu v Opavě. Ve stejném roce prošel František Fanta také lyžařským kurzem v Železné Rudě.⁸⁸ Na přelomu roku se vydal na učiliště pro pěší vojsko a absolvoval vojenskou školu pro pěchotu v Milovicích.⁸⁹ Frekventantem důstojnické školy byl od 20. listopadu do 15. srpna roku 1922. Po návratu

⁸⁴ FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s. 485.

⁸⁵ Tamtéž. s. 92.

⁸⁶ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 44.

⁸⁷ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1936.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Vojenské učiliště v Milovicích vzniklo 1. března 1922 z původní Ústřední školy pro pěší vojsko, která v rámci vojenské posádky v Milovicích fungovala mezi lety 1919 a 1922. Učiliště vzniklo podle výnosu Ministerstva národní obrany čj. 605.755-škol.1922. Během Fantova studia na učilišti byl velitelem lieutenant-colonel (podplukovník) Louis Ferdinand Bourguignon, který přišel do Československa s 23. střeleckým plukem. Byl pověřen vybudováním důstojnické školy v Milovicích a stál v čele Ústředí vojenských škol. Velitelem učiliště pro pěší vojsko byl od března do července roku 1922. Poté se navrátil do Francie a na pozici jej nahradil jeho krajan lieutenant-colonel (podplukovník) Auguste Prignot, který velel učilišti od roku 1922 do roku 1926, než byl nahrazen československými důstojníky. Za jeho velení rovněž Fanta úspěšně zakončil své studium. FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s. 483, 654, 717.

z důstojnické školy do Českých Budějovic byl naznačen velitelem čety 2. roty.⁹⁰ Od vzniku Československé republiky se důstojníky stávali absolventi vojenské akademie v Hranicích na Moravě. Druhou skupinu ovšem tvořili důstojníci, kteří přišli z rakousko-uherské armády nebo z československých legií. V tomto případě tito důstojníci, jak bylo ukázáno ve Fantově případě, absolvovali aplikační školy podle druhu vojska a další kurzy po získání náležité praxe v zastávané funkci.

Rok 1923 představoval pro Františka Fantu v mnohých ohledech přelomovým rokem. Pravděpodobně první velkou etapou jeho rodinného života byl sňatek se slečnou Annou Emlerovou,⁹¹ který se konal 25. června podle oddacího listu okresní politické správy v Českých Budějovicích.⁹² Tento rok se ovšem nesl i v negativním duchu. Během září nevyhověl Fanta u jazykové zkoušky, když dosáhl výsledku dostatečný. Ačkoliv se tento neúspěch může zdát zanedbatelný, představoval pro Fantovu vojenskou kariéru značné komplikace. I přes vynikající výsledky a kladné hodnocení ze strany velitele pěšího pluku č. 1. „Jana Husí“ pplk. Karla Kutlvašra a velitele 9. pěší brigády gen. Arnošta Kopfsteina byl Fantův statut na povýšení změněn na nezpůsobilý. Již od roku 1921 se stal způsobilý k povýšení na kapitána pěchoty a jeho výsledky včetně posudků v klasifikačních listinách tomu odpovídaly. Neúspěšná zkouška ovšem změnila klasifikaci a na další povýšení musel čekat až do roku 1924.⁹³ Tento neúspěch mu však nezabránil v dalším zlepšování svých schopností.

Mezi lety 1923 a 1924 úspěšně absolvoval ekvitační kurz. Na počátku roku 1924 složil již úspěšně opravnou jazykovou zkoušku a obnovil svou možnost na povýšení.

⁹⁰ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1936.

⁹¹ Sňatek byl povolen 26. května roku 1923 na základě povolení 1. pěšího pluku.

⁹² VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 44.

⁹³ Tamtéž.

Počátek roku 1924 se ve Fantově životě nesl v duchu zásadních změn jak v osobním životě, tak i v tom vojenském. Od února působil jako velitel poddůstojnické školy, a to až do března roku 1925. Osobní život byl ovlivněn pozitivní novinou, a to narozením prvorozené dcery Libuše, která se narodila v březnu 1924.⁹⁴ O několik měsíců později na šesté výročí vzniku republiky byl 28. října povýšen do hodnosti kapitána pěchoty. Během roku 1925 vstoupil v platnost dokument, který stanovoval základy vojenského umění. Jednalo se o důležitý soubor zásad pro činnost armády, v němž byla definována jako hlavní zbraň pěchota. Fanta se tak v armádě zařadil mezi vojáky, u niž se předpokládalo nejnáročnější poslání a dominantní role na ofenzivním i defenzivním bojišti.⁹⁵

V následujících letech působil Fanta krátce na různých pozicích v rámci 1. praporu. Ve druhé polovině roku 1926 zastával na rok funkci zástupce velitele 6/1. roty „Vilímkovy“, následně působil rok a půl jako zatímní velitel 7/1. roty „Syrového“. Krátkou změnu měl od listopadu 1927 do března 1928, během které působil znovu jako velitel čtyř poddůstojnické školy. Na novou pozici nastoupil v říjnu roku 1928, opět jako zatímní velitel u 5/1. roty „Všetičkovy“. Během tohoto a následného období se znovu zdokonaloval ve svých dovednostech. Roku 1929 absolvoval střelecký kurz v Milovicích a stejného roku také kulometný kurz KOPL. (Kulometné obrany proti letadlům). V témže roce byl František Fanta oficiálně vyznamenán medailí Vítězství⁹⁶ a Revoluční medailí⁹⁷ za jeho službu v legiích.

⁹⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 44.

⁹⁵ STRAKA, K.; KYKAL, T.: *Československá armáda v letech budování a stabilizace*. s. 69-70.

⁹⁶ Československá medaile Vítězství bylo vojenské vyznamenání, které vzniklo 24. ledna 1919 z rozhodnutí mírové konference v Paříži. Československou vládou schválena 27. července 1920 výnosem Ministerstva národní obrany čj. 26.608-pres.1922. Medaili mohli získat všichni dobrovolníci československých zahraničních jednotek, kteří vstoupili do jejich řad před 11. listopadem 1918, na základě dobrovolné přihlášky podané před 28. říjnem 1918. Návrh na udělení vyznamenání předkládala komise Ministerstva národní obrany na základě odborného stanoviska kanceláře československých legií. Konečné rozhodnutí

Jako zatímní velitel 5/1. roty „Všetičkovy“ působil Fanta pouze do 30. června 1930 kdy byl povýšen do hodnosti štábního kapitána pěchoty dle věstníku osob č. 33/1930. Nadále tak působil již jako velitel 5/1. roty „Všetičkovy“. Povýšení na velitele polní roty však nebylo jedinou změnou ve Fantově životě. Již o měsíc později se 7. srpna se narodil syn Mojmír.⁹⁸

Na konci října roku 1931 byl zařazen jako velitel 2/1. roty, která se v rámci prvního praporu nacházela od roku 1928 v provizorních kasárnách ve městě Kaplice jako vojenská posádka. Post velitele Fanta vyměnil až po čtyřech letech 30. listopadu 1935. Od prvního prosince téhož roku začal zastávat pozici zástupce velitele I/1. praporu.⁹⁹ Jeho nadřízení jej v této pozici popisovali jako pilného svědomitého důstojníka, který je naprosto spolehlivý a má smysl pro zodpovědnost. Jeho chování ve službě bylo rovněž hodnoceno jako vynikající. Byl charakterizován jako ukázněný, oddaný, k rovným se choval kamarádsky a k podřízeným byl spravedlivý a starostlivý. Fanta byl mimo službu dobrého společenského vystupování. Celkově byl svými nadřízenými doporučován jako velitel praporu. Vzhledem k událostem roku 1938 k tomu bohužel již nedošlo. Na své pozici zůstal až do 1. listopadu 1938, kdy byl zbaven funkce zástupce velitele I. praporu.¹⁰⁰

V těžkých časech, v jakých se nacházela tehdejší československá republika zůstal neochvějně na své pozici, aby dostal své povinnosti. V pátek 23. září zazněla ve 22:30

učinil až prezident republiky. Medaile zanikla 15. března roku 1939. FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s. 405.

⁹⁷ Československá Revoluční medaile vznikla již za prozatímní československé vlády 1. prosince 1918. Později byla převzata i novou československou republikou. Na medaili měl každý účastník označení své jednotky a místa bitev. Každá medaile tak patřila specifickému majiteli. Proces udělení medaile byl stejný jako v případě medaile Vítězství. FIDLER, J.; SLUKA, V.: *Encyklopedie branné moci Republiky československé*. s. 557.

⁹⁸ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 38.

⁹⁹ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část II, vložka od 1. 10. 1938 do 31.5. 1939.

¹⁰⁰ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část II, vložka od 1. 10. 1935 do 30.9. 1936.

výzva prezidenta republiky v rozhlase, která nařizovala všeobecnou mobilizaci. Tuto informaci později začaly sdělovat i letáky s mobilizační vyhláškou. Mobilizace byla vyhlášena na základě § 23 branného zákona. Hlavní velitel armády arm. gen. Ludvík Krejčí proto ihned zahájil válečné plánování. O pár hodin později v sobotu 24. září se začali hlásit první záložní vojáci. Vzhledem k velkému nadšení probíhal přísun vojáků rychle a organizovaně. V tomto ohledu je nutno přihlídnout i k národnostní struktuře obyvatelstva. V oblasti vojenského velitelství v Českých Budějovicích, pod které spadal i František Fanta, bylo mobilizováno přes 157 vojenských útvarů.¹⁰¹ Dne 24. září byl Fanta ustanoven velitelem asistenční roty, v jejímž čele byl po celou dobu mobilizace a poté do 20. října.

Následujícího dne 21. října 1938 byl přidělen jako velitel 10. roty „Vichterlovy“, kde později ukončil svou činnost vzhledem k likvidaci vojenských složek. Během velení potkaly Františka Fantu nešťastné události v rámci jeho roty. Jeden z vojinů, František Hrubý, spáchal z neznámých důvodů sebevraždu zastřelením 22. února roku 1939.¹⁰² Nejednalo se bohužel o ojedinělou událost. V rámci roty došlo k úmrtí již 7. června roku 1938, kdy utonul vojin Josef Mautner. V rámci pluku byly ztráty daleko vyšší. Mezi červnem 1938 a únorem 1939 zemřelo prokazatelně sedm vojáků. U menší poloviny zemřelých se prokázalo spáchání sebevraždy zastřelením. V ostatních případech se jednalo o tragické nehody, nemoci nebo padlé v boji.¹⁰³ I přesto, že nedošlo k válce musely mít tyto ztráty značný vliv na psychiku mužstva.

¹⁰¹ BRABEC, Martin: *Mobilisace 1938: události, obránci, zrada*. Brno 2018. s. 62-65.

¹⁰² Plachý, Jiří: *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha 2009. s.125.

¹⁰³ Tamtéž. s. 20-129.

Dne 31. května roku 1939 dochází k uzavření Fantovy kvalifikační listiny.¹⁰⁴ Hlavním důvodem byla likvidace československé branné moci. K té došlo vydáním vládního nařízení 317/1939 Sb. o rozpuštění bývalé česko-slovenské branné moci. Na základě § 1 byla česko-slovenská branná moc ve stavu likvidace, která měla být provedena do 31. prosince 1939. Další částí nařízení pod § 6 byl zrušen i branný zákon a jedinou povolenou složkou bylo ustanoveno vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava.¹⁰⁵

Tímto okamžikem se uzavřela Fantova 19 let trvající služba československému státu. Vnímání této události ovšem lze z pramenů interpretovat i dalšími způsoby. Dalším může být oficiální zařazení do výslužby na základě § 21 odst. (1) vl. nař. čís. 139/1939 Sb. Z. a n.¹⁰⁶, které se uskutečnilo 1. ledna 1940. V rámci přeložení do výslužby bylo škpt. Františku Fantovy vypočítáno výslužné v hodnotě 2 488 korun společně s výchovným 250 korun měsíčně.¹⁰⁷ Poslední možností, jak nahlížet na tuto problematiku je pohled na reálný odchod dotyčné osoby. Tuto variantu zvolil i sám Fanta, když v červenci roku 1939 opustil republiku a vydal se přidat k zahraničním jednotkám.¹⁰⁸

¹⁰⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část II, vložka od 1. 10. 1938 do 31.5. 1939.

¹⁰⁵ PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA. Vládní nařízení č. 317 ze dne 21. prosince 1939 Sb., Nařízení o rozpuštění bývalé česko-slovenské branné moci. In: *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 1939, částka 111, s. 933-934.

¹⁰⁶ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 38.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., František Fanta (22.2.1892), čj. 122463/47

6 Polský legion

Po obsazení zbytku Československa a konci druhé Česko-Slovenské republiky, působil Fanta ještě půl roku na území okupovaného protektorátu. Během tohoto období, jak bylo zaznamenáno, roznášel letáky a jiné tiskopisy v okolí Českých Budějovic. O Fantově odchodu do Polska bylo informováno pouze pár vojenských důstojníků z bývalé prvorepublikové armády. Celé toto období od obsazení po útěk byl Fanta zaměstnán v likvidaci. Bylo tedy pouze otázkou času, než opustí svůj domov a přidá se k zahraničním vojskům. K tomuto činu se František Fanta odhodlal 13. července roku 1939, kdy překročil státní hranici v oblasti Šenova ve Slezsku. K hranici se proplížil obilím na blízkost 25 metrů a poté v 16:15 místního času přešel hranici do Polské republiky.¹⁰⁹ Fanta překročil hranice v době, kdy již německé bezpečnostní složky podnikaly protiopatření na státních hranicích. Téměř měsíc před Fantovou cestou za hranice zřídily německé bezpečnostní síly kilometr široké pásmo. V tomto pásmu nesměli vykonávat svou službu protektorátní příslušníci policie a četnictva vzhledem k jejich zapojení do organizování přechodů přes hranice. Mimo cesty na vlastní pěst bylo možné dostat se na území Polska prostřednictvím převaděčských organizací. Jednou z organizací, která zde působila byla odbojová organizace Obrana národa nebo Svaz letců republiky československé. Na samotných hranicích ovšem působili samostatné civilní organizace a čeští železničáři.¹¹⁰

Československé diplomatické mise se staly po obsazení republiky kontinuálním pokračováním československé státnosti. Mezi nimi bylo velvyslanectví ve Varšavě, kde zastával pozici vojenského atašé plk. Prokop Kumpošt, stejně tak fungoval i konzulát v Krakově. Mnoho uprchlíků považovalo Polsko za tranzitní zemi, a proto se i myšlenka na

¹⁰⁹ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Osobní vložka ke kmenovému listu 1940.

¹¹⁰ FRIEDL, Jiří: *Na jedné frontě: vztahy československé a polské armády (Polskie Siły Zbrojne) za druhé světové války*. Praha 2005. s. 39-45.

založení vojenských jednotek v prvních týdnech války jevila jako absurdní. Množství československých uprchlíků, kteří se chtěli postavit na odpor, přibývalo a mezi nimi byl ppor. Rudolf Slíva. Nad touto myšlenkou převzali vojenský patronát představitelé konzulátu. Situace ovšem nebyla jednoduchá. Část emigrace se k tomuto kroku stavěla negativně vzhledem ke svému komunistickému přesvědčení.¹¹¹ Krakov byl přeplněn uprchlíky, bývalými vojáky i vojáky z povolání. Ti všichni, se stali cílem komunistické propagandy.¹¹²

Dne 30. dubna byla oficiálně ustanovena vojenská jednotka a jakožto pokračující československá republiková armáda se měla také řídit československými zákony. U jejího založení byly mezi prvními přítomni pplk. Jiří Král, poručík Jan Kaleta, poručík Mojmír Teplý, poručík Rudolf Slíva, poručík Oldřich Maláč a důstojnický kadet Miroslav Kruml. Někdy bývají nazýváni i jako „Krakovská šestka“. Polská armáda nabírala převážně specialisty a vojenské piloty. Zbytek skupin vojáků, do které jako příslušník pěchoty patřil i František Fanta, měl působit jako sabotážní skupina. S touto variantou počítal plán polské armády, který se ovšem rozpadl ihned po bleskovém obsazení polského území.¹¹³

Cesta do Krakova k legionu ovšem nebyla pro Fantu ani rychlou, ani bezstarostnou. Do přijímací kanceláře legionu v Krakově se František Fanta dostavil 24. července roku 1939. Předtím, než dorazil Fanta do Krakova, pracoval v zemědělství, jak sám vypověděl: „pracoval jsem na polích u sedláků, abych neumřel hlady“. V Krakově byl tento štábní

¹¹¹ Komunisté tvořili početnou část politické emigrace, která měla značný vliv na uprchlíky mezi, kterými často převažovali další komunisté. Rovněž využívali své pozice a podpory mezinárodních organizací. ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha 1997. s. 81-82.

¹¹² PLACHÝ, Jiří; RAJLICH Jiří. *Legion Czechów i Słowaków w Polsce*. In: *Biuletyn IPN Pismo o najnowszej historii Polski: Sojusznicy Polski w XX wieku*. Krakov 2020. čís. 1-2. s. 110-111. Dostupné také z: <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn/87825,Biuletyn-IPN-nr-1-22020-Sojusznicy-Polski-w-XX-wieku.html> [cit. 30. 11. 2023].

¹¹³ Tamtéž. s. 113-114.

kapitán pěchoty pověřen přijímáním nových dobrovolníků.¹¹⁴ Na Fantovo přidělení na pozici člena prověřovací komise v přijímací kanceláři vzpomínal npor. Ladislav Bedřich. Ten nejenže pracoval rovněž u přijímací komise, ale také se stal Fantovým spolubydlícím v jedné z místností studentského domova.¹¹⁵

Škpt. Fanta byl poté 30. srpna jmenován velitelem transportu čítající 630 dobrovolníků,¹¹⁶ směřujících do Leśnej pod Baranowiczami (dnes na území Běloruska),¹¹⁷¹¹⁸ kde měla být jednotka vyzbrojena vstrojena a transformována na pěší brigádu.¹¹⁹ Transport, který vyrazil toho dne v šest hodin ráno směřoval přes Lwow, Rowno, Sarny až do Baranowicz. Během svého transportu tak příslušníci objeli téměř polovinu Polska. Plánované zastávky doplňovaly i ty vynucené ze strany českých krajanů. Podobná se udála i v Kwasilówě (dnes na území Ukrajiny), kde si manželka s dcerou šéflékaře vojenského tábora vynutily zastavení vlaku. V dalších zastávkách se poté míjeli s mobilizovanými polskými záložníky. Vlak dorazil do cílové železniční stanice 1. září 1939 v sedm hodin ráno za doprovodu podporučíka polské armády Františka Sambora, který měl zajistit komunikaci s polskou armádou a železničáři.¹²⁰ Na rozkaz škpt. Fanty byla na nádraží ponechána zavazadla, ke kterým přidělil stráž a s ostatními se vydal

¹¹⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Osobní vložka ke kmenovému listu 1940.

¹¹⁵ ŠVANDA, Petr: *Životní osudy pplk. Ladislava Bedřicha (1901-1986), účastníka druhého odboje a jednoho z nejbližších spolupracovníků arm. gen. Ludvíka Svobody*. Olomouc 2020. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Katedra historie. Vedoucí diplomové práce Pavel Kreisinger. s. 20.

¹¹⁶ Plk. Ludvík Svoboda rovněž zmiňuje ve svých pamětech transport nepřetržitě vedený štábním kapitánem Fantou. Dle jeho paměti mimo jiné potvrzuje i počet mužů v transportu na 630. SVOBODA, Ludvík: *Cestami života. I*. Říčany 1996. s. 324-325.

¹¹⁷ VÚA-VHA Praha, fond Polský legion 1939-1941, kart. 1, sign. 1/1, Deník Polského legionu 15. 3.-17. 9. 1939., s. 51.

¹¹⁸ Některé zdroje informují o počtu 750 vojáků v transportu. PLACHÝ, J.; RAJLICH J. *Legion Czechów i Słowaków*. s. 112.

¹¹⁹ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Osobní vložka ke kmenovému listu 1940.

¹²⁰ VÚA-VHA Praha, fond Polský legion 1939-1941, kart. 1, sign. 1/1, Deník Polského legionu 15. 3.-17. 9. 1939., s. 53-58.

jakožto spořádanou jednotkou v trojstupu vstříc novému táboru.¹²¹ Po příchodu do tábora byli přivítáni velitelem pplk. Karolem Zborowskim. Ihned poté byli rovněž zpraveni o vypuknutí války s Německem. Nadšení z brzkého bojového nasazení ovšem vystřídala realita tábora, který dokázal pojmout pouze 270 vojáků, to ovšem nepředstavovalo ani polovinu potřebných míst, a proto došlo k mnoha improvizacím.¹²² V nepřítomnosti vedení velel v táboře právě škpt. Fanta, který měl k ruce dva pobočníky plk. Svobody, tak aby zajistili adekvátní podmínky v táboře. Dne 1. září přijel navštívit tábor i generál Prchala, aby pronesl svůj mírně kontroverzní projev před nastoupenou jednotkou. Škpt. Fanta proto nechal nastoupit všechny příslušníky jednotky a podal gen. Prchalovi hlášení. Při slavnostním defilé pod Fantovým velením se poté rozloučil s dobrovolníky, ve kterých zanechal mírné rozčarování ze svého projevu¹²³

Další komplikace nastaly i s výzbrojí a výstrojí, kterou vojáci rovněž postrádali. Obdrželi pouze 24 karabin s 1 000 náboji, dva těžké a čtyři lehké kulometry s 2 000 náboji do těžkých kulometů a 4 000 náboji do lehkých kulometů. Z výstroje obdrželi celkem 50 polních lopatek a na 50 plynových masek. Tuto výzbroj a výstroj poprvé a naposledy obdrželi teprve 4. září 1939.¹²⁴ V tento den byl rovněž oznámen dekret prezidenta polské republiky, jenž prohlašoval legion Čechů a Slováků¹²⁵ za samostatnou československou vojenskou jednotku začleněnou do polské armády.¹²⁶

¹²¹ SVOBODA, Ludvík: *Cestami života. I.* s. 337-338.

¹²² FRIEDL, Jiří: *Na jedné frontě.* s. 103.

¹²³ SVOBODA, Ludvík: *Cestami života. I.* s. 339-341.

¹²⁴ Odpovídající výzbroj ani výstroj nebylo možné československým jednotkám dodat vzhledem k jejich svázání na západní frontu s Německem. Větší část těchto zásob byla postupně ztracena a polská armáda nebyla schopná zásobovat ani své vlastní jednotky. Na celé frontě i v zázemí navíc zavládl naprostý chaos. NĚMEČEK, Jan: *Československý odboj v Polsku v roce 1939 a armádní generál Lev Prchala.* In: HÁJEK, J.; KOČIAN, J.; ZÍTKO, M.: *Fragmenty dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta.* Praha 2006. s. 299.

¹²⁵ Oficiálně uznal dekret prezidenta polské republiky zřízení české a slovenské legie. Polská vláda zůstávala věrná své původní politice, v níž by Slovensko bylo odděleno od zbytku republiky. Označení československá legie, které bylo užíváno tak plně nekorespondovalo polskými představami. Polské velení ovšem tento fakt

Dne 11. 9. byl škpt. Fanta s transportem dalších 680 osob včetně pplk. Zborowského, mjr. Smolreckého a 16 polních četníků přesunut do prostoru Tarnopolu v obci Hłuboczek Wielki. Stalo se tak na základě špatného vývoje na frontě a snaze polské armády nasadit do boje vojáky legionu, kteří v té době stále nedisponovali výzbrojí ani výstrojí pro boj.¹²⁷ V táboře v Bronowicich Małych byli ponecháni pouze specialisté s likvidačním oddílem, kteří měli narukovat do polské armády.¹²⁸ Část legionu tvořila mezi 14. a 16. zářím jedinou protiletadlovou obranu v obvodu Tarnopole v rámci polské „Kampanie wrzésniovej“.¹²⁹ Dne 17. září se Fanta vydal se svým legionem na cestu do Rumunska. Legion nejprve směřoval do Horodyszczce a poté byl další den zajat u osady Sosnowice.¹³⁰ Dokumenty s výpovědí o sovětském zajetí jsou již v tomto bodě vnímány značně odlišně. Zatímco plk. Ludvík Svoboda komentoval toto zajetí jako dobrovolné, když vojáci kráčeli vstříc sovětskému zajetí, ve kterém byli přijeti vřele s výjimkou incidentů, kdy se vojáci dostali do sovětské palby.¹³¹ Fantova výpověď ovšem nebyla tak optimistická, jak ji popisoval plk. Svoboda. Dle jeho popisu se nejednalo o úmyslný počín. Spíše se zmiňuje o přepadení ze strany rudé armády, které se snažil díky svým znalostem ruštiny zmírnit a následněm odvězení do sovětského zajetí.¹³²

nijak nekomentovalo, neboť mělo více starostí s udržení celistvosti Polska. NĚMEČEK, Jan: *Od spojeneckví k roztržce: vztahy československé a polské exilové reprezentace 1939-1945*. Praha 2003. s. 28-29.

¹²⁶ FRIEDL, Jiří: *Na jedné frontě*. s. 106-107.

¹²⁷ Tamtéž. s. 103.

¹²⁸ PLACHÝ, J.; RAJLICH J.: *Legion Czechów i Słowaków*. s. 117-118.

¹²⁹ NÝVLTOVÁ, Dana: *Legion Čechů a Slováků v Polsku r. 1939*. In: *Historie a vojenství*. Praha 1966, č. 1, s. 100.

¹³⁰ FRIEDL, Jiří: *Na jedné frontě*. s. 115-117.

¹³¹ SVOBODA, L.; a kol.: *Deník z doby válečné*. s. 56-57.

¹³² VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Osobní vložka ke kmenovému listu 1940.

Vojáci byli následně internováni v Rusku od 22. září 1939 do 12. dubna roku 1940.¹³³ Internovaní vojáci byli nejdříve umístěni v Kamenci Podolském a poté byli přestěhováni do Olchovce, Jarmolinců a následně do města Gorkij do tábora v Orankách. Pobyť v Kamenci Podolském byl z pohledu zacházení s vojáky poměrně přijatelný. Vojáci byly umístěni do dělostřeleckých kasáren, kde měli zajištěnou základní péči. Potíže se ovšem projevovaly na morálce mužstva. Kázeň a pořádek se v táboře udržovaly jen stěží vlivem stálé agitace některých vojáků. Již v polovině října byli vojáci přesunuti do Olchovce, kde byli ubytováni v kulturním domě. Celkové podmínky v tomto prostoru byly zlé. Oblečení mnoha vojáků bylo nedostačující, se zimními teplotami se zhoršoval celkový stav mužstva. Ten byl znovu narušován působením agitátorů. Na morálce se neblaze podepsalo i odvezení devíti mužů příslušníky NKVD, kteří byli převezeni do gulagu. Na počátku listopadu se vojáci po dlouhém čekání přesunuli do Jarmolinců. Jak se ovšem ukázalo sovětské úřady spíše zkoušely výdrž československých vojáků. Celý legion byl zavšiven, mnoho vojáků trpělo chřipkou, průjmami a podvýživou.¹³⁴ V úterý 14. listopadu 1939 navštívil československé jednotky komisař z Moskvy, který hovořil s příslušníky bývalého legionu Fantou, Svobodou a Felixem. Byli informováni o možném dvouměsíčním zpoždění transportů do Francie, které Sověti vysvětlovali průtahy ze strany Rumunska.¹³⁵

Odjezdu ze SSSR se špkt. Fanta dočkal až v pondělí 8. dubna. Druhý transport pod vedením špkt. Fanty odjel z Oranek v oblasti Gorkij (dnes Nižněnovgorodská oblast) do

¹³³ Dle dokumentů byl úředně i přes svou nepřítomnost špkt. František Fanta v této době přeložen do výslužby k 1. lednu 1940 podle §21 odst. (1) vl. nař. čís.139/1939 Sb. Z. a n. Bylo mu vyměřeno výslužné 29 865 korun ročně a k tomu výchovné na dvě děti 3 000 korun ročně. VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list opis 38.

¹³⁴ NĚMEČEK, Jan: *Zpráva špkt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku*. In: *Historie a vojenství*. Praha 1993, č. 2, s. 147-154.

¹³⁵ SVOBODA, L.; a kol.: *Deník z doby válečné*. s. 70-71.

Oděsy toho dne ve 13:00 tamního času. Transport čítal až do Moskvy celkem 45 příslušníků,¹³⁶ kteří byli převáženi do Francie. Odesláni byli v přátelském duchu a za pozorného přístupu místních Rusů.¹³⁷ V Moskvě se k transportu připojil škt. gšt. Jan Krček, který ujal velení transportu místo škt. Fanty. Škt. Krček se přesunul do Moskvy, kvůli jednání s francouzským velvyslanectvím a důstojníkem NKVD. Během pobytu byl držen v izolaci pod kontrolou NKVD v jednom z moskevských hotelů, a to do doby, než mu byl povolen odjezd do Francie.¹³⁸ Transport se všemi 46 vojáky vyrazil 12. dubna na palubě lodi Svanetia.¹³⁹ Přes Istanbul putovali vojáci do Marseille se zastávkou v Bejrútu. Skupina již v čele se škt. gšt. Janem Krčkem dorazila na jižní pobřeží Francie až 12. května 1940, kdy dorazila do střediska k československé armádě.¹⁴⁰ Mimo vojáky putovala s transportem rovněž i ilegální zlatá zásilka, čítající na 841 mincí na podporu československého zahraničního odboje.¹⁴¹ Ačkoliv nebyl tento transport početný, posílil velkou měrou řady důstojníků v československém vojsku ve Francii. Všichni důstojníci byli téměř okamžitě ustanoveni do odpovídajících funkcí.¹⁴²

¹³⁶ Celkem odjelo z tábora 8 štábních kapitánů, dva kapitáni, tři nadporučíci, 18 poručíků, jeden podporučík, dva rotmistři, tři četaři aspiranti, čtyři četaři, dva svobodníci a dva vojíní aspiranti.

¹³⁷ SVOBODA, L.; a kol.: *Deník z doby válečné*. s. 70-105.

¹³⁸ KREISINGER, Pavel: *Plukovník generálního štábu Jan Krček (1901-1961)*. In: *Historie a vojenství*. Praha 2017, č. 4, s. 79.

¹³⁹ Tabulka č. 1. Seznam příslušníků polského legionu k transportu do Francie.

¹⁴⁰ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka ke kmenovému listu 1941, opis 39.

¹⁴¹ KREISINGER, Pavel: *Plukovník generálního štábu*. In: *Historie a vojenství*. s. 79.

¹⁴² MARŠÁLEK, Zdenko: *"Česká" nebo "československá" armáda?: národnostní složení československých vojenských jednotek v zahraničí v letech 1939-1945*. Praha 2017. s. 291-293.

7 Československá armáda ve Francii

Počátky československé armády ve Francii lze datovat již od srpna roku 1939. V Paříži byla zřízena gen. Ingrem československá vojenská kancelář, která měla připravit postavení československé zahraniční armády. Na základě vývoje záříjových událostí byla 2. října 1939 podepsána smlouva o obnovení československé armády, která politicky podléhala československé exilové vládě.¹⁴³ Oproti polskému legionu tak dochází ke značným organizačním změnám. Vznikající jednotky nebyly umístěny podle předpokladů do města Cognac, nýbrž do prostoru výcvikového střediska v Agde náležící departementu Hérault na pobřeží středozemního moře. V táboře byl již krátce před podepsáním dohody zformován 1. československý pěší prapor.¹⁴⁴ V říjnu dorazili první vojáci československého legionu z bronowické skupiny.¹⁴⁵ Dne 28. října došlo k reorganizaci, při které byl vytvořen 1. pěší pluk. O měsíc později 15. listopadu vznikly základy pro vytvoření 2. pěšího pluku, do kterého byl následujícího roku zařazen i František Fanta.¹⁴⁶

Řady československé armády ve Francii doplnil František Fanta již 12. května roku 1940, když dorazil s transportem zajatců ze sovětského zajetí. Oficiálně byl ve výcvikovém táboře československé armády v Agde prezentován 15. května, kdy byl vtělen k 8. rotě¹⁴⁷ II praporu 2. pěšího pluku a rovněž ihned ustanoven zástupcem velitele II. praporu.¹⁴⁸ Velitelem II. praporu byl od 6. ledna 1940 gen. Viestem ustanoven kpt. pěch. v zál. Dalibor Korejs, kterého zanedlouho nahradil mjr. Vladimír Frajt a pluku

¹⁴³ SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*. s. 173-185.

¹⁴⁴ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 150-152.

¹⁴⁵ Tamtéž. s. 157.; PLACHÝ, J.; RAJLICH J.: *Legion Czechów i Słowaków*. s. 120.

¹⁴⁶ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis 39.

¹⁴⁷ Dle organizačního rozložení byla 8. rota zařazena jakožto kulometná rota, do které byl Fanta zařazen na základě svého předchozího výcviku.

¹⁴⁸ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis 39.

velel plk. pěch. Jan Satorie.¹⁴⁹ Posádka 2. pěšího pluku byla ponechána v kasárnách v Agde. Kasárny určené pro vojáky se příliš nelišily od těch, jimiž procházeli příslušníci polského legionu. Jednalo se o zanedbané budovy s minimálním zázemím. Mužstvo v době Fantova nástupu disponovalo stejnokroji a byly již připraveny nové předpisy. Mužstvo nosilo khaki košili s vázankou oproti gážistům, jenž měli krémovou košili s černou vázankou.¹⁵⁰

V oblasti výzbroje se jednalo o naprostou analogii k legionu. Pěchotní útvary byly poměrně brzy vyzbrojeny, největší potíže měli pouze důstojníci, mezi něž se Fanta řadil, neboť neměli k dispozici pistole ani revolvery. I přes skutečnost, že si tyto zbraně měli důstojníci sami koupit se jednalo o nesplnitelnou realitu, vzhledem k jejich nedostatku v obchodech. Jednotlivé útvary byly proto nuceny je vyzbrojit alespoň krátkými karabinami.¹⁵¹ Vyzbrojování jednotek, ačkoliv bylo oproti situaci v Polsku příznivější, mělo i své stinné stránky. Vůči plynovým útokům byly československé jednotky zcela bezbranné, vzhledem k neodpovídajícím maskám. Pomineme-li situaci u ostatních zbraní, neměli vojáci možnost vést dlouhé souboje vzhledem k omezenému množství munice. Některá výzbroj jako granáty, protipěchotní miny nebo ostnatý drát byla jednotkám přidělena až na frontě.

V době 15. května, kdy byl Fanta prezentován, zbývalo pouze několik dní, než došlo k pádu belgické obrany a postupu německých jednotek do Francie. Dne 26. května vyhlásil velitel divize brig. gen. Bedřich Neumann „Miroslav“ bojovou pohotovost k začátku června. V tomto období rovněž, vzhledem k nutnosti zkompletovat 1. československou divizi a doplnit ji o týlové jednotky z vlastních řad, došlo k druhé

¹⁴⁹ SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*, s. 40-58.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 58-100.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 78-84.

reorganizaci divize, ve které byly ponechány pouze dva pěší pluky. Škpt. Fanta se tato reorganizace příliš nedotkla, neboť setrval na své pozici. Divize se tak ustálila na celkovém počtu 12 145 vojáků,¹⁵² z toho jen malou část 3 236 mužů tvořili dobrovolníci. Tito dobrovolníci stejně jako František Fanta opustili území bývalé československé republiky, aby bojovali v zahraniční armádě. Oprávněně se proto řadili mezi odhodlané a spolehlivé vojáky.¹⁵³ Jakožto zástupce velitele II./2. praporu byl Fanta pověřen funkcí řízení zásobování praporu vzhledem k jeho schopnostem. Funkce samotné se zhostil úspěšně, za což byl svým velitelem oceňován. Svými iniciativami mimo jiné přispěl k překonání zásobovacích potíží během ústupových bojů.¹⁵⁴ Přihlédneme-li k situaci, která panovala na frontě, jednalo se o mnohdy nemožné úkoly v zajištění zásobování proviantem a municí.

Československá divize byla 5. června podřízena pod gen. Aubert-Achille-Jules Frère velitele 7. armády. Mezi 6. a 11. červnem došlo k rychlému vybavení a vyslání 1. a 2. pěšího pluku společně s částí dalších jednotek do prostoru soustředění Montigny-sur-Aube-Gevrolles-lies-sur-Aube. Vlivem zmatků ve francouzské obraně došlo k oddělení československých jednotek. Dle nového plánu dorazil 1. pěší pluk s divizním velitelstvím pěchoty k 23. divizi. Fanta společně s 2. pěším plukem, který měl u sebe divizní rotu kanónů proti útočné vozbě (KPÚV) s četami KPÚV pěších pluků

¹⁵² SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*, s. 109-110.

¹⁵³ Mnoho zkušených dobrovolníků pocházelo z internačního tábora Gurs, nebo z táborů Rombas, Villers, Brisy a dalších. Byli zde internováni po pádu republikánské fronty ve Španělsku. Českoslovenští interbrigadisté tvořili významným způsobem početní i odbornou posilu. Početní stavy československých jednotek tak byly doplněny o přibližně 400 nových a zkušených vojáků, avšak za cenu zvýšené komunistické agitace. Tyto agitace značně diferenciovali vojáky v rámci jednotky a přispěli ke kladnějšímu postoji vůči apolitickým vojákům. FRIEDL, Jiří: „Španěláci“ z tábora Gurs. (*Ke vstupu čs. interbrigadistů do naší armády ve Francii 1939–40*). In: *Historie a vojenství* 49. Praha 2000. č. 4., s. 806–827.

¹⁵⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Záznam o důstojníku za dobu služby ve Francii 1940.

a smíšeného převěždného oddílu (SPO) dorazil na původní místo určení dříve, a proto byl zařazen pod 239. lehkou pěší divizi.¹⁵⁵

První bojové nasazení 2. pěšího pluku proběhlo na Marně v prostoru mezi řekou Ourcq a městem La Ferté-sur-Jouarre. Celý pluk byl rozdělen a v rámci praporů společně s prapory francouzského 138. pěšího pluku byly rozprostřeny na 10 km úseku fronty, kde bránili levý břeh Marny. Na levém křídle v oblasti východní frontou mezi obcemi Armentières-en-Brie a Saint-Jean-les-Deux-Jumeaux byl nasazen II./2. prapor. Mjr. Frajt velitel II./2. praporu se zde setkal trpkou realitou francouzského velení, když byl podřízen veliteli francouzského I. praporu 138. pěšího pluku. Velitel francouzského praporu byl nižší hodností a jeho úkolem bylo pouhé vystřídání francouzských jednotek v prostoru blízkého železničního tunelu.¹⁵⁶ Vojáci II./2. praporu dostali 12. června ve 4:15 rozkaz vybudovat a obsadit čtyři opěrná stanoviště. Na základě protestu velitele praporu, který byl oznámen velitelem 138. pěšího pluku veliteli divize. Ten vzápětí nařídil přidělení II./2. praporu samostatného úseku v 1. sledu na Marně. Československé jednotky se tak soustředili v obraně vchodu do blízkého tunelu a středu oblouku řeky Marny. Na konci dne obdrželi vojáci II./2. praporu na žádost velitele první dodávky munice pro lehké kulometry a ruční granáty. Následujícího dne se jednotky dostaly pod palbu německé 98. pěší divize,¹⁵⁷ která se snažila překročit řeku. Tentýž den byl II./2. praporu doručen rozkaz o dání k dispozici veliteli 59. pěšího pluku, jenž měl provést protiútok proti německým jednotkám. K útoku byla poslána 6./2. pěší rota, které přenechala většinu

¹⁵⁵ SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*, s. 131-141.

¹⁵⁶ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Francii 1939-1940, kart. 27, sign. 244/2, Válečný deník II. praporu 6. 6-26. 6. 1940, s. 1-5.

¹⁵⁷ Německé jednotky, které útočily na československé vojáky byly vytvořeny z branců pocházejících převážně z oblasti Sudet. Ještě větším paradoxem byla československá výzbroj, z níž měli českoslovenští vojáci původně bránit svou vlast.

výstroje na kamionech 6. a 7. roty. Velitel praporu poté pověřil Fantu jakožto svého zástupce, aby stáhl zbytek praporu do bezpečí nedaleké lesní křižovatky.¹⁵⁸

Další postup praporu směřoval na Germigny, kde se měl II./2 prapor spojit s francouzskými jednotkami a zastavit německý postup přes Marnu. Během postupu se podařilo zastihnou dříve odeslanou 6./2. rotu a spojit ji s celým praporem. K původnímu cíli nedošlo a vojáci tak znovu ustupovali. Původně měli zaujmout nové obrané postavení v oblasti osady Vilbert. Než však stačili jednotky zaujmout postavení byly znovu staženy.¹⁵⁹

K večeru 14. června zahájil II./2. prapor ústup na řeku Grand Morin. Rozkaz k přesunu obdržel celý pluk společně s rozkazem přesunout se až na čáru Fontenay. V oblasti Rozay-en-Brie měli poté zaujmou obranné postavení. Další dne proběhlo naložení praporu v rámci pluku s cílem ve městě Gien.¹⁶⁰

Druhý prapor měl v tomto ohledu štěstí, neboť jiné jednotky pluku byly za řekou Grand Morin napadeny a do místa určení dorazily se ztrátou dvou pěších rot. Během následujících dní dostal pluk rozkaz k opětovnému ústupu k břehům Seiny, kterou měl překročit v oblasti Champagne-sur-Seine a zaujmout postavení v obci Sorques. Pěší přesuny vojáků, kteří nebyli zásobováni municí ani proviantem si začaly vybírat vysokou daň na morálce a ztrátách jednotek. V chaosu vyvolaném francouzskou armádou se mnohé jednotky ztratili i se svými veliteli. Další jednotky převážně mobilizovaných vojáků se ztrácely obklopeny uprchlíky ze severu země, mezi kterými mohly být i jejich rodiny. Pluk byl poté rozdělen a odeslán po vlastní ose. Hipomobilní a automobilové

¹⁵⁸ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Francii 1939-1940, kart. 27, sign. 244/2, Válečný deník II. praporu 6. 6-26. 6. 1940, s. 1-5.

¹⁵⁹ Tamtéž. s. 5-7.

¹⁶⁰ Tamtéž. s. 7-8.

složky byly poslány samostatně, další jednotky pokračovaly na kolech a větší část cestovala vlakem do města Gien.¹⁶¹

Obrana na řece Loire byla organizována v operačním prostoru Saint-Gordon-Gien-Saint-Martin. Jednotky 2. pěšího pluku zaujaly obrané postavení na levém křídle u pobřeží řeky. Prvosledové jednotky na břehu tvořil II./2. a III./2. prapor. Dne 17. června nařídil plk. Satorie rozprostření jednotek II./2. praporu na levé křídlo, kde se nacházel zcela nechráněný dvoukilometrový úsek. Na konci dne již vojáci vybudovali telefonické spojení a byly jim doručeny zásoby. Vzhledem k zastavení ústupu mohlo dojít ke sčítání ztrát, jež československé jednotky utrpěly. Pěší pluk č. 2. ztratil 12 vojáků, dalších 10 bylo raněno a celkem 1 245 se pohřešovalo. Následujícího dne 18. června se pokusily německé jednotky o přechod řeky, který však 2. pěší pluk zastavil a udržel německé jednotky za řekou.¹⁶²

V rámci odpoutání jednotlivých praporů od jednotek nepřítele povolal velitel pluku všechny velitele praporů včetně škpt. Fanty, jakožto velitele zajišťovacího oddílu.¹⁶³ V 17:00 odešel od praporu škpt. Fanta společně s čtyřmi poddůstojníky a 12 muži jako část zadního voje praporu. Jejich zvláštním úkolem bylo krytí ustupujícího pluku.¹⁶⁴ Vzhledem k nepříznivému vývoji na frontě bylo rozhodnuto o večerním odchodu na řeku Sauldre. Zajištění zadních pluků mělo být vyřešeno motorizovanými zajišťovacími oddíly, kterým dodala divizní štábní rota automobily na přepravu. Velitelem všech zajišťovacích oddílů byl již dříve jmenován zástupce velitele

¹⁶¹ SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*, s. 148-156.

¹⁶² Tamtéž, s. 158-160.

¹⁶³ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Francii 1939-1940, kart. 27, sign. 236/2, *Válečný deník 2. pěšího pluku* 10.-27. 6. 1940, s. 30.

¹⁶⁴ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Francii 1939-1940, kart. 27, sign. 244/2, *Válečný deník II. praporu* 6. 6-26. 6. 1940, s. 8.

II./2. praporu špkt. František Fanta. Hlavní povinností, která ulpívala na jeho bedrech bylo zajištění organizovaného ústupu pluku postupným obsazováním terénních pozic vzdálených 12 km od sebe.¹⁶⁵

Rychlý postup německých jednotek znamenal i přesměrování 2. pěšího pluku do Souesmes. Ráno 19. června se začali zakopávat jednotlivé prapory. Ve východní části okolo městečka působil I./2. prapor, II./2. prapor se zakopal v severní části města a III./2. prapor byl ve druhém sledu na jihu městečka. Ve tři hodiny odpoledne byl doručen rozkaz o opětovném ústupu za řeku Cher. Ústup byl ztížen absencí slíbených automobilů a také svévolným stažením francouzského 138. pěšího pluku, který tak nechal československé jednotky napospas postupujícím německým jednotkám. Plk. Jan Satorie byl nucen poslat vozidla pluku pod ochranou II./2. praporu do Théyloy. Ústup se sice neobešel beze ztrát, ale pluk vyvázl z možného zajetí a následujícího dne dorazil do cíle. Pluk dokázal překročit řeku Cher, kde obdržel rozkazy zajistit mosty přes řeku v Châtres-sur-Cher a Thénieux, které měl udržet do večerních hodin.¹⁶⁶ Dne 22. června byl již II./2. prapor připravován na vyjmutí ze svazku 239. pěší divize a přesunutí do obce Massignac. Zde proběhlo odzbrojení a následný transport do Narbonnu. Prapor zde přišel o vojáky, jenž si přáli zůstat ve Francii a vyčkávat na další přesun. Dne 26. června proběhlo rozloučení a reorganizace pluku, z něž byl vytvořen 1. prapor s dvěma pěšími rotami, tím také skončila existence zajišťovacího oddílu, kterému Fanta velel a rovněž i II./2. praporu, kde působil jako zástupce velitele.¹⁶⁷

¹⁶⁵ SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*, s. 160.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 162-167.

¹⁶⁷ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Francii 1939-1940, kart. 27, sign. 244/2, Válečný deník II. praporu 6. 6-26. 6. 1940, s. 11.

Na základě rozhodnutí politického a vojenského velení byla jednotka rovněž složena pouze z dobrovolníků, kteří byli přesunuti do přístavu Sète. Zbytek vojáků byl demobilizován francouzskou armádou. Z 2. pěšího pluku nakonec zbylo pouze 623 vojáků, kteří pokračovali do Anglie. Evakuace započala za vyostřených podmínek, nicméně od 22. června se naložovala jedna jednotka za druhou. Poslední lodí byla Rod el Farag, která připlula 27. června pro divizní pěchotu. Společně s pěchotou se naložil i div. gen. Sergěj Ingr a brig. gen. Alois Vicherek „Slezák“, který nastoupil jako poslední a pomyslně tak uzavřel kapitolu československých jednotek ve Francii. Poslední československé jednotky vyprovodil podporovatel československé armády gen. Louis-Eugène Faucher.¹⁶⁸

Lod' Rod el Farag, na niž se naložil František Fanta, musela zakotvit v Gibraltaru vzhledem k jejímu přeplnění. Fanta společně s dalšími důstojníky museli přestoupit na osobní loď Viceroy of India, která mířila do Plymouthu.¹⁶⁹ Do Liverpoolského přístavu dorazil transport celkem pěti lodí včetně Viceroy of India 7. července 1940.¹⁷⁰ Poté co se po úspěšných ústupových bojích, avšak prohrané válce ve Francii, dostali dobrovolníci včetně Františka Fanty do Anglie, započala nová etapa války. Do ní ovšem přicházeli se značně odlišnými myšlenkami a pohnutou morálkou.¹⁷¹

František Fanta byl ve stejném roce rovněž za svou odvahu v boji a rozhodné velení v zadním voji pluku, jenž byl odstřížen francouzskými jednotkami, vyznamenán

¹⁶⁸ SVOBODA, Gustav: *I. Československá divize ve Francii*, s. 173-185.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 193

¹⁷⁰ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1945.

¹⁷¹ Situace byla vážná i mezi polskými vojáky, kteří stejně jako mnoho dobrovolníků z československého legionu ustupovalo již po druhé vojenské porážce. V obou případech je navíc doprovázely stejné aspekty v podobě nedostatečné výzbroje, výstroje, chaosu na bojišti a špatné organizace velení.

Československým válečným křížem 1939.¹⁷² Fanta byl rovněž během působení ve Francii oceňován za jeho dobrý smysl pro spolupráci a schopnost jednat s vojáky, u kterých dokázal udržet vojenského ducha včetně soudržnosti jednotky. Jakožto důstojník z povolání nevnášel mezi jednotky své osobní ani politické názory, čímž se lišil od mnoha interbrigadistů, kteří naopak svou agitací rozkládali československé jednotky.

¹⁷² VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část I. 1945.

8 Československé jednotky ve Velké Británii

8.1 Stažení do Velké Británie

Po porážce Francie a evakuaci do Velké Británie pokračovaly československé jednotky i nadále ve svém poslání. Prořídle zbytky československých jednotek byly umístěny britskými úřady do stanového tábora v zámeckém parku v Chomondeley. Pro mnohé vojáky jako byl Fanta, to byl již několikátý vojenský tábor, kterým ve svém válečném tažení prošli. Stanový tábor dokázal pojmut všechny československé vojáky a nabídl jim adekvátní zázemí. Jedinou obtíží pro vojáky byla problematika vnitřních poměrů, které vlivem komunistických agitátorů postupně gradovaly. Morálka zlomená špatným velením, setrváním velitelů na pozicích, na kterých se neosvědčili a prohra ve Francii našly mezi vojáky živnou půdu pro agitátory, jenž zhoršovali situaci. Vojenská správa nakonec přistoupila k okamžitému odzbrojení a propuštění zhruba 500 mužů ze služby.¹⁷³ Mnoho vojáků jako Fanta, kteří již zažili porážku Polska a ve Francii zažili svou druhou prohru, však stále loajálně zůstávalo v armádě a prokázalo tak svou profesionalitu a schopnost se lépe vyrovnat s takovými událostmi.

Při následné reorganizaci československých pozemních jednotek na 1. československou divizi byl Fanta vtělen k 2. pěšímu praporu pod velení plukovníka Jana Satorie. Již 29. září 1940 byl ustanoven velitelem 4. roty 2. pěšího praporu. O měsíc později byl zařazen na systematické místo majora jako velitele roty.¹⁷⁴ Mnoho důstojníků ovšem nemělo podobnou možnost zařazení, jakou získal Fanta. Více než 400 důstojníků bylo nadpočetných a mnozí z nich byli zařazeni do velitelské zálohy. Později se mnozí dočkali dokonce propuštění z armády.

¹⁷³ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 233-236.

¹⁷⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis. 36.

8.2 Velení 4. roty a Fantův pobyt v Anglii

Fantova 4. rota, již velel, tvořilo celkem šest důstojníků a 95 mužů. Fantovým zástupcem byl npor. pěchoty Josef Otisk. Při vytváření jednotek se československé vojsko přizpůsobilo a zavedlo anglickou organizaci roty. Ta se tak dále dělila na tři pěší čtyry,¹⁷⁵ v nichž bylo 29 vojáků a velitelské družstvo v němž působilo 12 vojáků. K normálnímu výcviku přistoupila rota 13. srpna, den po svém utvoření. V následujících dnech probíhal základní výcvik mužstva, jenž byl někdy přerušen dodávkami nových vojenských stejnokrojů pro mužstvo s výjimkou důstojníků. Fanta si v deníku mimo jiné postěžoval na nedostatečnou výstroj a ošacení důstojníků. Důstojníci obdrželi pouze spodky a ponožky.¹⁷⁶

Dne 24. srpna obdržela rota 95 pušek a pět koltů pro důstojníky. V následujících dnech tak pokračoval výcvik i ve střelecké přípravě. Mezi běžným výcvikem, úpravou a údržbou stanů, které tvořily ubikace mužstva, se rota zapojila i do bojového výcviku v rámci družstva. V průběhu září pokračoval výcvik jak v rámci jednotlivců, tak i cvičení v družstvu. V jednotce rovněž probíhaly personální změny, výměny vojáků nebo přidělování nových mužů z ostatních těles. V první polovině září bylo v rotě šest důstojníků a 97 mužů, z nichž bylo pět vojinů v nemocnici. Následující týdny byly typické svou rutinou v podobě výcviku v rámci družstva nebo roty, popřípadě jednotlivců. Pravidelně byly neděle vyhrazeny pro osobní volno a vycházky.¹⁷⁷

Změny v pravidelném výcviku tak byly znatelné. Dne 28. září uspořádali vojáci vojenskou přehlídku u příležitosti návštěvy československého ministra zahraničí Jana

¹⁷⁵ Velitelem 1. čtyry se stal por. pěch. Antonín Schubert, 2. čtyry por. pěch. Bohumil Bednařík, 3. čtyry por. pěch. Miroslav Kajecký.

¹⁷⁶ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 1-2.

¹⁷⁷ Tamtéž. s. 2-3.

Masaryka. Při této příležitosti byly brigádě předány anglické zbraně. Program vojáci zakončili pořádáním svatováclavské slavnosti. Další dny představovaly návrat k běžným povinnostem. Změna v běžné rutině přišla 13. října. Fantova rota byla v rámci praporu odeslána na nádraží do Beasten-Kasten, odkud odjela v 11:20 do Kinetonu. Toho dne se jednotky ubytovaly v prostoru Walton Hall. Fantova rota byla ubytována v hospodářské budově.¹⁷⁸

Dne 15. října se celá brigáda přesunula do oblasti Leamingtonu ve střední Anglii. Zde pokračoval výcvik jednotek a rovněž probíhala pokračující výzbroj a výstroj mužstva, které pro mnohé vojáky představovaly vítanou změnu oproti situacím v Polsku a Francii. Brigáda v tomto období prováděla strážní službu, popřípadě se připravovala na obranu proti invazi. Mimo dočasné strážní služby na letištích byla brigáda nasazována také na záchranné práce po bombardování.¹⁷⁹

V následujících dnech 4. rota prováděla výcvik a ve volných chvílích porovnávala své síly s ostatními rotami především s 1. a 3. rotou během fotbalových utkání, kde zcela s přehledem vítězila Fantova rota. Změnu běžné rutiny znamenaly i návštěvy vojenských velitelů. Dne 23. října byla provedena prohlídka roty gen. Ingrem a brig. gen. Neumannem. Postupně však začalo docházet k nasazování roty na strážní službu, případně, jak tomu bylo 24. října, byla využita na rekonstrukci letištní velitelské roty. Před blížícím se výročím vzniku republiky se mužstvo soustředilo na přípravy slavnostní přehlídky, nácvik přísahy a slavnostního pochodu.¹⁸⁰ Na oslavy výročí vzniku republiky 28. října 1940 byli dekorováni čtyři důstojníci a poddůstojníci Československým válečným křížem, dalších

¹⁷⁸ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., tankový prapor 2., kart. 55, sign. 4, válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 3-10.

¹⁷⁹ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 237-238.

¹⁸⁰ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., tankový prapor 2., kart. 55, sign. 4, válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 10-11.

osm poddůstojníků obdrželo československé válečné medaile.¹⁸¹ Na konci měsíce byla rota určena jako záloha praporu a její mužstvo se tak mohlo věnovat odpoledním školám nebo ostatním pracím. Následující měsíce představovaly pro mužstvo pouze stabilní výcvik střelby, cvičení a strážní službu. K výstroji obdrželi mimo jiné i plynové masky, jež nebyly při počátečním vystrojování dodány. Dne 5. prosince byla rota vyslána opět na cvičení společně s ostatními jednotkami brigády. U cvičení byl přítomen i prezident Edvard Beneš, který při slavnostní přehlídce 1. pěšího praporu, konané dalšího dne, dekoroval důstojníky Československým válečným křížem 1939¹⁸² a československou medailí důstojníky a poddůstojníky. Mezi prvními vyznamenanými byl škpt. František Fanta, který obdržel vyznamenání převážně za své činy a odvahu z předešlých bojů na francouzském bojišti.¹⁸³ Po slavnostní přehlídce následovala prohlídka ubikací a rozmluvy vojáků s prezidentem republiky. Vojáci měli mezi svými povinnostmi i možnost volnočasových aktivit. Jednou z nich byly i návštěvy biografu ve Stratfordu, nebo koupání v blízkém okolí.

V prosinci obdržely jednotky nové bojové uniformy. Během bojového cvičení byl přítomen i major polské armády, který byl u jednotky jako pozorovatel. Ačkoliv tyto pozorovatele sama rota vysílala do britských jednotek, návštěvy v podobě ostatních spojeneckých důstojníků byly zpočátku velmi vzácné. Mezi poslední velké události, jež se v rotě do konce roku udály byly oslavy vánočních svátků. Během 24. prosince měla rota možnost společné večeře, s výjimkou těch, jenž obdrželi dovolenou na vánoční svátky.

¹⁸¹ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., tankový prapor 2., kart. 55, sign. 4, válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 11-12.

¹⁸² Československý válečný kříž 1939 bylo vyznamenání vytvořené československou vládou v Londýně v roce 1940. Udělován byl na památku boje za osvobození od nepřítele. Vyznamenání bylo možné udělit československým občanům, vojákům a příslušníkům zahraničních armád. Bronzový odznak tvořený řeckým křížem se zemskými znaky byl při opětovném udělení pouze doplněn o zlacenou větvičku lipových květů. MĚŘIČKA, Václav: *Československá vyznamenání III. část, Československé řády a medaile 1939-1948*. Hradec Králové 1974. s. 5-6.

¹⁸³ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis. 36.

Ve večerních hodinách byla celá rota navštívena prezidentem Edvardem Benešem a jeho okolím včetně předsedy národní rady. Svátky se v rotě nesly v duchu vycházek a volného režimu pro zlepšení morálky mužstva. Následující dny se však život v rotě vrátil do každodenní rutiny. Nové měsíce roku 1941 se v rotě nesly v duchu neutichajících cvičení a sebevzdělávání. Novinku představovala výuka angličtiny, která byla pro mužstvo nezbytná.¹⁸⁴

Dne 7. března roku 1941 byl po brigádním cvičení povýšen František Fanta do hodnosti majora na základě rozkazu SDVN č. 5 ze dne 5. března 1941.¹⁸⁵ V průběhu dubna se rozšiřovala spolupráce na cvičeních s britskými jednotkami. S postupující výukou angličtiny byla rota rovněž nasazována i na pomoc obyvatelstvu. Dne 8. července si vojáci uspořádali v rámci svého volného času i závody. Fantova rota opětovně získala značné úspěchy. V tomto případě se její vojáci vyznamenali v hodu granátem nebo střelbě z malorážky. V rámci praporu byli všechny jednotky nastoupeny 12. července pro veřejné vystoupení, jež měli mít československé jednotky v Leamingtonu. Dalším zpestřením v programu bylo filmování, které probíhalo na konci července. Fantova 4. rota byla celý den k dispozici pro filmování a měla tak zpestření oproti dalším dnům.¹⁸⁶

V rámci československých pěších jednotek umístěných ve Velké Británii probíhaly také pravidelné plynové kurzy. Své znalosti a zkušenosti zde zlepšoval i major Fanta v rámci II./1. pěšího praporu absolvoval v roce 1941 1. plynový kurz na základě rozkazu č. 425/1941, čl 2962, jenž měl na starost III./1. pěší prapor. Fanta patřil mezi

¹⁸⁴ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 13-36.

¹⁸⁵ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis. 36.

¹⁸⁶ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 37-57.

19 frekventantů, kteří se měli seznámit s plynovým výcvikem a ve frontových podmínkách tak lépe kontrolovat a čelit chemické válce. V rámci kurzu se rovněž měli osvojit informace o bojových chemických látkách, jejich užití a organizaci v německé armádě. Vojáci se v kurzu zabývali jak samotným výcvikem s maskou a ochrannými prostředky, tak i vlastními a nepřátelskými chemickými zbraněmi. Celý kurz trval frekventantům přes 16 hodin.¹⁸⁷

Vstup do roku 1942 zůstal téměř v poklidném duchu. Pro Františka Fantu se tyto dny nesly i v duchu trestního řízení, které s ním bylo vedeno již od konce prosince a které vyústilo v jeho 14-ti denní domácí vězení.¹⁸⁸ Vyjma tohoto nepovedeného vstupu do nového roku pokračovala rota v běžném životě. Při cvičeních v rámci brigády rozšiřovaly československé jednotky svou spolupráci nejen s anglickými jednotkami, ale také s belgickým a nizozemským mužstvem. V rámci osobního vzdělávání a získání lepších velitelských znalostí a schopností se mjr. Fanta účastnil kurzu pro vyšší důstojníky, konaný od 2. do 21. února roku 1942. Krátce po absolvování tohoto kurzu byl dne 16. března s celou 4. rotou určen k nasazení v sídle prezidenta republiky, kde konali strážní službu až do 6. dubna roku 1942. O několik dní později se rotě dostalo možnosti další slavnostní přehlídky. Kromě prezidenta republiky Edvarda Beneše se přehlídky účastnil i jugoslávský král Petr II. Karađorđević. Oba se rovněž účastnili následného brigádního cvičení.¹⁸⁹

První velké nasazení ve Velké Británii zažil mjr. Fanta společně s ostatními československými jednotkami již na počátku května. Jednotky byly nasazeny na obranu

¹⁸⁷ VÚA-VHA Praha, sbírka 20, Pěší prapor 3., I., II. Plynový kurz, sign. 20-5/21-5.

¹⁸⁸ VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24-7-2, František Fanta (22.2.1892), Velitelství čs. sam. brigády, Stížnost proti udělení trestu-rozhodnutí.

¹⁸⁹ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 70-85.

anglického pobřeží.¹⁹⁰ První přípravy proběhly mezi 7. a 9. květnem. V této době se začala připravovat rota na přesun do Hinton St. George v blízkosti města Crewkerne, kde byla rota umístěna do stanového tábora. Následné přípravy byly ovšem narušeny deštivým počasím.¹⁹¹ První nasazení proběhlo od 15. května 1942, kdy byla rota v rámci II./1. praporu nasazena na ochranu pobřeží v úseku Sidmouth-Seaton-Beer.¹⁹² Dne 6. června se Fantova rota přesunula do nové posádky na pobřeží v oblasti Seatonu. Oficiálně započala rota s vykonáváním služby tedy až od 6. června do 20. srpna 1942. V jižní Anglii zůstaly jednotky až do druhé poloviny srpna.¹⁹³ Další nasazení směřovalo na východní pobřeží Anglie, kam měla být celá brigáda přesunuta dne 24. srpna 1942.¹⁹⁴

Přesun 4. roty na východní pobřeží započal 21. srpna večerním vlakovým transportem do nového úseku. Fantova 4. rota v rámci praporečnického úkolu konala službu na pobřeží tři kilometry severně od města Lowestoft ve vesnici Corton. Ubikace umístěné v kempu Corton Holiday camp byly tvořeny dřevěnými domky zvláštní konstrukce, z nichž každý pojal pouze dva muže. Rota započala s konáním služby již v prostoru Corton 22. srpna a na svých pozicích setrvali do 7. února 1943. Služba zde byla pro vojáky náročná a jednotvárná, zhostili se jí ovšem s adekvátní pílí a zodpovědností.¹⁹⁵ V tomto prostoru strávily československé jednotky přibližně šest měsíců, během kterých chránili britské pobřeží.¹⁹⁶ Během tohoto období se Fanta rovněž ujal krátkého třídenního velení

¹⁹⁰ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., František Fanta (22.2.1892), čj. 122463/47.

¹⁹¹ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 86-88.

¹⁹² ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 278.

¹⁹³ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 88-90.

¹⁹⁴ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 278.

¹⁹⁵ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s.90-91.

¹⁹⁶ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 278.

roty Street Fighting.¹⁹⁷ Služba na východním pobřeží Anglie ovšem pro Fantovy jednotky neskončila. Již 8. února 1943 byla rota převezena na automobilech do nového prostoru působení v místě Dovercourt jižně od města Harwich. Materiální část dorazila po železnici do Dovercourtu, kde byla rota ubytována a prováděla nový bojový úkol až do 3. září 1943.¹⁹⁸ Jednalo se o úkol střežit pobřeží v hrabství Essex v prostoru mezi Felixtown a Walton on the Naze.¹⁹⁹

Toto období nasazení na anglickém pobřeží již nebylo charakteristické nižším vytížením samotných vojáků, i přes to zůstala možnost využít alespoň minimální volný čas po svém.²⁰⁰ Fantovy dokumenty nám alespoň v malé míře představují období, v němž střídě využíval dovolených. Fanta svůj volný čas využíval i ke vzdělávání. O čemž svědčí i výkaz o dovolených, který poukazoval na Fantova studium během řádně čerpané dovolené.²⁰¹ Celkem strávil na dovolených téměř dva měsíce za celý svůj pobyt ve Velké Británii. Všechny jeho dovolené ovšem směřovaly do Londýna, a proto není pochyb, že se většina z nich nesla spíše v duchu jeho povinností a vzdělávání. Mnozí vojáci se ve volném čase zúčastňovali také sportovních akcí, hudebních vystoupení nebo jim bylo povoleno studium na britských školách k doplnění vzdělání.²⁰²

¹⁹⁷ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis. 36.

¹⁹⁸ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 91.

¹⁹⁹ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 418.

²⁰⁰ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 90-91.

²⁰¹ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1941, opis. 34., Záznam o dovolených.

²⁰² ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 278.

8.3 Trestní řízení s mjr. Fantou

Pobyt ve Velké Británii ovšem skýtal i nepříjemnosti spojené se službou. Sám Fanta byl vystaven hned dvěma událostem, jež byly do jisté míry výsledkem cíleného jednání jeho velitele plk. Satorie. Během pobytu byl Fanta dvakrát obviněn a trestán za nesplnění rozkazu velitele praporu.²⁰³

Poprvé byl jakožto velitel roty trestán za nedodržení řádného zatemnění, jak bylo velitelům rot nařízeno. Při kontrolách bylo strážním důstojníkem zjištěno nezatemnění jedné z budov a při její kontrole bylo údajně přikročeno k napadení samotného důstojníka. Bez šetření či oficiálního postupu byl mjr. Fanta předvolán k veliteli praporu, kde byl informován o vyvození důsledků z jednání jeho osoby. Později toho dne mu byla bez dalšího prošetření udělena důtka. Ačkoliv by Fanta při případném odvolání uspěl, rozhodl se nezatežovat vyšší důstojníky a s výsledkem se smířil. Jak se později ukázalo jednalo se o chybu, která mu ještě více přitížila. Později při osobním šetření bylo zjištěno, že ono provinění se týkalo jiné roty a ke zdánlivému napadení důstojníka rovněž nedošlo. Důstojník byl pouze upozorněn na porušení zatemňovacího rozkazu, kterého se sám dopustil při vchodu do budovy.²⁰⁴

Druhým Fantovým přestupkem byla: „nedostatečná kontrola a péče o mu svěřené úkony, zanedbal splnění rozkazu praporu 1941, čís. 275, čl. 9, určití tři muže do práce v autokursu“.²⁰⁵ Mimo udělení trestu v podobě 14 dní domácího vězení byl Fanta obviněn velitelem praporu plk. Satoriem ze sabotáže. Vůči rozsudku se ovšem odvolal k veliteli pluku. Konečné vyjádření k Fantově stížnosti bylo učiněno až na konci ledna roku 1942,

²⁰³ VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24-7-2, František Fanta (22.2.1892), Velitelství čs. sam. brigády, Stížnost proti udělení trestu.

²⁰⁴ VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24-7-2, František Fanta (22.2.1892), Velitelství čs. sam. brigády, Stížnost proti udělení trestu, příloha č. 2.

²⁰⁵ VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24-7-2, František Fanta (22.2.1892), Velitelství čs. sam. brigády, Stížnost proti udělení trestu-rozhodnutí.

kdy byl potvrzen původní trest. I přes to, že se potvrdilo nesplnění rozkazu, které z Fantova pohledu nemohlo být splněno, poukázal Fanta na počínání velitele praporu, které nebylo plně podle předpisů. Ve své stížnosti mimo jiné reagoval na obvinění ze sabotáže. Využití takového výrazu bylo značným útokem na Fantovu osobu, a to obzvláště po shrnutí všech skutků, které vykonal. Fanta byl nejen starším důstojníkem, ale také důstojníkem, jenž dosáhl během svého působení v legiích a během odboje významnějších činů, než jaké zaznamenal plk. Satorie. Vyšší velitelé, ačkoliv souhlasili s trestem, který rovněž potvrdili vyjádřili sami znepokojení nad výrazy užívané plk. Satorie. Do plné míry pak přiznali, že trest je spíše výsledkem dotčení velitele Satorie pro nesplnění jeho rozkazu.²⁰⁶

Z celé situace vyvstává mnoho zajímavostí, které se vymykají Fantově kariéře. Ačkoliv bylo minimálně v jednom případě prokázáno Fantovo pochybení, počínání plk. Satorie bylo bez pochyby podezřelé. Plk. Satorie, ačkoliv se vždy odkazoval na nedodržení rozkazů a nedostatečného postupu, sám pravděpodobně postupoval při jednáních s mjr. Fantou v rozporu se zákonem.²⁰⁷ Ten ukládal velitelům ukládat tresty na základě náležité rozvahy a plného vyšetření případu.²⁰⁸ Rovněž je nutné zohlednit i celou Fantovu vojenskou kariéru, během níž nebylo proti Fantovi jakkoliv zakročeno. V hlášeních byl naopak často a opakovaně vyzdvihován za příkladnou službu, píli, svědomitost, spolehlivost a ukázněnost.²⁰⁹

²⁰⁶ VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karta 046, sign. 24-7-2, František Fanta (22.2.1892), Velitelství čs. sam. brigády, Stížnost proti udělení trestu-rozhodnutí.

²⁰⁷ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 154 ze dne 4. července 1923 Sb., Zákon o vojenském kázeňském a kárném právu, jakož i o odnětí vojenské hodnosti a přeložení do výslužby řízením správním. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1923, částka 67, s. 585-598.

²⁰⁸ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 64 ze dne 4. dubna 1935 Sb., Zákon, jímž se mění některá ustanovení zákona o vojenském kázeňském a kárném právu, jakož i o odnětí vojenské hodnosti a přeložení do výslužby řízením správním. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1935, částka 25, s. 153-156.

²⁰⁹ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892).

Jednání plk. Satorie vůči mjr. Fantovi působilo dle předložených obvinění značně zaujatým dojmem. Vzhledem k vyžadování dodržování rozkazů a pravidel je zarážející, jak neobvykle postupoval plk. Satorie vůči mjr. Fantovi. S přihlédnutím k tomuto období, během něhož panoval velký přebytek důstojníků, přichází v úvahu i osobní cíle plk. Satorie, a to uvolnění místa pro jiné důstojníky.

8.4 Reorganizace brigády a Fantovo převelení

Dne 3. září byla 4. rota zlikvidována. Administrativní část roty byla vyslána na doplnění 1. tankové roty, materiální část byla odeslána ke 3. tankové rotě a mužstvo rozděleno po všech rotách 2. tankového praporu.²¹⁰ Nová reorganizace na 1. československou obrněnou brigádu tak znamenala pro Fantovu rotu totální zánik a tím i přerušení další kontinuity. Nová podoba brigády, k níž se připojili příslušníci československých jednotek ze Středního východu, vyústila ve vznik Československé samostatné obrněné brigády. Za pomoci britských úřadů započalo i přezbrojování adekvátní vojenskou technikou. Brigáda si proto vyžádala značné organizační změny, vzhledem ke zkušenostem se do popředí dostávali převážně vojáci přicházející ze Středního východu. Mnohé jednotky působící v Anglii proto byly rozděleny mezi ostatní tělesa. Stejně tak dopadli důstojníci, kteří se mnohdy nedostali na velitelské funkce.²¹¹

Sám František Fanta byl z roty přeřazen již 21. srpna 1943. vzhledem k jeho připravovanému přesunu do Sovětského svazu, kde měl posílit nově vznikající jednotky československé armády. Během 26. srpna byly zaslány dokumenty o přemístění mjr. Fanty k náhradnímu tělesu československého vojska v Peterborough. Krátce poté byl ovšem

²¹⁰ VÚA-VHA Praha, fond Československé vojenské jednotky ve Velké Británii IV., kart. 55, sign. 4, tankový prapor 2., válečný deník 4. roty od 12. 8. 1940-3. 9.1943, s. 91.

²¹¹ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě*. s. 418-419.

odeslán do Sovětského svazu.²¹² V září František Fanta společně s dalšími 25 důstojníky opustil pobřeží Anglie a vydal se přes Irán do SSSR.²¹³

²¹² VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24-7-2, František Fanta (22.2.1892), Velitelství čs. sam. brigády, Přemísťovací doklady.

²¹³ VÚA-VHA Praha, sbírka 37, karton 163, sign 37-191, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby, Československá armáda v Anglii, Transporty důstojníků do SSSR, Zpráva ze dne 23. listopadu 1943.

9 Československá armáda v SSSR

Počátek československých vojenských jednotek na území Sovětského svazu můžeme datovat do roku 1941. Na základě československo-sovětské smlouvy o válečném spojení začalo budování československých jednotek. Dle srpnových zpráv začal plk. gšt. Heliodor Píka s předběžnými přípravami organizace vojenských jednotek. Jedním z hlavních bodů, kterými se zabýval byl akutní nedostatek důstojníků a obecně velitelských kádrů.²¹⁴ Vojáci, kteří zůstali v internaci v SSSR dokázali, i přes doplnění útvaru o československé občany, jež se nacházeli na území Sovětského svazu vytvořit pouze 1. československý samostatný polní prapor. Výstavba praporu byla zdlouhavá, a proto se dostal na frontu až na počátku roku 1943.²¹⁵

V pozdější době, kdy se započalo s aktivnějším budováním československého vojska na východě již docházelo k odchodu mnoha vojáků, důstojníků a generálů z Velké Británie. Tuto možnost nicméně neměli všichni. Posudky v těchto případech měli poskytovat známí důstojníci, kteří sloužili v daných útvarech. Sám Fanta figuroval ve zprávách ze dne 25. listopadu roku 1941, u žádosti o nové specialisty do SSSR. Právě v této době začala východní armáda přibírat pouze spolehlivé kádry s dobrými technickými a morálními hodnotami. Mjr. Fanta měl v tomto případě poskytovat posudky pro bývalé členy polského legionu, kteří by se přihlásili pro službu v SSSR.²¹⁶

S postupujícím budováním a novou organizací československých jednotek v SSSR se již v listopadu počítalo s náborem 3 000 nových dobrovolníků. Vzhledem k malému

²¹⁴ ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem: 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997. s. 20-21.

²¹⁵ HRBEK, J.; SMETANA, V.; KOKOŠKA, S.; PILÁT, V.; HOFMAN, P.: *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*. Sv. 1. Praha 2009. s. 118-119.

²¹⁶ VÚA-VHA Praha, sbírka 37, karton 055, sign 37-24-2, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby, vysílací radiostanice, záznamy o činnosti v roce 1941, Zpráva ze dne 25. listopadu 1941.

množství informací o nových potencionálních brancích a nových důstojnících bylo z Anglie požadováno pouze minimum těchto osob. V rámci jednotek pod velením pplk. Svobody působilo 26 důstojníků a 64 poddůstojníků. I přes to prosily jednotky o zaslání následujících důstojníků: „Jeden major nebo škpt. pěch. Fanta pro funkci zástupce velitele praporu, velitele pěších rot, po jednom veliteli kul., motocyklové, minometné a rotý KPUV, devět velitelů pěších čet, po třech velitelích kul., minom., zákop. čety a čety KPUV. Jednoho velitele tel. spoj. čety praporu, po jednom oprav. důstojníka praporu, plyn. důstojník, důstojníka hospodářské služby praporu, tech. zbroj. Služby, autoslužby, justiční služby /přednosta polního soudu/. Dále specialisty: dva zbrojíře a čtyři pomocníky, dělmistra a další...“²¹⁷ Celkem bylo přislíbeno zaslat do Sovětského svazu na 35 důstojníků.²¹⁸ Situace tak přímo naznačovala nedostatečný počet důstojnického sboru, který přetrvával až do konce války. Rovněž došlo k naprosté antagonii oproti jednotkám na západě, které měli přebytky důstojnických hodností. Na tuto komplikaci narážel i sám brig. gen. Klapálek.

František Fanta vyrazil v září 1943 na cestu do íránského hlavního města Teheránu, kam dorazil začátkem listopadu. Následně byla většina důstojníků přepravena do Moskvy a poté k československým jednotkám. V Teheránu byli ponecháni dva důstojníci, npor. Bílek a npor. Havel, kteří byli pověřeni dozorem nad přepravou ostatních osobních věcí z Teheránu do SSSR. Do Moskvy dorazilo 24 důstojníků ve dnech 17. a 18. listopadu.²¹⁹ Mjr. Fanta byl společně s dalšími 15 důstojníky odeslán k brigádě. Dalších 8 důstojníků

²¹⁷ VÚA-VHA Praha. sbírka 37, karton 055, sign 37-24-2, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby, vysílací radiostanice, záznamy o činnosti v roce 1941, Zpráva ze dne 25. listopadu 1941.

²¹⁸ *Tabulka 2: Seznam československých důstojníků převelených do SSSR.*

²¹⁹ Původně mělo dorazit 25 důstojníků. Npor. Bílek nebyl ve skupině, jež dorazila do Moskvy. Nadporučík měl dohlížet na zavazadla, a proto cestoval společně se zavazadly ve vlaku z Teheránu.

bylo posléze odesláno do Buzuluku.²²⁰ O několik dní později byl mjr. pěch. František Fanta prozatímně vtělen k pomocné rotě u náhradního praporu. Necelý měsíc poté se dočkal přemístění k 2. československé samostatné paradesantní brigádě.²²¹

9.1 2. československá samostatná paradesantní brigáda

První myšlenky na vytvoření paradesantní brigády pocházely již z počátků budování zahraniční armády v SSSR. K jejímu počátečnímu formování ovšem začalo docházet až na konci roku 1943 na základě nových podmínek. Paradesantní brigáda začala vznikat 9. ledna 1944 v Jefremově, jako již druhý československý vojenský útvar v SSSR. Důvodem pro její výstavbu se stal přechod více než 2 000 slovenských vojáků do zajetí. Ti byly využiti při výstavbě brigády a tvořili tak 70 % početních stavů. Zbytek vojáků byl doplněn o příslušníky československého záložního pluku, aby brigáda nabyla požadovaného početního stavu. I přes to brigáda předepsaných početních stavů nedosahovala. Nejvíce trpěl opět důstojnický sbor, kterému chybělo více než 160 důstojníků.²²²

K brigádě byl mjr. Fanta přemístěn dne 19. ledna roku 1944, pouhých deset dní po jejím vzniku. Téměř po třech měsících jej čekalo přemístění k I. kul. rotě a následně ustanovení velitelem praporu. Stalo se tak na počátku dubna 1944.²²³ Počínaje 19. lednem začalo období výcviku a celkové přípravy jednotek. Výcvik probíhal další tři měsíce a na počátku dubna byl ukončen. Hlavním důvodem byla přítomnost drtivé

²²⁰ VÚA-VHA Praha. sbírka 37, karton 163, sign 37-191, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby, Československá armáda v Anglii, Transporty důstojníků do SSSR, Zpráva ze dne 23. listopadu 1943.

²²¹ VÚA-VHA Praha. fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1945, opis 41.

²²² ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem*. s. 25-31.

²²³ VÚA-VHA Praha. fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1945, opis 41.

většiny vycvičených vojáků. Stejně jako Fanta prošli mnoha různými výcviky, a proto se ve většině případů cílilo spíše na přeučení vojáků pro účely paradesantní brigády.²²⁴

Dne 22. dubna 1944 byl Fanta gen. Píkou povýšen na podplukovníka pěchoty. Povýšen byl v rámci rozsahu jarního povýšení, jenž gen. Píka avizoval ve své zprávě již na počátku března, s poznámkou o Fantově výtečné kvalifikaci.²²⁵ Dalšího dne, 23. dubna proběhla slavnostní přehlídka na letišti v Jefremově. V rámci brigády působily dva pěší prapory, z nichž prvním velel pplk. Fanta. Výcvik brigády probíhal až do léta 1944, nadále bez Františka Fanty.²²⁶ Fantovo působení v řadách 2. čs. sam. brigády však nebylo věčné. Na konci května roku 1944 byl pplk. Fanta přemístěn k náhradnímu pluku, aby mohl být 1. června převelen k 3. čs. sam. brigádě.²²⁷

Fantův odchod od 2. paradesantní brigády znamenal její výrazné oslabení. Nedostatkem důstojníků trpěly východní jednotky po celou dobu své existence. Hlavní zásluhu na tomto problému měl nepochybně sovětská NKVD, která bránila příchodu důstojníků působících ve Velké Británii, aby neztratila politickou kontrolu a dominanci nad těmito jednotkami. U 2. brigády ovšem působil i výcvikový faktor. Fanta byl mimo jiné důstojníkem, jenž prodělal specifický výcvik a jeho převelení bylo pro brigádu o to znatelnější. Nelze opomenout ani skutečnost dobrovolného vstupu k výsadkovým jednotkám, která zřídka způsobovala komplikace, a která se doposud nezměnila.²²⁸

²²⁴ ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem*. s. 35-36.

²²⁵ VÚA-VHA Praha. sbírka 37, karton 055, sign 37-24-5, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby, vysílací radiostanice, záznamy o činnosti v roce 1944, Zpráva ze dne 1. března 1944.

²²⁶ BROŽ, Miroslav: *I. československý armádní sbor v SSSR: Osvobozovací boje na Moravě 1945*. Praha 2015, s. 22-24.

²²⁷ VÚA-VHA Praha. fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1945, opis 41.

²²⁸ ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem*. s. 31-37.

9.2 3. československá samostatná brigáda v SSSR

Vznik brigády a její počáteční organizace byla oficiálně určena na 1. červen 1944. Bylo tak učiněno na základě direktivy generálního štábu Rudé armády ze dne 19. května 1944. Organizace a výcvik měla být uskutečňována v prostoru Sadagura. Do tohoto prostoru byli rovněž odesláni všichni vojáci z náhradního pluku, včetně důstojníků. O jejich nedostatku informovala i počáteční zpráva o budování brigády, která rovněž informovala o doplnění 120 sovětských důstojníků na pozice instruktorů.²²⁹

Pplk. Fanta byl dne 1. června 1944 ustanoven na pozici zatímního velitele 3. čs. sam. brigády. Tuto pozici zastával zároveň s pozicí velitele 1. praporu, do níž byl ustanoven 29. května.²³⁰ O několik dní později, 5. června, došlo ke změně označení praporů a Fantův 1. pěší prapor byl přechíslován na 4. pěší prapor.²³¹

Jakožto nový velitel 4. praporu přebíral Fanta jednotku, která se nacházela v žalostném stavu. Hlášení ve válečných denících, jež zapsali důstojníci praporu shrnovala chaos, který panoval v jednotce. V praporu bylo přítomno v kmenových stavech celkem pět důstojníků a 201 mužů.²³² Mezi mužstvem panovala nekázeň, jejíž příčinu mnozí spatřovali v nedostatku důstojníků a poddůstojníků. Většina mužstva téměř nikdy nekonala vojenskou službu, a proto postrádala stejné návyky jako v kasárnách, včetně vojenského výcviku. Nebylo v silách příslušných důstojníků zajistit adekvátní výcvik. Kázeň se ovšem brzy podařilo dostat pod kontrolu, stejně tak se mohlo pokračovat ve výcviku. Prapor, který byl umístěn v Rogoznej doznal 7. června značných změn. Jak již

²²⁹ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 1, sign. 1/2/1, Velitelství, Korespondence došlá, 3. Čs. sam. brigáda-organizace, 29. 5. 1944.

²³⁰ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1945, opis 41.

²³¹ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/1, Velitelství, válečný deník 1.6.–26.9. 1944, zápis ze dne 5. června 1944.

²³² VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 1-2.

bylo uvedeno na post velitele byl ustanoven pplk. pěch. Fanta. Společně s Fantou byla k praporu přidělena i kulometná rota, minometná rota a protitanková rota. Nový stav praporu k následujícím červnovým dním činil celkem devět důstojníků a 444 členů mužstva.²³³ Dne 11. června se pplk. Fanta oficiálně ujal velení praporu. V následujících dnech došlo v Černovicích k posílení výcviku praporu, který započal s trénováním ostré střelby. V době mezi výcvikem se v rámci praporu dbalo i na volný čas, a proto se vojáci mohli účastnit i koncertů brigádní hudby. Dne 23. června byl k jednotce přiřazen škpt. Jan Podhajský, který byl ustanoven na funkci zástupce velitele praporu jakožto Fantův zástupce. Toho dne obdržel prapor i dalšího nového důstojníka, který se ujal velení jedné z rot.²³⁴

Mimořádné události se nevyhnuly ani Fantově praporu. V průběhu jeho velení se musel potýkat s nekázní, která mnohdy vedla k uvěznění některých vojáků. Jiní vojáci byli přímo odstraněni od praporu, kvůli jejich kolaborace s Němci. Potíže s kázní se v praporu vyskytovaly pravidelně. O to více nekompromisně bylo zacházeno s vojáky, kteří se vzdálili od jednotek nebo se dopustily trestných činů, mnohdy i vůči civilnímu obyvatelstvu. S velkou nevolí sepisoval Fanta tyto zápisky do válečného deníku praporu. Mezi mimořádné události lze zařadit i oslavy 2. července, kdy si vojáci připomínali památnou bitvu u Zborova.²³⁵

Na počátku 4. července proběhlo aplikační cvičení pro velitele útvarů a náčelníky štábu. Ze 4. praporu se tohoto cvičení zúčastnil pplk. František Fanta, škpt. Jan Podhajský, ppor. Jiří Zubr Kemíny. O pět dní později konal prapor přehlídku u příležitosti návštěvy

²³³ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 3-5.

²³⁴ Tamtéž. s. 6-12.

²³⁵ Tamtéž. s. 15-31.

ministra, velvyslance Fierlingera, velitele sboru, velitele brigády a náčelníka československé vojenské mise v SSSR. Během přehlídky byly představeny jednotlivé roty praporu a ubytovací prostor.²³⁶

V průběhu července bylo v táboře vyhlášeno několik poplachů, po jejichž ukončení byl vyslán pplk. Fanta na velení brigády. Druhá polovina července se vyznačovala rovněž zhoršenými přírodními podmínkami, které způsobily Fantově praporu značné obtíže. Nepříjemnosti s počasím způsobovaly větší úpadek morálky, který se projevoval převážně u vojáků z oblasti Volyně. Tito vojáci opakovaně opouštěli tábor a nedostavovali se na vyhlášení poplachu což způsobovalo výrazné problémy. V tuto dobu je více než jindy znatelný nepoměr důstojníků a řadových vojáků. V rámci praporu postupně působilo přibližně 11 důstojníků, kteří veleli 622 řadovým vojákům. Zatímco důstojníci přibývali pouze ve skromném množství, o řadové vojáky nebylo nouze.²³⁷

Rozkaz k přiblížení praporu k frontě přišel dne 3. srpna 1944. Prapor se ovšem od svých počátků potýkal s těžkostmi s materiálním přesunem a nedostatkem vozů a koní. I přes tyto obtíže s prapor vydal na cestu do obce Verenchanka. Zde získali koně a boty od civilního obyvatelstva. Útrpné cesty v nepříznivém počasí a s velkou zátěží si vybíraly svou daň. Jak i sám Fanta potvrdil pochod byl únavný a podepisoval se na špatném duševním stavu vojáků. Situaci nepomohlo ani zběhnutí vojína z protitankové roty. Pozdější pochody, v nichž měli vojáci odlehčená zavazadla pokračovaly již bez obtíží. Večerní pochody vojáci postupně zlepšovali, a to i v ohledu zázemí. Obtíže při večerních

²³⁶ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 17-20.

²³⁷ Tamtéž. s. 21-36.

pochodech byly na mnoho dní hlavním tématem vojáků u 4. praporu, společně se snahou o vyřešení nepříjemností a nalezení pohodlnější cesty.²³⁸

Během přesunu měl Fanta společně se svým zástupcem, dne 19. srpna, zajistit rekognoskaci v prostoru lesíka u tábora pro složení přísahy 4. praporu. Téměř celý útvar složil přísahu na prapor brigády 20. srpna 1944. Poté následovala přehlídka mužstva před tribunou s plápolajícími vlajkami Československa a SSSR. Následující dny byly vedeny v duchu dalších cvičení a ostré střelby, pro kterou musel, jak sám Fanta poznamenal, jakožto velitel hledat vhodné prostory. Cyklicky se bohužel ve Fantově jednotce opakovaly případy porušení vojenské kázně. Množily se případy zběhnutí a rovněž i krádeží balíků s potravinami vlastním druhům ve zbrani.²³⁹

Počátkem září roku 1944 došlo k nasazení 1. československého armádního sboru při Karpatsko-dukelské operaci. Nasazení proběhlo bez ohledu na nedokončenou výstavbu a výcvik mnohých jednotek. Tyto obtíže se týkaly rovněž 3. čs. sam. brigády.²⁴⁰ Nehledě na tuto svízelnou situaci, se dne 8. září přiblížil 4. prapor k bojové linii. Zde, po příchodu působili jako záloha 1. čs. armádního sboru. Prapor obdržel během čekání v Krosnu posilu v podobě čtyř ženistů a tří tanků. Ačkoliv se jednotky nezapojily do boje přímo, vojáci zřetelně spatřovali letadla bombardující nepřátelské pozice ve městě.²⁴¹ Následující den začali mezi vojáky kolovat zprávy o brzkém nasazení do bojů. Jejich přesvědčení napomáhalo i nasazení 5. praporu do ostrých bojů. Dle operačních rozkazů měl 4. prapor chránit bok 5. praporu při útoku na obec Wrocanka. Fanta se proto vydal s ppor. Keménym na průzkum. Vzhledem ke špatně identifikovatelným předním liniím se prapor dostal do

²³⁸ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 37-48.

²³⁹ Tamtéž. s. 46-56.

²⁴⁰ HRBEK, J.; SMETANA, V. a kol.: *Draze zaplacená svoboda*. s. 122.

²⁴¹ Tamtéž. s. 65.

nepřátelských linií a poté i pod palbu dělostřelectva. Při svém přesunu dokázal prapor rovněž identifikovat nepřátelské jednotky ve vedlejší obci Machnówka, o nichž neměl sovětský štáb žádné informace. Postup na Wrocanku se zpomalil a proto musel pplk. Fanta zajistit a prozkoumat jinou trasu. Nedostatečná dostupnost informací a chybějící spojení představovalo pro Fantův prapor blížící se zkázu. V krátkém sledu byly předsunuté jednotky dohnány zbytkem praporu i s trémem a postupně vznikal zmatek. Později konkrétně v 17:38, obdržel Fanta od náčelníka štábu brigády mjr. Kukla osobně vydaný rozkaz k útoku.²⁴²

Do útoku vyrazil Fanta společně s jednotkami v bojové sestavě v 19:00. Boj vzhledem k pokročilé hodině již nenastal. Fanta s jeho podřízenými ovšem během postupu objevili nepřátelské pozice a prokázali tak chybnost hlášení, která jim byla poskytnuta.²⁴³

První Fantův boj na východní frontě začal 10. září roku 1944. Před sedmou hodinou ranní se prapor rozmístil na bojové pozice, které sami vojáci kritizovali, neboť se všechny jednotky soustředili na malém a otevřeném prostoru. V 7:50 vydal Fanta rozkaz k útoku, na nátlak velitelství brigády, které požadovalo okamžitý útok na kótu 426.²⁴⁴ Během chvíle se projeví viditelné neshody a rozdíl ve vedení boje mezi velitelem praporu a velitelstvím brigády. Hlavní příčinou byla pravděpodobně nedostatečná informovanost velitelství brigády, které tak činilo zcestné rozkazy na základě špatné analýzy situace.

Útok měl pro Fantův prapor velmi záhy katastrofální důsledky. Po méně než 20 minutách bojů byli zraněni tři důstojníci a téměř většina automatčiků. I přes nasazení přiděleného tanku nemohl Fanta se svými vojáky zvrátit výsledek útoku. Mezi množstvím

²⁴² VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 65-68.

²⁴³ Tamtéž. s. 68.

²⁴⁴ Tamtéž. s. 68-69.

obětí byli mnohdy hlavně starší a zkušení vojáci. Utrpení Fantových jednotek pokračovalo i po následném německém útoku. Ve sledu pozdějších události vydal pplk. Fanta rozkaz k ústupu k prostoru, kde se jednotky nacházely na počátku útoku.²⁴⁵ Útok byl již předem odsouzen k neúspěchu vzhledem k podobě terénu, který mluvil silně proti Fantovým jednotkám. Toto špatné rozhodování a nesmyslné plýtvání jednotkami Fantova praporu dopadlo silně i na morálku jednotek. Nepomáhal ji ani chaos způsobený ztrátou mnoha důstojníků a velitelů. Přeživší vojáci byli bledí jen při pomyšlení na další útok, který by vzhledem k jejich počtu nedával smysl.

Nový útok, který Fanta nařídil na ráno 11. září, byl již plně pod jeho kontrolou. Fanta jakožto velitel stál v čele útočícího praporu. Brzy poté za sebou strhl celý zbytek praporu, který následně dobyl kótu 426 a donutil německé jednotky k ústupu. Prapor následně zaujal v okolí lesa obranné pozice a přečkával nepřátelskou dělostřeleckou palbu. Zanedlouho pokračovaly některé jednotky v útoku na nedalekou křižovatku v obci Wietrzno. K večeru byla obec bez odporu obsazena 4. praporem. Německé síly ustoupily k Dukle. Vlivem náhody se podařilo praporu spojit s velením brigády, která požadovala pokračování v útoku směrem k Dukle.²⁴⁶

Fanta se svými jednotkami proto vyrazil na večerní pochod na Zbojsko. Prapor pochodující po silnici krátce po dosažení poloviční vzdálenosti do Zbojska ustoupil zpět do Wierzna. Důvodem byla kulometná palba z kopců okolo silnice. Dne 12. září zaujal prapor obranná postavení na západ od Zbojska, jihozápadně od osady Łazy. Zde provedl velitel praporu reorganizaci vzhledem k utrpěným ztrátám. Fanta nechal ze zbylých vojáků vytvořit dvě pěší roty, kulometnou a minometnou rotu. Rovněž došlo ke sloučení roty

²⁴⁵ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 69-70.

²⁴⁶ Tamtéž. s. 71-73.

automatčků s průzkumnou četou. V následujících dnech bylo Fantovým jednotkám přikázáno držet obranné postavení a zakopat jednotky. Jednotky rozkaz splnily, avšak za cenu dalších rozsáhlých ztrát.²⁴⁷

Dne 15. září obdržel Fanta rozkaz k útoku na obci Zbojsko. Fanta rozdělil své jednotky k útoku, ani to však nemohlo zabránit neúspěchu, vzhledem k tomu, že Fanta musel s útokem vyčkávat. Útok tak nedosáhl určených cílů, dostatečně ovšem ochromil nepřátelskou obranu. S velkými ztrátami se prapor musel stáhnout na původní obranná postavení. Morálka praporu byla ochromena a samotný prapor také, neboť se plně projevil následky gradujícího nedostatečného zásobování.²⁴⁸

K zásadní změně došlo 17. září 1944. Velitel praporu pplk. Fanta obdržel zprávu podle níž se měl ihned hlásit u velení brigády. Osudy 4. praporu proto převzal kpt. Chlubna.²⁴⁹ Fanta byl toho dne odvolán, aby mohl být ustanoven zastupujícím velitelem 3. čs. sam. brigády, jako náhrada za pplk. pěch. Karla Střelku. Další Fantovy dny jako velitele brigády se nesly v duchu udržení frontové linie a obrany proti německým útokům. Brigáda obdržela dalšího dne na 250 nevyčvičených vojáků na doplnění stavů. Fanta tak musel čelit hned od prvních chvil ve velení brigády značným obtížím. Ani nevyčvičení vojáci nebyli schopni pokrýt ztráty, které každým dnem přibývaly. Mezi další nepříjemnosti patřil nedostatek munice pro dělostřelectvo, jenž tvořilo nejdůležitější oporu pěších jednotek v kopcovité krajině. I přes tyto nepříjemnosti postupovala 3. brigáda s ostatními jednotkami k útoku na strategické město Dukla.²⁵⁰

²⁴⁷ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 47, sign. 12/2/1, 4. pěší prapor, válečný deník 1.6.–31.12. 1944, s. 73-76.

²⁴⁸ Tamtéž. s. 76-77.

²⁴⁹ Tamtéž. s. 77.

²⁵⁰ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/1, Velitelství, válečný deník 1.6.–26.9. 1944, zápisy ze dnů 17. září-20. září 1944.

9.3 Karpatsko-dukelská operace

Karpatsko-dukelská operace byla původně oficiálně zahájena již 8. září 1944 v 6:40 hodin. Nejdříve byl útok veden jednotkami 38. sovětské armády, které však nedokázaly splnit původní cíle. Následovalo proto nasazení druhého sledu společně s 1. čs. armádním sborem. Prvního kontaktu s nepřátelskými vojsky dosáhly některé československé jednotky již dalšího dne.²⁵¹ Ačkoliv byla operace zahájena již na začátku září, společně s pplk. Fantou jakožto velitelem 4. pěšího praporu, jeho důležitá role nastala až v průběhu operace.

Nejdůležitější změnou bylo pro Františka Fantu převzetí nové velitelské funkce. Ta představovala pro Fantu novou, ne však neznámou, fázi velitelské činnosti. Jakožto nově jmenovanému veliteli 3. brigády mu připadl rozkaz vedení útoku na Duklu. Vzhledem k úspěšnému postupu 1. brigády se Fantovy jednotky vydaly k postupu na město. Dukly dosáhly první útočící jednotky v již v 16:08. O dvě hodiny později již celá brigáda, která se reorganizovala a postupovala skrz město na jih do obranných postavení.²⁵²

Pplk. Fanta nechal dne 20. září 1944 zřídit velitelství 3. brigády přímo ve městě Dukla, vzdáleného okolo 30 km od samotného dukelského průsmyku. Velitelství se nacházelo v jednom z mála domů, co disponoval alespoň přízemím, který Fantovy jednotky čerstvě obsadily. Toho dne dorazil k brigádě i nový velitel brig. gen. Karel Klapálek, jenž nahradil ve velení Františka Fantu. Fanta tehdy osobně přivítal generála Klapálka, který si jej pamatoval ještě z posádky v Českých Budějovicích. Setkání ovšem nebylo sentimentální, nýbrž velmi pragmatické. Gen. Klapálek později uvedl že: „znal Fantu jako tvrdého a fyzicky zdatného chlapíka. Tehdy však vypadal unaveně,

²⁵¹ BROŽ, Miroslav: *1. československý armádní sbor v SSSR*. s. 30-33.

²⁵² VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/1, Velitelství, válečný deník 1.6.–26.9. 1944, zápisy ze dnů 19. září-20. září 1944.

ba vyčerpaně.²⁵³ Na všech členech štábu byly znatelné stopy téměř dvoutýdenních nepřetržitých postupů a krvavých bojů proti německým pozicím.

V následujících dnech zůstával pplk. Fanta stále velitelem, do doby, než se gen. Klapálek plně seznámil se stavem brigády. Rovněž seznamoval generála s žalostným stavem 3. brigády, která se potýkala se značnými potížemi. S těmito potížemi Fanta zápolil delší dobu, avšak nebylo možné je zvrátit. Potíže tkvěli ve výstavbě brigády, které chybělo celé jedno vojskové těleso. Dělostřelectvo rovněž nebylo kompletní a největší potíže vykazoval důstojnický sbor, který ani nebyl tvořen adekvátními důstojníky. Pplk. Fanta byl jedním z mála mužů v jednotce, kteří měli již vojenské zkušenosti. Jednalo se však o malou část jednotky, neboť ostatní složky tvořili volyňští Češi, kteří neměli ani dostatečný výcvik. Podobně jako mnozí důstojníci z prvorepublikové armády byli bez bojových zkušeností.²⁵⁴ Další komplikací byl i přístup Rudé armády, který pravděpodobně zapříčinil nejrozsáhlejší ztráty.

Dne 21. září dorazil k brigádě rozkaz pokračovat v postupu na Lazy Gurkovské, jenž byl pplk. Fantou odvolán. Fanta tehdy argumentoval silnou obranou ve zmiňované oblasti a místo toho osobně přikázal jednotkám 3. brigády podpořit útok 1. čs. tankové brigády do soutěsky Nová Ves. Dle brigádního deníku bylo toho dne rovněž předáno velení brig. gen. Klapáčkovi, přičemž pplk. František Fanta byl jmenován zástupcem velitele brigády.²⁵⁵

I přes postupy jednotlivých jednotek brigády se stále určitá část společně s velením soustředila v prostoru města Dukla. Zde se stále více dostávali pod palbu a ohrožení ze

²⁵³ Klapálek, Karel: *Ozvěny bojů*. s. 193.

²⁵⁴ Tamtéž. s. 194-195.

²⁵⁵ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/1, Velitelství, válečný deník 1.6.–26.9. 1944, zápis ze dne 21. září 1944.

strany německých dělostřeleckých a minometných pozic v okolních kopcích.²⁵⁶ Dům, v němž Fanta zřídil velitelství brigády, byl postupně několikrát zasažen minometnou palbou a ta jej postupně změnila k nepoznání od ostatních budov ve městě. Mezi nepřátelským bombardováním procházel pplk. Fanta s brig. gen. Klapálkem městem. Během těchto obhlídek společně pozorovali dopad německého ústupu a činů, které při něm napáchali.²⁵⁷

Pplk. Fanta zůstal neoficiálně ve velení brigády až do 23. září na žádost samotného generála Klapálka. Důvodem byla generálova snaha o seznámení se se situací a důstojníky, mezi nimiž nepanovala adekvátní úroveň spolupráce. Fanta proto předal velení brigády až po třech dnech k šesté hodině večer.²⁵⁸ Po převzetí velení následovalo zahájení nového postupu směrem k dukelskému průsmyku. Následné útoky a postup k hraničním obcím se nesly v duchu nepříznivého počasí, ale také odhodlaného odporu německých postavení.²⁵⁹

Jako zástupce velitele brigády se Fanta již 26. září zúčastnil shromáždění se zástupci velitelů útvarů. Na shromáždění bylo mimo jiné k brigádě přiděleno 38 nových důstojníků. Tyto nové síly ovšem kompenzovaly ztráty pouze částečně.²⁶⁰ Během příprav na nový útok se rovněž ve štábu dostávaly na povrch rozepře a osobní averze jednotlivých důstojníků.²⁶¹ Dne 27. září setrvala brigáda v obraně před německými liniemi. Hlavní činnost byla směřována na ženíjní prapor opravující cesty a mosty v prostoru 3. čs. sam. brigády. O dva dny později začala brigáda s přípravami útoku na obec Zydranowa. Počátkem října po úspěšných bojových postupech se brigáda dostala na československou

²⁵⁶ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/1, Velitelství, válečný deník 1.6.–26.9. 1944, zápisy ze dnů 22. září-23. září 1944.

²⁵⁷ KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*, s. 195.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 195.

²⁵⁹ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/1, Velitelství, válečný deník 1.6.–26.9. 1944, zápisy ze dnů 23. září-25. září 1944.

²⁶⁰ Tamtéž, zápis ze dne 26. září 1944.

²⁶¹ KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*, s. 194-195.

státní hranici. Dne 2. října ve 14:00 se první jednotky brigády dostali k hraničním kamenům Československé republiky.²⁶² Obergrupa se v té době přesunula na Zimny Wierch, tedy stále na území Polska.²⁶³ V následujících dnech se podobně přesunul i štáb brigády do obce Zyndranowa a ostatní jednotky měly pokračovat v postupu směrem na Nižný Komárník.

Dne 6. října se Fanta společně s celou brigádou dostali téměř po pěti letech zpět na území republiky. Boje v oblasti Nižného Komárníku byly charakteristické pomalým postupem a častými útoky na okolní kóty.²⁶⁴ Ačkoliv se velení snažilo ve svých válečných plánech o postup hlouběji do československého území, zápisy brigády hovořily realisticky. Brigáda pouze plýtvala svými silami na nesmyslné útoky a trpěla pod nepřátelskou palbou. Brig. gen. Klapálek byl často v tomto období ovlivňován zásahy do pravomocí ze strany velitelů sboru. Ti postupovali s prvními liniemi a již nevěnovali pozornost zbylým jednotkám.²⁶⁵ Tento postup tak i v oficiálních denících utlumil činnost pplk. Fanty stejně tak jako velitele brigády brig. gen. Klapálka.

Postup v tomto prostředí byl pro všechny vojáky obtížný, velitele a jeho zástupce nevyjímaje. Množství potoků s rozbahněnými břehy a minovými poli zabraňovalo rychlému postupu. Jednotky brigády se často zakopávaly v blízkosti německých zákopů u čehož bylo nutné zachovávat všudypřítomnou opatrnost.²⁶⁶ Ztráty nezkušených vojáků byly poměrně časté, obzvláště ve 3. brigádě. Důstojnickému sboru se ovšem také nevyhýbaly. Brigáda mimo jiné utrpěla ztrátu pplk. Fanty, bývalého velitele brigády. Jeho

²⁶² VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/2, Velitelství, válečný deník 27.9.–15. 3. 1945, zápis ze dne 2. října 1944.

²⁶³ Tamtéž. zápisy ze dnů 3. října–6. října 1944.

KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*. s. 198-199.

²⁶⁴ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/2, Velitelství, válečný deník 27.9.–15. 3. 1945, zápisy ze dnů 6. října–7. října 1944.

²⁶⁵ KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*. s. 202-203.

²⁶⁶ Tamtéž. s. 203.

zranění bylo označeno ve válečném deníku brigády, kde bylo doslovné zmiňování raněných poměrně výjimečné.²⁶⁷ Na ztrátu pplk. Fanty, jakožto svého velmi zdatného zástupce, vzpomínal brig. gen. Klapálek ve svých vzpomínkách takto: „I můj zástupce major Fanta porušil jednou nesmírnou opatrnost, které tu bylo potřeba: vystrčil za stromem opravdu jen nos.“²⁶⁸ Číhající snajper mu jej prostřelil! Ztratil jsem statečného zástupce, na frontu už se nevrátil.“²⁶⁹ Chválu neopomněl generál zaznamenat ani do oficiálních záznamů, kde vyzdvihoval pplk. Fantu za jeho velmi dobré vlastnosti, při kterých se osvědčil jako zástupce velitele brigády.²⁷⁰

Zranění, které František Fanta utrpěl byla sice vážná, avšak v prostředí, kde se vyskytovali vojáci 3. brigády patřil stále k těm, kteří měli možnost se uzdravit. Fanta byl raněn 8. října 1944 u Dukly při přípravě vojenských akcí.²⁷¹ O Fantově zranění se zmiňuje i brigádní rozkaz eis. 87. el. 6., který ovšem pochází až ze dne 13. října. Tedy pět dnů poté, co Fanta utrpěl svá zranění. Následující měsíc strávil upoután na lůžko. Z lékařské péče byl propuštěn zpět mezi aktivní jednotky 7. listopadu, s diagnostikovanou rozbitou nosní přepážkou, která mu později zabraňovala v pravidelném dýchání.²⁷²

Krátce po zranění během Karpatské ofenzívy, kde se Fanta nejvíce vyznamenal především při bojích v okolí města Dukla, byl za své velmi dobré bojové vlastnosti vyznamenán. Ocenění za své služby obdržel Fanta dne 17. října 1944. Byl vyznamenán

²⁶⁷ VÚA-VHA Praha, fond 3. československá samostatná brigáda v SSSR, kart. 7, sign. 1/6/2, Velitelství, válečný deník 27.9.–15. 3. 1945, zápis ze dne 8. října 1944.

²⁶⁸ Brig. gen. Karel Klapálek uvádí ve svých vzpomínkách Františka Fantu v hodnosti majora, ačkoliv byl Fanta povýšen do hodnosti podplukovníka již 7. března roku 1944. V té době stále příslušníkem 2. československé samostatné brigády. V době, kdy jej generál popisuje v bojích na Dukle tedy nemohl mít hodnost majora. VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1945, opis 41.

²⁶⁹ Klapálek, Karel: *Ozvěny bojů*, s. 202-204.

²⁷⁰ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka ke kvalifikační listině 1944.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., František Fanta (22.2.1892), čj. 122463/47.

2. československým válečným křížem a následně i 3. československým válečným křížem²⁷³, rovněž obdržel i československou medaili „Za chrabrost před nepřítelem“²⁷⁴.²⁷⁵

O několik dní později, v době, kdy byl upoután na lůžko 29. října ve správě generála Svobody navržen na mimořádné povýšení na plukovníka pěchoty.²⁷⁶

9.4 Přerážení k 1. záložnímu pluku

Plk. Fanta byl krátce po svém propuštění z lékařské péče přerážen a ustanoven velitelem 1. čs. náhradního pluku k 18. prosinci roku 1944.²⁷⁷ Náhradní pluk se toho času nacházel v prostoru Humenného, již na území Československa, kam se náhradní pluk přesunul z Krosna. Na postu velitele náhradního pluku působil původně pplk. Karel Střelka. Ten byl ovšem na základě námitek velitele a člena vojenského sovětu 4. ukrajinského frontu vyměněn prostřednictvím návrhu brig. gen Ludvíka Svobody.²⁷⁸ Plk. Fanta nenahrazoval pplk. Střelku poprvé. Již dříve jej vystřídal na pozici velitele 3. čs. sam. brigády. Plk. Fanta měl původně převzít velení záložního pluku 18. prosince, nicméně se tak nestalo. Velitel pplk. Střelka, který měl plk. Fantovi pluk předat v průběhu prosince odjel z Humenné, a nejen že nepředal Fantovy velení, ale ani nevyčkal na přesunutí všech svých jednotek. Jeho nepřítomnost tak zkomplikovala Fantovo převzetí pluku, o níž nebylo

²⁷³ Československý válečný kříž 1939 mohl být udělován opakovaně jak tomu bylo v tomto případě. František Fanta obdržel druhý a třetí válečný kříž, namísto vyznamenání mu proto byly uděleny již pouze dva lipové květy, které se přiložili na stuhu původního vyznamenání. MĚŘIČKA, Václav: *Československá vyznamenání III. část*, s. 5-6.

²⁷⁴ Československá medaile za chrabrost před nepřítelem, zřízená na památku za osvobození republiky z nepřátelského obsazení. Medaile byla založena československou vládou v Londýně dne 20. prosince 1940. Medaili bylo možné udělit pouze jednou In natura, v případě dalších udílení se přidává pouze bronzová ratolest. Fanta obdržel pravděpodobně druhou variantu z londýnské ražby, kterou charakterizoval světlejší kov a čitelnější nápisy. MĚŘIČKA, Václav: *Československá vyznamenání III. část*, s. 9-10.

²⁷⁵ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka ke kvalifikační listině 1944.

²⁷⁶ VÚA-VHA Praha, sbírka 37, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby, vysílací radiostanice, záznamy o činnosti v roce 1944, Zpráva ze dne 29. října 1944.

²⁷⁷ VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Válečná vložka kmenového listu 1945, opis 41.

²⁷⁸ VALIŠ, Zdeněk: *Velitelství osvobozeného území v dokumentech*. Praha 2016. s. 274-275.

možné ani informovat bývalého velitele.²⁷⁹ Předáním náhradního pluku byl nakonec pověřen škpt. Ladislav Bedřich, s nímž se Fanta poprvé setkal již u polského legionu v Krakově. Na krátko jmenovaný velitel pluku škpt. Bedřich nakonec předal velení pluku do Fantových rukou až k 31. prosinci 1944.²⁸⁰ Pozice velitelů v týlových útvarech byly často využívány pro uplatnění důstojníků, kteří nebyli schopni frontového nasazení. U záložního pluku měl Fanta na starost výcvik a vstrojování záložníků a nových branců. V této oblasti bylo zřízeno velitelství, transitní oddělení a rovněž byla zřízena poddůstojnická škola. Generál Svoboda určil Fantovým zástupcem u pluku škpt. Aloise Světelského a přednostou doplňovací služby škpt. Ladislava Bedřicha. V oblasti jmenování dalších funkcí a postů byla Fantovy ponechána volná ruka.²⁸¹

Ve sboru generála Ludvíka Svobody a jednotek SSSR působil Fanta i po skončení války až do 31. srpna 1945. Poté následovalo Fantovo přeložení k 35. pěšímu pluku do Klatov.

²⁷⁹ VALIŠ, Zdeněk: *Velitelství osvobozeného území v dokumentech*, s. 330-331.

²⁸⁰ ŠVANDA, Petr: *Životní osudy pplk. Ladislava Bedřicha (1901-1986)*, s. 82.

²⁸¹ VALIŠ, Zdeněk: *Velitelství osvobozeného území v dokumentech*, s. 331.

10 Ve službách poválečné československé armády

Poválečné budování moderní armády mělo dle prvních koncepcí navazovat na předválečnou armádu, avšak přizpůsobenou Rudé armádě. Hned na počátku obnovování armády se střetávají dvě základní koncepce. Prvotní návrat k tradicím a duchu prvorepublikové armády narazil na odpor komunistů, kteří propagovali celkový odklon a plný přechod k vojenství Sovětského svazu. Tyto protichůdné koncepce vyústily v nedostatečnou propracovanost a právní zakotvení zákonů. V praxi to pro jednotlivé vojenské složky znamenalo nedostatečné vyjasnění kompetencí a vazeb. Podobně jako tomu bylo na počátku budování prvorepublikové armády i v tomto období docházelo k častým reorganizacím. Řada složek byla rušena nebo reorganizována, jiné byly opět vytvářeny. V tomto období byl Fanta vzhledem ke svému působení více ovlivňován těmito reorganizacemi.²⁸²

Plk. Fanta působil ve sboru gen. Svobody až do 31. srpna 1945, první přesuny do již mírových stavů armády proto absolvoval až od září. Dne 1. září byl Fanta zařazen jako velitel 35. pěšího pluku u 11. divize. Ve funkci ovšem setrval pouhé dva měsíce, neboť byl následně jmenován od 1. listopadu jako zástupce velitele 11. pěší divize, kterým byl plk. Václav Vašátko. V témže roce byla Františku Fantovi udělena i Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR.²⁸³ Následujícího roku byl 18. října z rozhodnutí ministerstva národní obrany podle § 1, odst.2 a § 14 zákona ze dne 6. března 1946, č. 72

²⁸² BÍLEK, Jiří; LÁNÍK, Jaroslav; ŠACH, Jan: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí. Květen 1945 - květen 1955*. Praha 2006. s. 12-41.

²⁸³ Pamětní medaile československé armády v zahraničí. Medaile byla založena 15. října 1943 na základě usnesení československé vlády v Londýně. Medaile byla udělována příslušníkům československé zahraniční armády a československým letcům. Obdrželi ji rovněž i vojáci, kteří se podíleli na osvobození Československa. Bronzová medaile byla na stuze doplněna o štítky s označením země, v níž se dotyčná osoba účastnila bojů. Vzhledem k roku zavedení získal František Fanta pouze štítek SSSR pro příslušníky útvarů bojujících v Sovětském svazu. MĚŘIČKA, Václav: *Československá vyznamenání III. část*. s. 11-12.

Sb. ponechán v činné službě jako důstojník československé branné moci.²⁸⁴ Funkci zástupce velitele 11. pěší divize zastával Fanta další tři roky do doby, než byl dne 1. září 1948 pověřen velením 1. divize „Husitské“ dislokované v Českých Budějovicích.

Během svého působení jako zástupce velitele 11. pěší divize byl plk. Fanta roku 1947 mnohokrát oceněn za své služby a bojové nasazení. Mezi prvními vyznamenáními byla medaile „Řádu Slovenského národního povstání II. třídy“²⁸⁵ jež byla Fantovi udělena na základě dekretu čís. V-1079/46.²⁸⁶ Mimo domácí vyznamenání obdržel i dvě zahraniční vyznamenání. Francouzská republika mu taktéž udělila vyznamenání „La Croix de Guerre avec Etoile do Bronze“.²⁸⁷ Byl rovněž oceněn rumunským řádem „Ordinul Steaua Romanei“ v hodnosti důstojníka za hrdinské činy, jež Fanta prokázal.²⁸⁸

Ve velení 1. divize setrval Fanta pouhý rok. Během tohoto působení se mu opět dostalo uznání. V tomto případě byl oceněn polskou republikou, když se mu dostalo uznání v roce 1948 v podobě vyznamenání řádem „Order Virtuti Militari-Krzyż Srebrny“²⁸⁹

²⁸⁴ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina, část II. 1946.

²⁸⁵ Řád Slovenského národního povstání byl založen z nařízení Slovenské národní rady 23. srpna roku 1945. Byl propůjčován osobám, jež se účastnily odboje a národního povstání. Mohl být rovněž udělen, jak je v tomto případě, osobám, které projevili velitelské, bojové anebo organizační činy s nasazením nebo obětováním života. Řád se dělil na dvě třídy a medaili. Řádový odznak II. třídy tvořila stříbrná patinová medaile. MĚŘIČKA, Václav: *Československá vyznamenání III. část*, s. 16-17.

²⁸⁶ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Příloha vložky k čístopisu kvalifikační listiny část II. 1947.

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ Řád rumunské hvězdy představuje druhé nejvyšší rumunské vyznamenání. Vzniklo již v roce 1877 pro civilní i vojenské představitele. Řád je udělován za významné služby státu a za hrdinské činy v době míru i války. Byl rozdělen do pěti tříd: Velký kříž, velký důstojník, velitel, důstojník a rytíř. Plk. Fanta obdržel IV. třídu důstojníka, která patřila mezi nižší hodnosti. I přes to bylo množství vyznamenaných omezené a řád tak neztrácel na svém váženém významu. Vyznamenání bylo dočasně zrušeno od konce roku 1947 s příchodem komunismu, který mimo jiné zrušil všechny rumunské řády a postavil je i jejich nositele mimo zákon. GRITZNER, Maximilian: *Handbuch der Ritter und Verdienstorden aller Kulturstaaten der Welt innerhalb des XIX. Jahrhunderts*. Lipsko 1893. s. 406-409. VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část II., 1948.

²⁸⁹ Polský řád Virtuti Militari (Vojenská cnota) je nejvyšší polské vojenské vyznamenání již po několik staletí. Znovu obnovené bylo parlamentem druhé polské republiky 1. srpna 1919. Řád je rozdělen do pěti tříd na velkokříž s hvězdou, velitelský kříž, rytířský kříž, zlatý kříž a stříbrný kříž. Plk. Fanta byl vyznamenan

Po únorovém převratu zasáhly do velitelského sboru čistky, které postupně vygradovaly v totální rozklad velitelského sboru.²⁹⁰ Těmto čistkám se ovšem alespoň částečně Fanta vyhnul a setrval na své pozici. Na počátku října roku 1949 byl pověřen funkcí velitele v Českých Budějovicích. Jakožto velitel tak působil v rámci nově vzniklého Krajského vojenského velitelství v Českých Budějovicích. Ještě před koncem roku byl František Fanta povýšen 3. prosince do hodnosti brigádního generála s účinností od 1. října 1949. Jednalo se o poslední vojenskou hodnost, jež ve své kariéře získal.²⁹¹ Na pozici krajského vojenského velitele skončil o dva roky později, když byl 1. června poslán do výslužby. Rokem 1951 se završila vojenská kariéra brig. gen. Františka Fanty.²⁹²

Fanta byl během svého poválečného působení v armádě poměrně dosti vyzdvihován za své vlastnosti. Nejen že byl vyzdvihován jeho smysl pro povinnost, nadání a rovněž všestranná práce při budování republiky. Ceněny byly rovněž jeho velitelské schopnosti.²⁹³ Částečně tomu pravděpodobně napomáhaly i vlastnosti a zkušenosti, které získal na východní frontě. Nová armáda po stránce vojensko-teoretické i technické vycházela ze vzoru Rudé armády, a proto byly pro tyto vojáky příznivé podmínky k jejich působení.²⁹⁴

stříbrným křížem V. třídy, který se uděluje důstojníkům, poddůstojníkům nebo vojákům za mimořádnou statečnost v boji s nasazením vlastního života. PUCHALSKI, Zbigniew; WOJCECHOWSKI, J. Ireneusz: *Ordery i odznaczenia polskie i ich kawalerowie*. Varšava 1987. s. 67-79.

²⁹⁰ BÍLEK, J.; LÁNÍK, J.; ŠACH, J.: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí*. s. 104-105.

²⁹¹ VÚA-VHA Praha. fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list 1951, opis 43.

²⁹² VÚA-VHA Praha. fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), Kmenový list 1951, opis 44.

²⁹³ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Příloha vložky k čistopisu kvalifikační listiny část II. 1948.

²⁹⁴ BÍLEK, J.; LÁNÍK, J.; ŠACH, J.: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí*. s. 54-55.

11 Působení během repatriace Čechů z Volyně

Počínaje koncem roku 1946 byl plk. Fanta určen výnosem ministerstva národní obrany jako zmocněnec, jenž měl působit v rámci reemigrace Čechů z Volyně. Od dne 13. listopadu tak působil jako zmocněnec vojenské správy u sovětsko-československé komise v Moskvě.²⁹⁵ O Fantově posláni bylo rozhodnuto pravděpodobně již na konci září, kdy na poradě ministerstva národní obrany bylo rozhodnuto o přejímání částí úkolů, neboť již má k dispozici zaškolený vojenský personál.²⁹⁶ Zde měl dohlížet na provádění dohody o právu opce a přestěhování občanů české a slovenské národnosti, kteří žili v SSSR na území bývalé Volyňské gubernie. I přesto, že Fanta působil v rámci komise v Moskvě, jeho reálná činnost byla prováděna z prostoru města Žytomyr, jakožto hlavního administrativního centra regionu.²⁹⁷ Fanta měl v pozici vojenského přidělence zajistit zabezpečení realizace cílů stanovených československou vládou. Na starost měl zastupování vojenských zájmů, udržování kooperačních aktivit a rovněž spojení s vojenskými a civilními úřady.²⁹⁸ V Žytomyru se rovněž nacházel jeden z osmi přesídlovacích rajónů, v němž sídlil rajónní zplnomocněnec a zástupci. V těchto centrech byla poté prováděna registrace a opční žádosti.²⁹⁹

Reemigrace se prioritně zaměřovala převážně na rodiny vojáků patřící ke Svobodově armádě. Prioritní právo se rovněž vztahovalo na rodiny padlých vojáků a válečných invalidů. Postupně bylo k těmto skupinám přidáno dalších několik tisíc rodin,

²⁹⁵ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina, část II. 1947.

²⁹⁶ DUFEK, Vladimír: *Návrat volyňských Čechů do vlasti v archívních materiálech: aktuální publikace k padesátému výročí reemigrace*. Praha 1997. s. 40.

²⁹⁷ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina, část II. 1947.

²⁹⁸ SZUNYOG, Tomáš; VONDROVICOVÁ, Adéla: *Vojenská diplomacie – pohled zvnějšku*. In: *Vojenské rozhledy: vojenský teoretický časopis Československé armády*. Praha 2017. čís. 26 (2). s. 152-153. Dostupné také z: https://www.vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/cele_cisla/Od_roku_2017/VR2017-2.pdf [cit. 30. 4. 2024].

²⁹⁹ DUFEK, Vladimír: *Návrat volyňských Čechů do vlasti*. s. 55-57.

žijících v oblasti Volyně. Oficiální dohoda byla podepsána 10. července 1946, tedy krátce před Fantovým odesláním. Celkem se jednalo o 37 000 osob, které měly reemigrovat zpět do Československa. Dohoda podepsaná československým velvyslancem Jiřím Horákem zahájila téměř ihned přípravné práce pro přesídlení. Příprava byla dokončena v listopadu a samotný proces přesídlení započal v prosinci. Během období od prosince 1946 do května 1947 bylo vypraveno celkem 105 transportů, čítajících celkem 33 077 osob. Nepodařilo se tak naplnit původní odhady, neboť v mnoha případech došlo k přesídlení volyňských Čechů do jiných částí SSSR, případně na jiná území.³⁰⁰

V Žytomyru působil plk. Fanta necelého půl roku, dokud nebyl převelen k 15. květnu roku 1947 zpět do Československa. Toho dne rovněž skončil prodloužený termín pro opční lhůtu, jenž byl stanoven. Původně byla opční lhůta stanovena do 15. března roku 1947.³⁰¹ Po opuštění SSSR se Fanta navrátil znovu do funkce zástupce velitele 11. pěší divize.³⁰²

³⁰⁰ NOSKOVÁ, Helena: *Volyňští Češi v poválečném Československu*. In: HÁJEK, J.; KOCIAN, J.; ZÍTKO, M.: *Fragmenty dějin*. s. 490-492.

³⁰¹ DUFEK, Vladimír: *Návrat volyňských Čechů do vlasti*. s. 55.

³⁰² VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina, část II. 1947.

12 Fantovy osudy během komunistických čistek

Nová etapa výstavby a vývoje československé armády nastává téměř ihned poté, co si komunisté upevní moc nad státem. Největší podíl na změnách měl režim Sovětského svazu, který přestavoval armádu dle svého obrazu. Začalo tak docházet k personálními a organizačním změnám, které se promítaly do všech aspektů armády. Nezpochybnitelný sovětský model výstavby armády tak přinesl novou a jedinou správnou budoucnost československého vojska. Změny představovaly nejen kvalitativní přechod doprovázený změnou důstojnického a velitelského sboru, ale také změnou původního poslání armády a na to navazující výstavby. Tradice, které si armáda zachovávala byly úmyslně přerušeny. Taktéž začalo docházet k personálním změnám, během kterých byly apolitičtí příslušníci vojska, legionáři a další vojáci nahrazováni členy komunistické strany.³⁰³

Komunistická strana získávala před únorem 1948 na popularitě a ve vojenském prostředí získávala jako své nové členy mnoho důstojníků. Ačkoliv to odporovalo apolitičnosti armády, v jehož duchu byla po celé období první republiky budována. Plk. František Fanta náležel do skupiny důstojníků, kteří nevstoupili do komunistické strany a neměli s ní příliš přátelské vztahy. Stejně jako mnoho důstojníků působících v zahraničním vojsku a odkazující na kontinuitu první republiky vstoupili do obnovené Československé sociální demokracie, případně se ubírali tímto směrem.³⁰⁴ Jak popisují spisy sociální demokracie, tyto členové byly v dosti podrobném hledáčku strany, která si dělala rešerši, zda jsou vhodnými členy strany a kdo o nich má důležité informace. Mezi známými postavami, jakými byli arm. gen. Karel Klapálek, brig. gen. Jan Květoň nebo div.

³⁰³ MASKALÍK, Alex: *Elita armády: československá vojenská generalita 1918-1992*. Banská Bystrica 2012. s. 39-46.

³⁰⁴ FASORA, L.; HANUŠ, J.; MALÍŘ, J.; VYKOUPILO, L.: *Člověk na Moravě*. s. 294.

gen. Alois Vicherek byl i plk. František Fanta.³⁰⁵ Všichni zmínění společně s dalšími osmi vysoce postavenými důstojníky figurovali na listině s označením: „Seznam důstojníků členů sociální demokracie – levé křídlo“.³⁰⁶ Vzhledem k pozdějšímu rychlému spádu událostí po únoru 1948 spojoval tyto osoby i jejich budoucí osud. Většina členů měla být sloučena 17. června 1948 s komunistickou stranou. Plk. Fanta a mnoho dalších důstojníků však patřilo mezi téměř 370 000 členů, kteří odmítli vstoupit do komunistické strany.³⁰⁷

Fantovi rovněž nenapomáhala skutečnost, že již v roce 1945 ještě jako plukovník pěchoty figuroval ve spisu obraného zpravodajství (OBZ). V rámci sledování podezřelých osob v Plzni byl již v roce 1945 zaznamenán v hlášení o pozorování Miroslava Václa. Dle hlášení „důvěrníků“ se jednalo o člena britské tajné služby Secret Intelligence Service (SIS) a rovněž o příslušníka protišpionážní služby Spojených států amerických Counterintelligence Corps (CIC), k níž přistoupil po příchodu armády Spojených států amerických. S plk. Fantou se setkal 15. listopadu 1945 během večere na ONV Klatovy pořádanou na počest amerických přátel. Během této události vedli s dalším důstojníkem a bývalým předsedou ONV Klatovy politickou debatu, která nešla pozornosti členům OBZ. Obsahem debaty byla kritika politického systému, otevřená kritika režimu, který neshledávali jako demokratický. Jedním z témat byl i negativní pohled na procesy zestátnění, včetně zpochybnění jeho nutnosti. Na základě tohoto pozorování bylo náčelníkem oblastní zprávy OBZ nařizeno sledování podezřelého i jeho styků. Samotná

³⁰⁵ Informace o plk. Františku Fantovy poskytoval pravděpodobně plk. Růžička II. obl. Již v tomto období se počítalo s Fantovým navržením do penze.

³⁰⁶ Národní archiv Praha (dále jen NA Praha), fond Československá strana sociálně demokratická, sign. 35-73.

³⁰⁷ VEBER, Václav: *Třetí odboj ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice 2014. s. 218.

debata již se Fanta účastnil byla shledána jako: „velmi nepříjemná a naprosto zahrocená proti komunismu“.³⁰⁸³⁰⁹

František Fanta byl vyšetřován taktéž v souvislosti s dalšími osobami, které byly klasifikovány jako nepřátelé státu nebo členové zahraničních tajných služeb případně členové ilegálních organizací na území československé republiky. Toto vyšetřování bylo prováděno právě v období roku 1948, kdy bylo zapotřebí zajištění veškerých nepřátel státu. V rámci vyšetřování Sboru národní bezpečnosti byl Fanta vyšetřován v rámci „Akce ČHS“, která se zabývala pro tehdejší režim ilegální skupinou Československého hnutí svobody (ČHS).³¹⁰

Skupina byla sledována již od září roku 1948. O její aktivitě informoval nasazený agent s označením „AK/6-Soukup“. Již v prvních dokumentech je znatelný zájem státních složek o Františka Fantu. Ačkoliv není přímo jmenován jako člen organizace figuroval i s manželkou v seznamu společně s dalšími čtyřmi lidmi, pravděpodobně jako potencionálními členy organizace. Až v hlášeních z 20. září je plk. Fanta zmíněn jako známý člen ČHS. Společně s dalšími pěti vojáky je uveden u vojenské ilegální organizace v Plzni. Už zde se ovšem zmiňují o Fantově umístění t. č. v Českých Budějovicích. Zůstává ovšem otázkou, do jaké míry byl Fanta v organizaci zapojován. Z vyšetřování vyplývá, že ČHS zastávalo zdrženlivý přístup vůči členům soc. dem., u níž sám Fanta

³⁰⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha (dále jen ABS Praha), fond Sběrka starých svazků a dotazníků (S/D), arch. č. S-5933 PL.

³⁰⁹ ABS Praha, fond Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky (302), sign. 302-33-5.

³¹⁰ Československé hnutí svobody byla odbojová organizace, která se zaměřovala na letákovou aktivitu. Jejich cílem byla snaha o sjednocení odboje, se kterou jim měli pomoci exiloví představitelé. Skupina množství členů, které se nepodařilo dopátrat ani státním složkám. Jejím zakladatelem byl bývalý národně socialistický politik Lubor Havel. Činnost skupiny byla ukončena rozsáhlým zatýkáním a odsouzením 29 osob k listopadu roku 1948. VEBER, Václav: *Třetí odboj ČSR*. s. 138-139.

figuroval.³¹¹ Brzy po vystavení oficiální zprávy o organizaci byli členové ústředí ČHS zajištěni. Již v listopadu byli hlavní členové pozatýkáni a odsouzeni.

František Fanta byl v prosinci roku 1949 povýšen do hodnosti brigádního generála.³¹² V této době zastával funkci velitele na krajském vojenském velitelství v Českých Budějovicích. Funkci opustil v květnu roku 1951, když byl poslán do výslužby. Samotné uvolnění z armády odpovídalo odchodu na základě vysokého věku, v němž jsou již vojáci postupně uvolňováni. Vojenské zprávy, události a osudy mnoha dalších generálů a důstojníků, které se v roce 1951 udály, ovšem vypovídaly o značně odlišném důvodu pro Fantovu výslužbu. Během několika let došlo k zásadní proměně pohledu nadřízených vůči osobě Františka Fanty. Ve svých hodnoceních z října roku 1948 neskrývali Fantovy velitelé chvály. Doplnovali o něm následující údaje: „Postoj popisovaného k lidově demokratickému zřízení je poctivý a opravdově upřímný. Jeho kladný poměr k vymoženostem národní a demokratické revoluce, k přátelství a spojenectví se SSSR, jakož i k únorovým událostem uvnitř republiky, je vyhraněně jasný a oddaný“.³¹³

Přesto došlo k Fantově propuštění do výslužby, do níž mohl být poslán i krátce po skončení druhé světové války, jako mnoho jiných důstojníků. V úvahu přicházela i nová rétorika komunistické strany, která uplatňovala personální přestavbu. Jednalo se o výstavbu nové úzké skupiny armádní elity utvořené z příslušníků východních jednotek ze SSSR. Tito příslušníci, ve vojenském slangu nazývaní „Svobodovci“, měli představovat

³¹¹ ABS Praha, fond Sběrka starých svazků a dotazníků, arch. č. 5933 PL, „akce ČHS“, Ilegální protistátní organizace ČHS v Praze a Plzni.

³¹² František Fanta byl povýšen na základě osobního věštníku Ministerstva národní obrany 1949/108. Byl jeden z 22 nově jmenovaných brigádních generálů. MASKALÍK, Alex: *Elita armády*. s. 739.; VÚA-VHA Praha, fond Kmenových listin, František Fanta (22.2.1892), opis 43.

³¹³ VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny vojenských osob, František Fanta (22.2.1892), Kvalifikační listina část II., 1948.

hlavní jádro armády.³¹⁴ František Fanta spadl do této skupiny, avšak patřil mezi garnituru, která byla potřebná pouze přechodně. Šlo především o důstojníky a generály, kteří byli převeleni ze západu a představovali komplikaci v budování politicky spolehlivé armádní elity. Na úkor této skupiny byli prosazováni vojáci, jenž působili ve východních jednotkách od samého počátku a byli tak více pod komunistickým vlivem a přizpůsobeni sovětské doktríně. Přechodné období mělo být překonáno přemístováním a ustanovováním vyšších armádních funkcí. Byla to ovšem pouze předzvěst vytvoření nové generality. Z grafů vyplývá, že ze 117 nových generálů jmenovaných v letech 1945 až 1948 bylo do začátku 50. let vyměněno na 90 % generálů. V průběhu 50. let navíc dochází k cílenému odstranění generálů s legionářskou nebo prvorepublikovou minulostí.³¹⁵ Františka Fantu zasáhly právě tyto změny v období 50. let. Na přelomu roku 1951 a 1952, kdy došlo k Fantově propuštění přišla československá generalita o téměř tři desítky generálů. Nejvíce postiženou skupinou byli generálové, jenž byli řazeni do skupin západního a východního odboje. Ze západního odboje zbyl ve funkci pouze jediný generál v kategorii východního odboje. Ze západního odboje dosáhl počtu 16 generálů. To představovalo druhý nejnižší počet těchto generálů, jenž byl překonán teprve na začátku 80. let.³¹⁶

Změny, které postupně přicházely mohly být ovlivněny i jinými skutečnostmi. V tomto ohledu nelze pominout fakt, že František Fanta byl vyšetřován československými bezpečnostními složkami pro svou údajnou protistátní činnost. Proti Fantově setrvání v armádě tak nemluvila jen režimní rétorika. Znepokojivá byla jeho čtyřletá činnost v rámci západních útvarů v Polsku, Francii a Velké Británii, ale také samotné vyšetřování

³¹⁴ MASKALÍK, Alex: *Elita armády*. s. 47.

³¹⁵ Tamtéž. s. 47-50.

³¹⁶ Tamtéž. s. 845; s. 924-929.

údajné protistátní činnosti. Tyto aspekty proto postavily Fantu do značně obtížné pozice, kterou mohl jen stěží zvrátit.

Po odchodu do výslužby již nebyl brig. gen. Fanta ve větší pozornosti komunistické strany ani vojenského zpravodajství. Krátkou pozornost stáních orgánů zaznamenal až na přelomu 50. a 60. let. Mezi lety 1959 až 1962 byl Fanta v pozornosti Státní bezpečnosti. Tuto skutečnost potvrzuje i spis, ve kterém s krycím názvem „Nováček“ figuroval zařazený jako agent v rámci 3. odboru, 1. oddělení.³¹⁷ Spis „Nováček“ ovšem neměl dlouhé životnosti, neboť byl již v roce 1962 uzavřen a do roku 1964 poslán ke skartaci. Není proto možné dohledat žádné informace, které spis obsahoval. Přihlédneme-li k takto krátké životnosti spisu, je na místě zpochybnění jeho účelnosti a hodnoty po stránce informační. Zůstává však otázkou do jak velké míry o něj měla Státní bezpečnost zájem, popřípadě kolik kompromitujících materiálu se podařilo nashromáždit. Z této části života nelze zcela vyvozovat jasné závěry vzhledem k současnému úplnému nedostatku pramenných materiálů. Doba vedení záznamu společně se zrušeným spisem může napovídat i o neúčelnosti Fantovy spolupráce. Je nutné zohlednit i Fantův odchod do výslužby a také politické čistky, které ovlivnily jeho bývalé spolubojovníky. Při zohlednění předchozích aspektů se téměř zcela omezil okruh lidí, jenž mohli být ovlivněni.

Ačkoliv neskončil brig. gen. Fanta zatčen, degradován nebo poslán k vykonání trestu smrti, byl až do svého skonu v ústraní. Brig. gen. František Fanta zemřel v Českých Budějovicích dne 12 října 1977. Odchod z armády znamenal rovněž i poslední zmínky o Fantově životě. Následujících 26 let, které trávil ve výslužbě se nesly v duchu

³¹⁷ ABS Praha, Registrační protokoly 1. zvláštní oddělení KS MV České Budějovice, arch. č. 5575 CB, reg. č. 03822 CB.

minimálního povědomí o jeho osudech. Jeho život a skutky vykonané pro republiku tak téměř upadly v zapomnění.³¹⁸

³¹⁸ Dopusud není k dispozici žádná souhrnná studie zabývající se perzekucí vojáků, kteří byli posláni do výslužby. Nebyli odsouzeni, degradováni, avšak byly podnikány kroky k jejich likvidaci, a to jak fyzické, tak politické. Při absenci těchto dat nelze přesně určit, mezi jak velkou skupinu se řadil brig. gen. František Fanta.

13 Osudy příbuzných v období 2. světové války

Fantův odchod a narukování do zahraničních jednotek československé armády znamenal nejen odchod od rodiny, ale také vzednutí větší perzekuce ze strany německých úřadů. Manželka Anna Fantová byla společně se svou dcerou Libuší Fantovou internována v již existujícím internačním táboře ve Svatobořicích.³¹⁹

První zmínky o internačním táboře ve Svatobořicích pochází již z roku 1914. Tábor zde byl vybudován pro válečné uprchlíky z Haliče a Bukoviny. Po vzniku republiky a odchodu uprchlíků sloužila větší část tábora jako koncentrační a zdravotnická stanice pro vystěhovalce ze Slovenska a Podkarpatské Rusi mířící do Ameriky. Některé další části tábora využíval brněnský chorobinec. O zbylé části se vedli časté spory vzhledem k nedostatečné údržbě. Další užití našel tábor až v roce 1938. Během září dorazily do tábora první transporty s osobami převážně německé národnosti z oblasti Sudet. Po obsazení Sudet byla větší část Němců přesunuta a do tábora byly umísťováni čeští uprchlíci. Na konci roku 1941 se v táboře nacházely pouze úřadovny četnictva, schutzpolizei (Schupo) a minimum ubytovaných uprchlíků.³²⁰

Novou etapou vývoje byl přelom rok 1942, během kterého nastalo nejtemnější období historie tohoto tábora. Další osudy tábora přímo navazovaly na úspěšný atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Dne 4. srpna 1942 byl uprchlický tábor zrušen a vyklizen. Tábor byl poté do začátku září upraven a v okolí bylo dislokováno německé četnictvo. Dnem 17. září 1942 začala tři roky trvající kapitola internačního tábora pro rodiny vojenských příslušníků bojujících v zahraničí. Takovýto typ tábora byl jediným

³¹⁹ Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA v Brně), fond Internační tábor Svatobořice 1942-1945, sign. B 292, kartotéka internovaných osob.

³²⁰ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. Brno 1995. s. 10-33.

exemplářem v celém Protektorátu Čechy a Morava. Na základě „akce E“ (Aktion Emigranten) bylo příslušníky gestapa a wafen SS zatčeno na 1 900 osob, které byly internovány ve Svatobořicích. Mezi prvními osobami byly převážně ženy včetně Fantovy manželky a dcery. Postupně je později doplňovali další příbuzní s výjimkou židů, kteří byli posíláni do koncentračních a vyhlazovacích táborů. Vězni byli hlídáni jak německým, tak i protektorátním četnictvem.³²¹

Do tábora byla manželka s dcerou převezeny dne 22. září 1942. Oběma bylo přiděleno vězeňské číslo E66. Anna Fantová v té době v domácnosti a Libuše Fantová studentka strávili v táboře další 3 roky, dokud nebyly ke konci války propuštěny na svobodu.³²² Věznění se vyhnul pouze Fantův syn Mojmir, který neměl dostatečný věk na to, aby byl převezen do tábora.

Fantova manželka s dcerou pobývaly v horní části tábora, kde se nacházely ženské ubikace v blízkosti správních budov a ubikací četnictva. Pro ženské osazenstvo byly vyhrazeny tři baráky s čísly tři, čtyři a pět. Do tábora byly umístěny dvě továrny, které se ovšem nacházely ve spodní části tábora, která byla vyhrazena mužům. Ženská část tábora tak zažívala spíše pomalejší táborový život. Ženské ubikace byly hlídány převážně českými četníky, kteří často dodávali zásoby, informace nebo umožnili kontakt s příbuznými. I přes to měla ženská část ve svých počátcích větší pozornost velitele tábora, který si zde nacházel obecnost pro svou samolibost a tyranské sklony.³²³

Ačkoliv tábor nebyl veden jako koncentrační, ovlivnil zevnějšek žen podobným způsobem. V táboře byla vybudována i lékařská služba, která měla táboru sloužit spíše

³²¹ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. s. 34-37.

³²² MZA v Brně, fond Internační tábor Svatobořice 1942-1945, sign. B 292, kartotéka internovaných osob.

³²³ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. s. 38-41.

sporadicky. I přes přítomnost českých doktorů nebylo pro několik desítek vězňů možné přežít jejich pobyt v táboře. Ženy neměly v počátcích svého pobytu příliš mnoho pracovních příležitostí. V případě, že byly využity k práci, byly posílány do táborové kuchyně, četnických ubikací, kanceláří nebylo pracovali jako pradelny, švadleny, popřípadě jako úřednice. Později byla pár stovkám žen svěřena práce v pletárnách, kde musely plést vložky do bot a čepice pro německé vojáky na východní frontě. Další část žen byla poslána do krejčovny, kde šily i pro potřeby dalších desítek různých táborů v protektorátu. Značná změna pro ženy nastala v roce 1944, kdy byly začleněny do procesů válečné výroby. Fantova dcera a manželka nesplňovaly kritéria pro práci v pletárně, a proto se jako mnoho ostatních žen musely přeučit na výrobu granátů a granátových zapalovačů. Ve stejné době byly rovněž využívány v kyjovské nemocnici nebo v zemědělství.³²⁴

Ušetření bohužel nebyly ani Fantovy dva bratři, taktéž bývalí legionáři. Bratři Václav Fanta a Antonín Fanta byly zatčeni gestapem 17. září 1942 ve svých bytech v Třebíči. Stejně jako ostatní příbuzní během „akce E“, s výjimkou toho, že byli nejprve převezeni do věznice v Jihlavě. Počátkem zatčení končí mimo jiné i jejich účast na odbojovém hnutí. Mladší bratr nebyl přímo napojen na žádnou odbojovou organizaci, soustředil se ovšem jako příslušník sokolské jednoty v Třebíči na sabotážní činy.³²⁵

Ve větším ohrožení se ovšem ocitl nejstarší bratr Václav Fanta. Václav Fanta se aktivně zapojil v polovině roku 1939 do organizace Obrana národa, kde působil v oblasti Velkého Meziříčí v okresní skupině Třebíč pod vedením generála Jiřího Jaroše. Pod velitelem Ing. Josefem Komárkem připravovali vojenský odboj a znovuobsazení

³²⁴ KUX, Jan: *Internální tábor Svatobořice*. s. 42-48.

³²⁵ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Antonín Fanta (15.12.1894), čj. 135706/47.

pohraničních krajů. Mimo jiné získával pro organizaci zbraně a sabotoval korespondenci gestapa společně s informováním podezřelých. Po zatčení vedení Obrany národa pokračoval až do zatčení v dalších sabotážích. Samotné zatčení bylo v rámci jiné akce, a proto pravděpodobně neskončil jeho život krátce po zatčení.

Václav Fanta, pracující jako bankovní úředník u Moravské banky v Třebíči, dorazil do tábora 17. února, den po propuštění z věznice.³²⁶ Jeho bratr Antonín Fanta zaměstnaný jako finanční inspektor u berní správy na obecním úřadu v Třebíči byl propuštěn o den později.³²⁷ Do tábora byl proto přivezen až 18. února 1943, jen pár měsíců po nejbližší rodině. Ačkoliv dorazili bratři s denním odstupem, karty s počátečním datem internovaných osob byly pro bratry pravděpodobně zapsány ve stejný den, neboť obsahují datum 18. února 1943.³²⁸

Muži byli v táboře situováni v jižní části, kde se nacházely baráky ze dřeva nebo dřevěné vlny. V budovách bylo i zázemí pro tábor jako kuchyně, prádelna, stolárna a v pozdější době zde přibýly i továrny na výrobu zbraní. Všichni muži získali velmi brzy po svém uvěznění podobu, jakou měli osoby uzavřené v jiných táborech. Mužští vězni byli nasazováni na práce, již od samotného fungování tábora. Fantovi dorazili do tábora v době, kdy začali být vězni nasazováni také do Brna na Kounicovy koleje. Ostatní vězni pracovali v táboře nebo jeho okolí v zemědělství. Další část vězňů byla posílána také na stavbu fabriky Chema v Lutíně nebo do Kyšerových chemických a zbrojních závodů v Bojkovicích.³²⁹

³²⁶ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Václav Fanta (13.10.1884), čj. 72785/47.

³²⁷ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Antonín Fanta (15.12.1894), čj. 135706/47.

³²⁸ MZA v Brně, fond Internační tábor Svatobořice 1942-1945, sign. B 292, kartotéka internovaných osob.

³²⁹ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. s. 42-48.

Pobyt bratří Fantů v táboře ve Svatobořicích trval celkem osm měsíců. Během této doby byli zaměstnáni pracemi v táboře. Antonín Fanta se v rámci nucených prací dostal i na kyjovské nádraží. Zde byl rovněž přistižen při kontaktu s civilním dělníkem.³³⁰ Toto porušení pokynů bylo obzvláště za prvního velitele tábora krutě trestáno. Antonín Fanta tak skončil v márnici svatobořického tábora, ve které byl držen týden o vodě. Márnice byla specializovanou mučírnou, kde vězni trpěli ve všech směrech.³³¹

Dne 27. října 1943 bylo přemístěno na 140 vězňů do tábora v Lutíně u Olomouce.³³² Mezi vězni se nacházeli oba bratři, kteří byli nasazeni na práci v továrně Chema v Lutíně. Zde stavěli železniční vlečku ze stanice Lutín-Třebčín do podniku Sigmund.³³³ Vězni vykonávali veškerou potřebnou práci, jež zahrnovala tovární práce, údržbu silnic nebo skládání a nakládání letecké munice. V tomto táboře při stavbě železnice onemocněl Václav Fanta zápallem plic, s nímž se léčil celý prosinec.³³⁴ Tábor s jediným barákem byl veden olomouckým gestapem, avšak strážní službu opět zajišťovali protektorátní četníci. I zde tak za pomoci četníků a místních obyvatel docházelo k pomoci vězňům, jejich informování o událostech nebo kontaktu s příbuznými. Po téměř roce a půl stráveným v táboře byli oba bratři přesunuti do dalšího tábora v Mezihoří u Tišnova. Důvodem bylo zrušení tábora v Lutíně, který byl zrušen 21. ledna.³³⁵ Internační tábor

³³⁰ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Antonín Fanta (15.12.1894), čj. 135706/47.

³³¹ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. s. 50.

³³² Tamtéž. s. 61.

³³³ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Antonín Fanta (15.12.1894), čj. 135706/47; VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Václav Fanta (13.10.1884), čj. 72785/47.

³³⁴ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Václav Fanta (13.10.1884), čj. 72785/47.

³³⁵ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. s. 61-62.

v Mezihoří u Tišnova, do kterého byli v dubnu umístěni, byl jejich poslední zastávkou, neboť se 20. dubna dočkali propuštění.³³⁶

Rokem 1945 nastává rovněž postupné ukončování funkce tábora ve Svatobořicích. Částečně ochromený tábor byl později ještě upravován pro rychlou evakuaci vězňů, k níž však nakonec nedošlo. Dne 12. dubna došlo k poslední kontrole gestapa, které udělalo poslední evidenci a propustilo většinu internovaných osob. Zbylá část byla s transportem dětí převezena do tábora v Plané nad Lužnicí, odkud byly propuštěny v první polovině května.³³⁷

³³⁶ VÚA-VHA Praha, fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., Václav Fanta (13.10.1884), čj. 72785/47.

³³⁷ KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice*. 69-75.

14 Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo na základě archivních výzkumů vypracovat detailní a komplexní biografii generálmajora Františka Fanty. V tomto ohledu se jedná o první ucelený výzkum, jehož výsledkem je tato práce. Ačkoliv byla práce vytvářena s maximálním zaměřením na detailní analýzu dochovaných pramenů, není vyloučeno její budoucí dílčí rozšíření v případě nalezení adekvátních pramenů. I přesto nelze přehlédnout její význam, jenž se zaměřil na, pro širokou veřejnost, poměrně neznámou osobu.

Počátky Fantovy vojenské služby lze sledovat již od období Rakouska-Uherska a povinné vojenské služby. Bylo to ovšem období první světové války, které na několik dalších desetiletí změnilo původně vyučeného jircháře na důstojníka z povolání. Během první světové války se Fanta připojil k československým legiím a již jako legionář absolvoval sibiřskou anabázi. Ačkoliv se může zdát, že je první část práce věnována legionářské minulosti tří bratrů namísto jednoho, opak je pravdou. Značnou částí prošel František Fanta sám, nicméně jeho kontakt s bratry zajistil sám o sobě propletenost jejich osudů jak v legiích, tak i v armádě po jejich návratu. Fantův návrat již do nově vytvořené republiky se nesl v duchu plné aklimatizace ve vojenském řemeslu. Období první republiky představovalo pro Fantův život zásadní posun. Nejednalo se ani tak o budování kariérního postupu, jako spíše osobního a rodinného života. Silnou osobní vůlí a smyslem pro povinnost i za cenu rodinného odloučení započala Fantova druhá válečná kapitola. Již 24. července se po úspěšném překonání hranic hlásil v přijímací kanceláři polského legionu. Odtud vedla jeho cesta po obsazení Polska do zajetí v Sovětském svazu. Během dlouhého a strastiplného zajetí byl transportován do Francie. Na francouzských bojištích tak dostal první možnost boje za obnovení republiky. Fantův zápal pokračovat v boji jej

nasměřoval do Velké Británie, kde došlo ke zdokonalení jeho velitelských schopností. I přesto, že byly nejednou terčem kritiky. Spolupráce a známost s plk. Svobodou jej stačila přivést na východní frontu k řadám 1. československého armádního sboru. V jejich řadách se v rámci bojů v Karpatech a na Dukle dostal zpět do Československa. Svou válečnou kariéru ovšem nezakončil hrdinně v první linii, ale v týlu vojska jako velitel náhradního pluku vzhledem k utrpeným zraněním nosu. Fantova poválečná kariéra směřovala opět do velitelského sboru. V roce 1946 byl dokonce jmenován jako vojenský přidělenec pro reemigraci volyňských Čechů. Ačkoliv Fanta působil v řadách západních vojsk nebyl příliš postižen prvními čistkami v roce 1948, přestože byla jeho osoba sledována a vyšetřována OBZ. Poslední léta v armádě završil v roce 1949 povýšením do hodnosti brigádního generála.³³⁸ Definitivní konec jeho vojenské kariéry a do jisté míry i veřejného života představoval pro Fantu rok 1951, kdy jej postihla nová vlna politických čistek. František Fanta zemřel v Českých Budějovicích dne 12 října 1977.

Tento voják, 174 cm vysoký s podlouhlým obličejem, hnědýma očima a černými vlasy, se svým zevnějškem příliš nelišil od ostatních tehdejších vojáků. Svými činy, velením a spravedlivým odhodlaným jednáním se právem řadí mezi vojáky a důstojníky, jenž výrazně přispěli k samostatnosti Československé republiky. Malé připomínky se Fantovi dostalo, když mu bylo uděleno čestné občanství města Třebíče. Po generálu Fantovi zde rovněž pojmenovali jednu z ulic v městské části Nové Dvory, sousedící s Fantovým rodným Podklášteřím, ačkoliv již téměř upadl v zapomnění, jako mnozí jemu podobní bojovníci. Snad bude tedy jedním z výsledků této práce rozšíření povědomí

³³⁸ František Fanta byl původně povýšen do hodnosti brigádního generála. Krátce na to přestala být tato hodnost udělována. Nedlouho po Fantově odchodu z armády byla tato hodnost nahrazená hodností generálmajora.

i o této osobě nebo kroky vedoucí k vypracování odborné monografie, jež tato osoba doposud postrádá.

15 Summary

This master thesis is an effort to provide a comprehensive biography of Czechoslovak Major General František Fanta. The biography has been developed based on the analysis of direct and indirect methods of research. Based on this procedure, not only the personal life of František Fanta and his fate was elaborated, but it also answered the question of how František Fanta was involved in the overall development of history. In the first chapters, the thesis focuses on Fanta's beginnings in the legions and the Czechoslovak army. The second part then focuses on Fanta's wanderings on the fronts of the Second World War. The conclusion of the thesis then focuses on Fanta's post-war fate and discharge from the army. The thesis also manages to partially cover the links to his family members, whose actions directly and indirectly influenced him. One result of the work is an extensive treatment of the current state of research on František Fanta.

16 Seznam použitých pramenů a literatury:

16.1 Prameny

Archiv bezpečnostních složek Praha

fond Sbíрка starých svazků a dotazníků (S/D)

fond Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky (302)

registrační protokoly

Moravský zemský archiv v Brně

fond Internační tábor Svatobořice 1942-1945

Národní archiv Praha

fond Československá strana sociálně demokratická

Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv Praha

fond Kmenových listin

fond Kvalifikační listiny vojenských osob

fond Osobních karet legionářů

fond Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb.

fond Poslužných spisů legionářů

sbírka 20 Pěší prapor 3.

sbírka 22 Seznamy odsunutých

sbírka 24 Velitelství čs. sam. brigády

sbírka 37 Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby

Ostatní

Alphabetisches Verzeichnis der in den Verlustlisten Nr. XXXII. Vídeň 1915.

16.2 Edice pramenů

VALIŠ, Zdeněk: *Velitelství osvobozeného území v dokumentech*. Praha 2016.

16.3 Literatura

BÍLEK, Jiří a kol.: *Vojenské dějiny Československa; 3. díl (1918-1939)*. Praha 1987.

BÍLEK, Jiří; LÁNÍK, Jaroslav; ŠACH, Jan: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí. Květen 1945 - květen 1955*. Praha 2006.

BRABEC, Martin: *Mobilisace 1938: události, obránci, zrada*. Brno 2018.

BROŽ, Miroslav: *1. československý armádní sbor v SSSR: Osvobozovací boje na Moravě 1945*. Praha 2015.

CIGLBAUER, Jan: *Jednadvadesátníci: skutečný příběh dobrých vojáků 91. regimentu*. Pelhřimov 2018.

ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha 1997.

DUROV, Valerij Aleksandrovič: *Ruská a sovětská vojenská vyznamenání*. Praha 2006.

DUFEK, Vladimír: *Návrat volyňských Čechů do vlasti v archívních materiálech: aktuální publikace k padesátému výročí reemigrace*. Praha 1997.

EMMERT, František: *Československé legie v Rusku: velký příběh malé armády, která změnila mapu Evropy*. Brno 2018.

FASORA, Lukáš; HANUŠ, Jiří; MALÍŘ, Jiří; VYKOUPILOV, Libor: *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006.

FIDLER, Jiří: *Dějiny československých legií v datech*. Praha 2019.

FIDLER, Jiří; SLUKA, Václav: *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha 2006.

FRIEDL, Jiří: *Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády (Polskie siły zbrojne) za druhé světové války*. Praha 2005.

GRITZNER, Maximilian: *Handbuch der Ritter und Verdienstorden aller Kulturstaaten der Welt innerhalb des XIX. Jahrhunderts*. Lipsko 1893.

HRBEK, Jaroslav; SMETANA, Vít; KOKOŠKA, Stanislav; PILÁT, Vladimír; HOFMAN, Petr: *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*. Sv. 1. Praha 2009.

HUTEČKA, Jiří: *Muži proti ohni: motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914-1918*. Praha 2016.

- KUX, Jan: *Internacní tábor Svatobořice*. Brno 1995.
- KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*. Praha 1987.
- PAVLÍK, ed.: *Pamětní kniha 1. střeleckého pluku Jana Husi*. Praha 1920.
- PITRA, Rudolf: *Z Penzy do Ufy, zápisky bratra Pitry (1. pluk 7. rota)*. Praha 1920.
- Plachý, Jiří: *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha 2009.
- PUCHALSKI, Zbigniew; WOJCECHOWSKI, J. Ireneusz: *Ordery i odznaczenia polskie i ich kawalerowie*. Varšava 1987.
- LÁNÍK, Jaroslav; ČAPLOVIČ, Miloslav; RAJLICH, Jiří: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha 2005.
- MASKALÍK, Alex: *Elita armády: československá vojenská generalita 1918-1992*. Banská Bystrica 2012.
- MARŠÁLEK, Zdenko: *"Česká" nebo "československá" armáda?: národnostní složení československých vojenských jednotek v zahraničí v letech 1939-1945*. Praha 2017.
- MĚŘIČKA, Václav: *Československá vyznamenání III. část, Československé řády a medaile 1939-1948*. Hradec Králové 1974.
- STRAKA, Karel; KYKAL, Tomáš: *Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932*. Praha 2013.
- SVOBODA, Gustav; JAKL, Tomáš: *1. československá divize ve Francii (1939-1940)*. Praha 2010.
- SVOBODA, Ludvík: *Deník z doby válečné: červen 1939 - leden 1943*. Praha 2008.
- SVOBODA, Ludvík: *Cestami života. 1. Říčany* 1996.
- ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem: 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997.
- VEBER, Václav: *Třetí odboj ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice 2014. s. 218.

16.4 Diplomové práce

- ŠVANDA, Petr: *Životní osudy pplk. Ladislava Bedřicha (1901-1986), účastníka druhého odboje a jednoho z nejbližších spolupracovníků arm. gen. Ludvíka Svobody*. Olomouc 2020. (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

16.5 Periodika

FRIEDL, Jiří: „Španěláci“ ztábora Gurs. (Ke vstupu čs. interbrigadistů do naší armády ve Francii 1939–40). In: *Historie a vojenství* 49. Praha 2000. č. 4., s. 806–827.

KREISINGER, Pavel: *Plukovník generálního štábu Jan Krček (1901-1961)*. In: *Historie a vojenství*. Praha 2017, č. 4, s. 70-83.

Legionářský směr. Praha 2019, čís. Speciál: Válka o Slovensko, s. 10–49.

Legionářský směr. Praha 2020, čís. Speciál: Transporty z Ruska, s. 18-112.

NĚMEČEK, Jan: *Československý odboj v Polsku v roce 1939 a armádní generál Lev Prchala*. In: HÁJEK, J.; KOCIAN, J.; ZÍTKO, M.: *Fragmenty dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta*. Praha 2006. s. 283-300.

NĚMEČEK, Jan: *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku*. In: *Historie a vojenství*. Praha 1993, č. 2, s. 147-154.

NOSKOVÁ, Helena: *Volynští Češi v poválečném Československu*. In: HÁJEK, J.; KOCIAN, J.; ZÍTKO, M.: *Fragmenty dějin*. s. 475-492.

NÝVLTOVÁ, Dana: *Legion Čechů a Slováků v Polsku r. 1939*. In: *Historie a vojenství*. Praha 1966, č. 1, s. 98-118.

PLACHÝ, Jiří; RAJLICH Jiří. *Legion Czechów i Słowaków w Polsce*. In: *Biuletyn IPN Pismo o najnowszej historii Polski: Sojusznicy Polski w XX wieku*. Krakov 2020. čís. 1-2. s. 108-120.

SZUNYOG, Tomáš; VONDROVICOVÁ, Adéla: *Vojenská diplomacie – pohled zvnějšku*. In: *Vojenské rozhledy: vojenský teoretický časopis Československé armády*. Praha 2017. čís. 26 (2). s. 150-159.

Věstník čs. ministerstva národní obrany. Praha 1921, roč. 4, č. 42. s. 215-295.

16.6 Sbírky zákonů a nařízení

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 193 ze dne 19. března 1920 Sb., Branný zákon republiky Československé. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1920, částka 111, s. 469-478.

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 154 ze dne 4. července 1923 Sb., Zákon o vojenském kázeňském a kárném právu, jakož i o odnětí vojenské hodnosti a přeložení do výslužby řízením správním. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1923, částka 67, s. 585-598.

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 64 ze dne 4. dubna 1935 Sb., Zákon, jímž se mění některá ustanovení zákona o vojenském kázeňském a kárném právu, jakož i o odnětí vojenské hodnosti a přeložení do výslužby řízením správním. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, roč. 1935, částka 25, s. 153-156.

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA. Vládní nařízení č. 317 ze dne 21. prosince 1939 Sb.,
Nařízení o rozpuštění bývalé česko-slovenské branné moci. In: *Sbírka zákonů a nařízení
Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 1939, částka 111, s. 933-934.

Velitelství čs.sam.brigády. 424 SV, 27. ledna 1942.

Čj. 424/Dův. 1942. **DŮVĚRNÉ**
CONFIDENTIEL

Věc: Fanta Frant., mjr. pěch. -
stížnost proti udělení
trestu-rozhodnutí. Pan
mjr. pěch.
Frant. FANTA, /služ. postup./
p. prap. 2,
SV.

O Vaší stížnosti, podané dne 23. prosince m. r. do trestu uděleného Vám velitelem p. prap. 2: "Trestám mjr. Františka Fantu, vel. 4/2 roty 14ti /čtrnácti/denním domácím vězením s podmíněnou lhůtou na dobu 3 /tří/měsíců. Přestupek: Nedostatečnou kontrolou a péčí o svěřené mu úkony zanedbal splnění prap. rozkazu 1941, čís. 275, čl. 9, určití 3 muže do práce v autokursu, přes to, že mu to bylo výslovně nařízeno vel. praporu dne 19. prosince 1941 při shromáždění velitelů rot. Přitěžuje: druhý případ zanedbání svěřených mu povinností jako veliteli roty. Účinnost trestu vchází v platnost dnem 20. prosince 1941", rozhodují takto:

I. Ke stížnosti uvádíte:
Rota v předcházejících dnech mužstvo na práce neposílala; dne 19/12 potřebné mužstvo rota neměla /podle přílohy/.
Podle stylisace jde o druhý případ zanedbání povinností; nešlo tehdy o zanedbání, jak objasnujete v příloze.
Při předvolání do kanceláře vel. praporu nebylo dbáno Vaší žádosti, aby byl zavolán výkonný rotmistr na dosvědčení toho, co tvrdil předešlého dne veliteli praporu. Trest byl přečten, jak byl nakoncipován před Vaším příchodem.
Bylo Vám vytýkáno, že jde o sabotáž.

II. Vyšetřením jsem zjistil:
Šlo o vyslání tří lidí. To nařídil velitel praporu odpoledne dne 19/12 s výslovným upozorněním, že by musil zakročit kázensky, kdyby rozkaz nebyl splněn, jak se stalo jindy. Z Vašeho výkazu počtu roty jsem zjistil, že bylo možné lidi uspořít na jiných úkonech.
Vy jste dal rozkaz výkonnému rotmistru, aby lidi neposílal, aniž jste se pokusil učinit záměnu v lidech s jiným určením. Veliteli praporu jste o tom nic nehlásil. Výkonný rtm. byl předvolán k vel. praporu dne 12/12 večer, kde mu řekl, že má lidi poslat až ráno 20/12.

III. Podle výkazu počtů roty bylo možné změnou uvolnit tři vojiny roty pro práci nařízenou velitelem praporu. Když to jste neučinil, bylo Vaší povinností hlásiti veliteli praporu; toho jste neučinil, což je nepochopitelné u Vás, u důstojníka s tak dlouhou služební dobou. Poukaz ve stylisaci trestu na druhý případ je prostě ze souvislosti služby; do oprávnění, či neodůvodnění předcházejícího trestu se nemohu pouštět, poněvadž doba ke stížnosti prošla.
Výkonného rtm. velitel praporu vyslechl předcházejícího večera a proto nebyl povinen ho předvolávat znovu na Vaši žádost. V tom, že měl velitel praporu znění trestu nakoncipováno, nevidím nic vadného, poněvadž je vždy možné znění upravit podle výsledku setření; jde o to, že chtěl ihned po ukončení Vašeho výslechu přečísti Vám znění trestu, jak je pak uveřejnil v rozkaze.

Dokument 1: Rozhodnutí o udělení trestu mjr. Fantovy. Část I. VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24 72.

Poukaz o sabotáži, ač velmi tvrdý výraz, mohl být vyvolán faktem, že velitel praporu nařídil tak důrazně provedení rozkazu a přece nebylo vyhověno. Je jen důkazem, jak velice se dotklo velitele praporu neprovedení rozkazu.

Z těchto důvodů nevyhovují Vaší stížnosti do trestu. Ač trest je dosti citelný, je nutné přihlížeti k jeho podmíněnosti. Jako zvláště závažné pro výměru trestu shledávám to, že velitel praporu zvláště naléhavě zdůraznil nutnost vyslati lidi na práci a pak, že jste ani nehlásil, že jste lidi neodeslal.

Jsem přesvědčen, že žádnému veliteli není příjemné zakročiti takto vůči starému důstojníku, stejně jako i mně není příjemné vidět, že lze tak nepochopitelně jednat.

Potvrďte příjem rozhodnutí, na k. p. s. l.

Velitel praporu potvrdí rovněž a potvrzení vrátí se k. p. s. l.

Dne 29. ledna 1942, vzal jsem rozkazy vel. brigády na vědomí. s. l. 29/1/1942 mjr. Šantý

DŮVĚRNĚ - CONFIDENTIAL

80 J. V. Šantý

Vše: Šantý prap. mjr. p. s. l. - stížnost proti bedičkovi trestu - rozkazy.

ČÍSLO PRAPORU 2	200 INFANTRIE
ČÍSLO DNE 29. 1.	
ARRIVED ON	
ČJ. 44/Š. 1912	
NO.	

Velit. es. sam. brigády,

Vzal jsem na vědomí. Spis vracím.

J. V. 30. ledna 1942

*Velitel praporu
M. P. Šantý*

Vše: jako ualioce.

1. BRIGÁDA ČS. BRIGÁDY	
REGIMENTAL INDEPENDENT BRIGADE GROUP	
1 FEB 1942	
424/I - 1. ročník	

DŮVĚRNĚ
CONFIDENTIAL

2/2 1942

Šantý

Dokument 2: Rozhodnutí o udělení trestu mjr. Fantovy. Část II. VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 2472.

Majore píš. František Šaula, vel. 4 roty, 2 praporu.

Ver: Stížnost proti
udělení trestu:

W. H. 23. prosince 1941

Přílohy: 4.

Veliteli 2 praporu

088

zde

Podle A-I-1, strana 8, odst. 1, čl. 581, stěžuji si proti udělení mi trestu dle rozk. nar. číslo 24, ze dne 20. prosince 1941, čl. 1 který zní:

[Trestám mjr. Františka Šaulu, vel. 4/2 roty 14 (čtrnácti) desmitm. domácím přesunem s prominencí na dobu 3 (tři) měsíců.

Přístupek: Neodolal jsem kontrolu a při ověření mu ukončil zanedbal splnění rozk. rozk. nar. 1941, čís. 275, čl. 9, jiceli 3, mize
byl práce v autokaravě, přičemž, že mu to bylo výborně nariženo
vel. praporu dne 19. prosince 1941 při shromáždění velitelů rot.

Přičinějí: drubý případ zanedbání ověření, mu prominouti
jako velitel roty. Neinnost trestu udávan, platnost dne 20. prosince
1941.

Druhá stížnost odůvodňuji takto:

1.) Udání rozk. nar. 275, čl. 9, 1941. Rozk. nar. je, že zeta v přečkaté jicel
drubé mizátor na páse vozítala (pokud mila uroty) Dne 19/12 vtrubné
mizátor zeta neměla jak udávan v příloze čís. 1.

2.) V styliaci trestu je udáno, že je to 2 případ zanedbání
ověření, mu prominouti. Udání rozk. nar. je, že jsem zanedbal při prominouti
za které jsem byl potrestán dle rozk. nar. Rozk. nar. je jak udávan v příl. č. 2.

3.) Byl jsem zaslán do kanceláře vel. prap. a tam mi byli řečeni
moji provinění, nebyl abant mi řádosti, aby byl zaslán ztm. roty,
který podle rozk. nar. miel sečer den více mizm potrestáním potká-
rit, že nedostal řáduný rozk. nar. Udávan, příl. čís. 3. Trest mi byl přeston
s kancelářského stoku, stmeipromin já předem před mizm přehodem,
aniž byl abant mi řádosti, aby byl předvolán vř. ztm. roty.

4.) Mno mi vytkáno, že je to sabotáž. Jímto výrokem se celá
dětina na mě obrní. Aby byla provedena má úinnost udávan
a kulej, zpeel mizm písci, kterým jsem vyfornal a promim, aby byla
provedena zeta jsem, schopem, sabotážímiel oimé a tím způsobit abic
jímé vřka neto slatmho národa. Udávan, příl. č. 4.

mjr. Šaula

Pril. číslo 1.

Stav roty 19.12.1941.

087

Dělel ámenový	5	1	76	
Příděleno			4	
šelkem	5	1	80	
Dovolena			3	
v nemocnici			3	
nemoci v rotě			3	
Andělský			10	
Škola - konštyl			2	
v letectvu	1		2	
stráž a služba			16	
<u>stráž v nemocnici</u>			4	
pluhové			4	
kancelář		1	3	
opravná práce			10	
<u>fušek</u>			5	
v V.R./2.			2	
kurs			2	
v výchov. důstoj.			1	
prodejna			1	
oprava lustrů			1	
na cvičení			5	nováková p 1 instruktorovi
školník			1	
řezáči			1	
šelkem:	2	1	79	

voj. vauč

Dokument 4: Příloha stížnosti č. 1. VÚA-VHA Praha, sbírka 24, karton 046, sign. 24 7 2.

První část byla mě udána k. p. vel. J. za to, že nebylo při provedení
žadání zateplením, které bylo vel. rot. navrženo. Rozhodl provedl jsem tak
jak vdané situace a podle svědčení mi prostředku bylo možno provést.

- Návrh jsem: 1.) dala na avěre desky, kde byla nepřítňi ochranné,
2.) uzavřeli dvře, které nebyly tak, nutně vs. cirkulaci
3.) zastřítí okna, kromě svědčení, prostředku spárta

budov, pláštěmí a pláštěnkami proti dešti. Své opatření bylo kontrolováno
mnou a výkon. zotm.

Jsemto ani klánil doz. důst. kpl. P. v. rannem hlášení, že nebylo
dostatečné zateplením u roty a že viděl při kontrole střešního vs.
mostu, otevřené dvře u budovy a že vřelá voda kábl vs. nebylo, vadale-
nosti. Šel pak ověřit do dotyčné budovy a tam byl byl kubi vojáky napaden.

Byl jsem předvolán k vel. nap. do jeho vřelnice a tam se vřelnicí
kpl. P. bylo mě přesteno hlášení a kábl mě bylo řečeno, že musí být
z tohoto případu proti, mě ověřit vyšetřování důst. Šel do mě bylo
ovšem, že jsem potvrdil důst.

Před přestavením nebylo provedeno žádné řešení, co
ji na celem výpadě paraly. Sam jsem zjistil, že to vřelka není.
Dvře, které nebyly důkladně zateplením patily k. rotě (kancelář)
Domněle nezademi vojáky správně v tom (podle mého vyšetřování)
že doz. důst. přišel do budovy dvřemí, které se nesměly pro zateplením
směřovat. Při tom byl vřel, v prvním okamžiku nereděti, že je to doz. důst.
So, or bylo provedeno správním hlášení doz. důst. o jejím chování bylo
vojáky popřeno, že by byli kubi vřelí doz. důst.

Své udáním proti, abych ověřil celý případ, ni jako oznámení,
ale proti, že vyšetřování nebylo provedeno ani nebylo vyšetřeno
ader bylo učiněno opatření, navrženo, ab nap. vs. stany, vel. roty

Když jsem si v tomto výpadě proti, formálně jsem
nechtěl zateplením, výmň představené, v době v jaké dnes říjeme.
Jelikož se však tohoto případu uvažá jako pětiauzijící okolnost, jsem
mneš případ vyřčit tak jak se de facto stal.

voj. Faul

Obzor pětobyč František Paula vel. krotky 2 pes.

Příloha č. 3.

082

Podle vyjádření výk. stm jsem zjistil toto:

Byl povolán vešer dne 19/12 kolem 19 hod.
k vel. právní a tam byl tázan zda měl lidi
na práci. On odpověděl, že žádní nemá a že
má sám vyjádření lidí, aby mohl dokončiti
starbu bdráku pro kancelář 20ty.

Na otázku vel. prá. proč nepodal vzhledně
3 lidi na starbu baráku autohřívem odpověděl,
že neostal žádný rookar a že dostal rookar
odeslati 3 lidi az ráno.

Je pravda, že rookar jednotníků změni
byl stm. dán, jmenovitě dne 19/12, neměla
proto možnost odeslati 3 lidi. Víe súl. č. 1.

Podle výše uvedeného nřzaněbale jsem
ně jřimnosti, mřbrě, nemohel byt rookar za
daných okolností povolán.

Dne 19/12 mužův na práci byl.

moji otázka

- 1.) mēdel rookar k oděškém -
byl mēdel povolán omōj j. mēdel práci
- 2.) hlēnil vel. prá. je nemōjgi rookar bdráku ?
- 3.) nehlēnil-li j. mēdel moji jřimnost.
- 4.) co mēl povolātil výk. stm ?

1.) Po vstupu do ruského vojska 1915 přihlásil jsem se ihned na obranu Ruska.

2.) V roce 1916 přihlásil jsem se do rakouské armády v Rusku.

3.) Od roku 1917 sloužil nepřetržitě u 1 pluku až do obsazení republiky. Zúčastnil jsem se všech dobrot a plýval dob s plukem. Nebyl jsem nikdy tvrdším ani napomínán. Obdržel jsem během své služby mnoho poct a uctívání, ne jen od voj. představených, ale od mnoha národních korporací.

Dne 15. března 1939 jím s 5.30 h ráno zaskočil jsem věci, které mají historickou cenu a uložil je tak, že se Němcům nedostaly do rukou.

Od 27. března 1939 byl jsem jím s odboji organizován a v době, kdy odstoupil vstoupil. Já provedl práci na českém jihu, která jistě přinese v roce 1940, dokonce se Německu.

Od července 1939 pracoval jsem v Polsku. Při přepadení polského legiónu ruskými vojáky, s nasazením vlastních zbraní, zabíval jsem peníze a zaskočil mnoho národních lidí, což jistě smrti.

V ruském vojsku, nepopadl jsem nikdy do rukou špiónů a kral jsem povinnosti, tak jak každý evropský občan je povinen v této době dělat.

Ve Francii jsem kral své povinnosti, tak jak mě krala, moji čest a echi kral tyto povinnosti dale jak mo kral moji čest.

Po pověření v leteckém zeped echi mě vojenské služby, proim, aby tyto laskové uráženo zda je možno, abyel já satřoval. Je možno, aby můj vstavený, uděl takovéto výrazu, ním mě gortě.

mjr. Štaub

Obrázek 1: Fotografie Františka Fanty v hodnosti poručíka (Archiv Libuše Bálkové), dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/frantisek-fanta-general-budejovice-nezranitelný-princ-legionar.A170224_2308117_budejovice-zpravy_mbe [cit. 30. 04. 2024].

Obrázek 2: Fotografie František Fanta (Archiv Libuše Bálkové), dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/frantisek-fanta-general-budejovice-nezranitelny-princ-legionar.A170224_2308117_budejovice-zpravy_mbe [cit. 30. 04. 2024].

Obrázek 3: Fotografie Františka Fanty v hodnosti plukovníka (Archiv Libuše Bálkové), dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/frantisek-fanta-general-budejovice-nezranitelný-princ-legionar.A170224_2308117_budejovice-zpravy_mbe [cit. 30. 04. 2024].

Tabulka 1: Seznam příslušníků polského legionu k transportu do Francie. VÚA-VHA Praha. sbírka 22, sign 22-9-6, Odsuny (transporty) čs. příslušníků z SSSR do Francie a Středního východu.

Druhý transport, 2/1940		
Odjel z SSSR /Oděssa/ asi 12. 9. 1940.		
1.	škpt. gšt.	Krček Jan
2.	škpt. pěch.	Fanta František
3.	škpt. pěch.	Novák Cyril
4.	škpt. pěch.	Svoboda Ladislav
5.	škpt. pěch.	Felix Josef
6.	škpt. děl.	Váňa Karel
7:	škpt. děl.	Buršík Alois
8.	škpt. děl.	Maštalíř František
9.	škpt. zdravl.	Mahler Norbert Dr.
10.	kpt. let.	Raušar Zbyněk
11.	kpt. hosp.	Ruprich Josef
12.	npor.	Řežábek František
13.	npor.	Studený Jaroslav
14.	npor.	Jonák Josef
15.	por. pěch.	Zbroj Eduard
16.	por. pěch.	Procházka Oto
17.	por. pěch.	Ostrý František
18.	por. pěch.	Kašpar Miroslav
19.	por. pěch.	Peterka Ludvík
20.	por. pěch.	Volek Alois
21.	por. pěch.	Pavlík Robert
22.	por. pěch.	Eliáš Břetislav
23.	por. pěch.	Pecina Karel
24.	por. pěch.	Perl-Perla Ladislav
25.	por. pěch.	Kacíř Ondřej
26.	por. děl.	Olšina Vladimír
27.	por. děl.	Sommer Jaroslav
28.	por. děl.	Holík Zdeněk
29.	por. děl.	Valenta Jiří
30.	por. děl.	Šimůnek Josef
31.	por. děl.	Hein Hanuš Dr.
32.	por. prov.	Slabý Josef
33.	šstrm. čet.	Chrudimský Josef
34.	rtn. pěch.	Kresta Vladislav
35.	čet. pěch.	Jílek Cyril
36.	čet. asp.	Krška Josef
37.	čet. asp.	Krahulec Vojtěch
38.	čet. asp.	Altenstein-Ambrož Kurt
39.	čet. pěch.	Hermann Leopold
40.	čet. děl.	Šantrůček Richard
41.	čet. děl.	Dobří Stanislav
42.	des. pěch.	Hlinka Vasil
43.	svob. pěch.	Kolaja Jan

44.	svob. pěch.	Škarvaga Ondřej
45.	voj. asp.	Crhák Emerich
46.	voj. asp.	Altmann Bedřich

Tabulka 2: Seznam československých důstojníků převelených do SSSR. VÚA-VHA Praha. sbírka 37, karton 163, sign 37-191, Archiv Velitelství vojenské zpravodajské služby.

Seznam čs. důstojníků pro SSSR		
1.	pplk.	Husinecký Václav
2.	mjr.	Voves František
3.	mjr.	Fanta František
4.	škpt. gšt.	Sacher Vilém
5.	škpt. gšt.	Jelínek Josef
6.	Škpt.	Srb Josef
7.	Kpt.	Hlasný Karel
8.	Kpt.	Dědičík Zdeněk
9.	Kpt.	Knop Josef
10.	Npor.	Havel Josef
11.	Npor.	Bílek Ambrož
12.	Npor.	Černý Karel
13.	Npor.	Perl Ladislav
14.	Npor.	Žák František
15.	Npor.	Rada Josef
16.	Npor.	Fišera František
17.	Npor.	Slabý Josef
18.	Npor.	Lederer Arnošt
19.	Npor.	Podruh Jindřich
20.	Npor.	Novák Antonín
21.	Npor.	Brožík Václav
22.	Por.	Körner Miroslav, JUDR.
23.	Por.	Jeřábek Jaromír
24.	Por.	Heller Otto
25.	Ppor.	Daneš Rudolf

18 Anotace

Diplomová práce se zabývá životním příběhem československého generálmajora Františka Fanty. Práce popisuje život generála a jeho bohatou a pestrou vojenskou kariéru v letech 1913–1951, během níž působil v mnoha vojenských jednotkách a armádách na několika různých stranách kontinentu, doplněnou o životní osudy od propuštění po jeho skon. Cílem práce je sepsání biografie generálmajora československé armády, který jako jeden z mnoha československých exilových bojovníků upadl v nemilost komunistickému režimu za své vojenské zásluhy na osvobození Československé republiky. Biografie je sepsána na základě pramenných materiálů doplněných náležitou literaturou.

Klíčová slova:

Legie, 1. Světová válka, 2. Světová válka, československá armáda, generálmajor, Polský legion, 1. Střelecký pluk, Ruská občanská válka, Agde, Cholmondeley, Karpatsko-dukelská operace, 1. pěší divize, 11. pěší divize, Krajské vojenské velitelství České Budějovice.

Annotation:

The thesis deals with the life story of Czechoslovak Major General František Fanta. The thesis describes the life of the general and his rich and varied military career from 1913 to 1951, during which he served in many military units and armies on several different sides of the continent, supplemented by his life story from his discharge to his death. The aim of this work is to write a biography of the Major General of the Czechoslovak Army, who was one of many Czechoslovak exile fighters who fell out of favor with the Communist regime for his military services to the liberation of the

Czechoslovak Republic. The biography is based on source materials supplemented by relevant literature.

Keywords:

Legion, World War I, World War II, Czechoslovak Army, Major General, Polish Legion, 1st Rifle Regiment, Russian Civil War, Agde, Cholmondeley, Carpatho-Dukla Operation, 1st Infantry Division, 11th Infantry Division, Regional Military Headquarters České Budějovice.